

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro archeologii

Bakalářská práce

Žofie Chudobová

Románská sakrální architektura Prahy a okolí v uměleckohistorických a
archeologických pramenech

Romanesque sacral architecture of Prague and surroundings in artistic-
historical and archeological written sources

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ivo Štefan, Ph.D.
Konzultant práce: PhDr. Mgr. Jaroslav Podliska, Ph.D.

Praha 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. srpna 2023

Žofie Chudobová

Klíčová slova (česky)

Kostel; Praha; raný středověk; románské stavby; rotunda

Key words (in English):

Church; Prague; Early Middle Age; Romanesque buildings; round churches

Abstrakt (česky)

Románská sakrální architektura náleží k důležitým památkám pro pochopení řady aspektů raně středověké společnosti. Praha a okolí přitom náleží k regionům s cenným a početným fondem staveb. Základním předpokladem pro hodnocení tématu bude aktuální katalog, který zhodnotí uměleckohistorické, stavebně-technické aspekty a sídelní souvislosti jednotlivých staveb. Důraz přitom bude kladen na kostely, jichž se dotkl archeologický výzkum, do evidence však budou zahrnuty i výsledky studia dalších oborů (především historie). Do evidence přirozeně vstupuje i pohřbívání, které většinu staveb doprovázelo. Výsledkem by mělo být souborné hodnocení této kategorie památek a jejich historických souvislostí.

Abstract (in English):

Romanesque sacral architecture is one of the important monuments helping us understand many aspects of early medieval society. Prague and its surroundings belong to the regions with a valuable and numerous constructions. The basic prerequisite for the evaluation of the theme will be the current catalogue, which will evaluate the art-historical, construction-technical aspects and the settlement context of individual buildings. Great emphasis will be put on churches included in the archaeological research. Nevertheless, the results of studies in other fields (especially history) will be implemented into the records, as well. Naturally, burying, which accompanied most of the buildings, is also a part of the records. The result of the work will be a comprehensive evaluation of this category of monuments and their historical context.

Poděkování:

Děkuji PhDr. Mgr. Ivo Štefanovi, Ph.D. za vedení práce. Děkuji PhDr. Mgr. Jaroslavu Podliskovi, Ph.D. za pomoc při formování tématu práce, za osobní i emailové konzultace a všechna doporučení literatury a zdrojů.

OBSAH

Předmluva	8
1. Úvod.....	9
2. Metody práce	10
2.1. Výzkumné problémy práce	10
2.2. Popis metod práce	10
2.3. Pojmy a definice	11
2.4. Dosavadní stav bádání	11
2.5. Architektura	12
2.6. Stavební technologie.....	13
3. Nástin vývoje pražské aglomerace	17
3.1. Raně středověké pohřební areály předcházející vzniku kostelů	20
3.2. Raně středověké pohřební areály v souvislosti se sakrální architekturou	23
3.3. Prostorová distribuce sakrálních staveb v raně středověké Praze.....	28
3.4. Architektonická specifika sakrálních staveb.....	31
3.5. Vlastnictví kostelů a majetkoprávní souvislosti	34
4. Archeologické prameny	36
4.1. Problematika výzkumu staveb	36
4.2. Kritika pramenů	36
5. Analýza pramenů	38
5.1. Neznámá datace	42
5.2. Přestavby kostelů	42
5.3. Stavební materiál a technologie.....	43
5.4. Zasněžení, výzdobné prvky	47
5.5. Přehled dostupných informací ohledně jednotlivých zasněžení	47
5.6. Zjištěné výzdobné prvky u jednotlivých kostelů	48
6. Syntéza poznatků a zodpovězení výzkumných otázek	51

6.1.	Kostely a proměna pražské aglomerace.....	51
6.2.	Kostely, christianizace a křesťanská praxe obyvatel	52
6.3.	Stavební kontext románských sakrálních staveb	52
6.4.	Vztah kostelů k románským domům	53
	Závěr	54
	Seznam použité literatury	55
	Seznam obrázků	63
	Seznam tabulek	63
	Příloha 1: Katalog staveb	64

Předmluva

Cílem bakalářské práce je především sestavení aktuálního katalogu, který poskytne souhrnný soupis sakrálních staveb na území Prahy a okolí v raném středověku. Základními metodami výzkumu jsou rešerše odborných zdrojů. Do katalogu budou zařazeny poznatky o umělecko-historických, stavebně-technických aspektech a sídelních souvislostech jednotlivých staveb. Katalog bude sestaven na základě rešerše publikovaných odborných zdrojů a následně bude analyzován. Bude provedeno souborné vyhodnocení této kategorie památek a jejich historických souvislostí, zkoumány umělecko-historické, stavebně-technické aspekty a sídelní souvislosti staveb, hledány společné a opakující se umělecké prvky v jednotlivých stavbách a sledováno rozmístění staveb, jejich dostupnost a orientace vůči sobě.

Práce obsahuje 6 hlavních kapitol. Po úvodu následuje popis metod práce (kapitola 2), kde jsou uvedeny výzkumné problémy, je stanoven cíl a hypotézy práce. Dále je realizována literární rešerše zaměřená na jednotlivé pojmy a definice, které se k problematice vážou, specifika architektury a stavebních technologií. Je prozkoumán dosavadní stav bádání o dané problematice. Kapitola 3 se věnuje vývoji pražské aglomerace, raně středověkým pohřebním areálům, prostorové distribuci a architektonickým specifickým sakrálních staveb a problematice vlastnictví kostelů i majetkoprávních souvislostí. V kapitole 4 je popsána problematika výzkumu staveb a je provedena kritika pramenů. Kapitola 5 je věnována přestavbám kostelů a samotné analýze pramenů seřazených v katalogu umístěném v příloze práce. Kapitola 6 představuje závěr a shrnutí hlavních zjištění.

Téma je pro autorku významné, protože má k Praze velmi blízký vztah. Domnívá se, že poznávání sakrální architektury má z pohledu archeologie velký potenciál. Historie našeho hlavního města ji již dlouhou dobu zajímá, především pro své složité terénní situace a rozmanitý nálezový fond. Bádání není ani zdaleka u konce, a i sebemenší archeologický výzkum může odhalit pozoruhodná fakta.

1. Úvod

V průběhu raného středověku se na našem území začíná rozšiřovat románská sakrální architektura, která je dokladem významu křesťanství pro zdejší populaci. Díky zkoumání umělecko-historických a archeologických pramenů můžeme lépe porozumět situaci, která panovala v raně středověké Praze.

Velká část staveb se do dnešních dob vůbec nedochovala, nebo existují již jen jejich torza. Dalším problémem jsou stavby, o kterých nemáme žádné písemné zprávy. A právě v takových případech, kdy jsou informace zprostředkované pomocí písemných a archeologických pramenů nedostatečné, můžeme využít pramenů umělecko-historických. Veškeré umělecké, architektonické prvky, které se v místech dané stavby nachází mohou mít značnou výpovědní hodnotu. Cenné informace může poskytnout i historie lokality, kde se zkoumaná budova nalézá. Zdaleka ne všechny kostely byly již prozkoumány. Z toho důvodu je důležité stále aktualizovat a analyzovat nashromážděná data, která mohou být klíčová pro další výzkumy. Forma katalogu nám dává možnost přehledně se orientovat ve výčtu sakrálních staveb. Zároveň nás informuje o současném stavu bádání.

Podrobit dosavadní poznatky analýze může napomoci budoucím archeologickým výzkumům lépe se zaměřit na konkrétní badatelské otázky. Nedostatek informací v určitých bodech poznání je alarmující. Případ, kdy není zřejmé, zda již zaniklá stavba sakrálního původu byla rotundou, či nikoli není nijak ojedinělý. Zpracování dat formou katalogu dává autorce práce možnost detailnějšího srovnání určitých aspektů v rámci obecného poznávání románské Prahy.

2. Metody práce

Bakalářská práce je založena na rešerši publikovaných odborných zdrojů a pozorování dochovaných částí staveb v terénu. Na základě zjištěných poznatků byl sestaven katalog, který sloužil jako východisko pro zodpovězení výzkumných otázek.

2.1. Výzkumné problémy práce

Románská sakrální architektura náleží k důležitým památkám, které napomáhají pochopení řady aspektů raně středověké společnosti. Praha a okolí přitom patří k regionům s cenným a početným fondem tohoto druhu staveb. Dosavadní výzkumné práce se zabývají jednotlivými stavbami odděleně. Zpravidla nejsou sledovány širší sídelní souvislosti a opakující se a společné umělecké a stavebně technické prvky.

Práce má zodpovědět tyto výzkumné otázky:

1. Co říkají kostely o proměnách pražské aglomerace?
2. Co říkají o christianizaci a křesťanské praxi jejich obyvatel?
3. Jaký byl stavební kontext jednotlivých kostelů?
4. Jaký byl vztah kostelů k románským domům?

2.2. Popis metod práce

Základním předpokladem pro analýzu je aktuální katalog, do kterého budou zařazovány poznatky o umělecko-historických, stavebně-technických aspektech a sídelních souvislostech jednotlivých staveb. Důraz přitom bude kladen na kostely, jichž se dotkl archeologický výzkum, do evidence budou současně zahrnuty i výsledky studia dalších oborů (především historie). Do evidence přirozeně vstupuje i pohřbívání, které většinu zkoumaných staveb doprovázelo.

Téma nemůže být zpracováno bez průzkumu zasvěcení kostelů, neboť ve středověku byly relikvie svatých, využívané pro zasvěcení kostelů důležitými nástroji veřejné paměti (*Horníčková 2011*). K sestavení katalogu poslouží rešerše publikovaných odborných zdrojů.

Na základě poznatků seřazených v katalogu bude provedeno souborné vyhodnocení této kategorie památek a jejich historických souvislostí. Budou zkoumány umělecko-historické, stavebně-technické aspekty a sídelní souvislosti týkajících se těchto staveb. Budou hledány společné a opakující se umělecké prvky v jednotlivých stavbách. Bude sledováno rozmístění staveb, jejich vzájemná poloha a orientace vůči sobě.

2.3. Pojmy a definice

Pojem *sakrální* je pevně provázán s náboženstvím, přičemž v kontextu s architekturou raného středověku na našem území je spjat s křesťanstvím. Pojem *sakrální architektura* tedy představuje stavitelství jakožto nástroj víry. Termín kostel pochází z latinského *castellum* a představuje církevní stavbu. *Castellum* je však pojem často užívaný pro profánní objekty charakteru pevností a předpokládá se, že označení bylo přeneseno. Pravděpodobně však poukazuje na to, že kostel představoval nejvýstavnější budovu v areálu (Laval 2016).

Výzkum sakrálních staveb je považován za součást tzv. *archeologie náboženských rituálů*. Rituály jsou často chápány jako projevy náboženských doktrín, víry a mýtů a jejich výzkum je tedy problematický, neboť archeologie do značné míry závisí na hmotných projevech lidské činnosti (Fogelin 2007). Výzkum hmotných dokladů určité výjimečné nebo slavnostní události poukazuje na heuristickou hodnotu rituálu. V současnosti je možné se setkat s trendem upřednostnit výklad náboženství, ontologie nebo kulturní racionality (protože jsou nutně určující pro proces ritualizace), před obecnou analýzou hmotných pramenů. Archeologové by neměli interpretovat rituální místa a jejich pozůstatky jako ukazatel jiných sociopolitických realit. Naopak by měli své závěry zakládat na mezikontextových analýzách souborů archeologických dat. Analýza materializace rituálního procesu, která často zahrnuje performativní seskupování různorodých hmotných položek do archeologických nalezišť, umožňuje přehodnocení teorií, které naznačují, že rituál je úzce spojen s mocí (Swenson 2015).

2.4. Dosavadní stav bádání

Historicko-topografický průzkum situace ve zkoumaném období může být zajištěn výkladem písemných pramenů, nebo terénním průzkumem samotných dochovaných památek (Mencl 1965).

První sakrální stavby u nás se nacházely na Velké Moravě. Typy půdorysů staveb jsou dochovány obvykle pouze v negativech. Problematické se ukázalo rovněž datování staveb na základě hrobové výbavy, je-li v okolí nebo v blízkosti přítomen velkomoravský hřbitov. Předměty z hrobů mohly být velmi dlouho používány, než byly do hrobu umístěny, často se objevují nejasné stratigrafické vztahy mezi hroby a stavbou (Kouřil - Měřínský 1996). Řada staveb mohla být také dřevěných (Poulik 1963), popřípadě mohla dřevěná stavba předcházet kamenné, jak je známo například z rakouského Podunají a jiných oblastí západní Evropy (Kouřil - Měřínský 1996).

Výzkum sakrální architektury se v Čechách a na Moravě značně odlišoval. To je patrné zejména ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Univerzitní prostředí v Praze

dosahovalo v této oblasti významnějších badatelských výsledků. V Praze působili Eduard Šittler a Antonín Podlaha, kteří zpracovávali *Soupis uměleckých památek* (připravili 16 svazků z 53 vydaných celkem). Karlínský kaplan P. Ferdinand Lehner založil časopis *Method*, který usiloval o podporu zájmu o sakrální architekturu a církevní umění. Byly dokončeny 3 svazky monografie a 30 ročníků časopisu (*Pojsl 2003*). Románské emporové kostely v Čechách prozkoumal V. Birnbaum (1928). Románskou sakrální architekturu shrnula ve svém katalogu A. Merhautová (1971), v roce 2002 publikoval novější zjištění Z. Dragoun (2002), v roce 2015 pak vznikl rozbor (*Dragoun - Podliska 2015*) nejnovějších poznatků. Dílčí poznatky o románské sakrální architektuře dále přibývají a souborné práce mají svůj význam, pokud jsou opatřeny dostatečnou obrazovou dokumentací a formátem využitelným k dalšímu výzkumu (*Varhaník 2007*).

2.5. Architektura

Sakrální budovy dělíme na centrální a podélné. První zmíněnou skupinu tvoří především rotundy (*Herout - Maderová 1981, 29*).

Rotunda je jednoduchá stavba, kterou charakterizuje kruhová loď, jež je propojena s apsidou. Apsida je orientovaná na východ. Tento prostor je vyhrazen samotnému oltáři. Je to právě apsida, která tvoří zásadní rozdíl mezi rotundou a románským baptisteriem. Apsidy se většinou rozdělují podle tvaru. Může se jednat o takzvanou podkovitou, nebo charakterizovanou daným úsekem kruhu. Stavební postup uplatňovaný v budování rotund je překvapivý svou náročností a propracovaností. Za pomoci metody zpětného projektování, která byla použita u všech dodnes dochovaných rotund v České republice, byly zjištěny náročné geometrické postupy, které architekti raného středověku ovládali. Značná diverzita geometrických obrazců užitých při stavbách rotund napříč naším územím naznačuje, že zde neexistoval jednotný architektonický postup (*Čiháková - Müller 2015*).

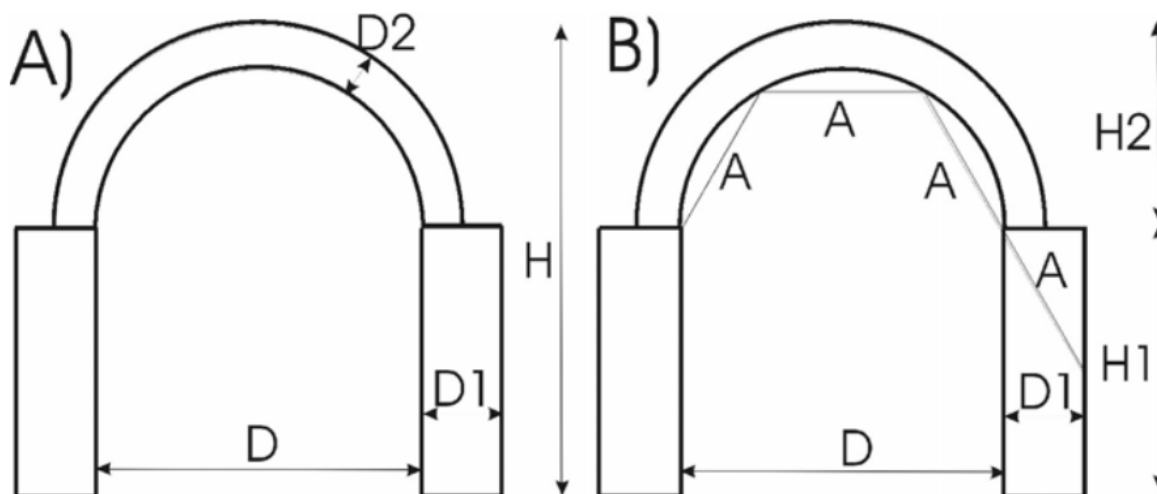
Rotundy mají mezi středověkými náboženskými stavbami významné místo, často se do dnešních dnů nedochovaly v původní podobě, mohou být zastavěny do rámce většího kostela, nejčastěji se však dochovaly pouze jejich základy. Vyskytují se v celé Evropě (*Nemcsics 2008*).

Další stavbou typickou pro románský sloh je výše zmíněný podélný kostel. Základní dělení podélných kostelů je jednolodní a vícelodní. Jednolodní kostely před rokem 1100 mají podobu malých a nízkých staveb, jejich loď je klenuta valeně a nedílnou součástí bývá apsida. Po roce 1100 se koncept podélných kostelů mění převážně v prostorovém uspořádání. Loď je vysoká, mívá křížovou klenbu, apsidu a věž. Z vícelodních kostelů je nejvýraznější takzvaná románská trojlodní bazilika. Střední loď převyšuje zbylé dvě lodě. Součástí těchto bazilik

bývají dvě věže a výjimkou není ani přítomnost transeptu, který má totožnou výšku i šířku jako loď hlavní (*Herout - Maderová 1981*, 30-31).

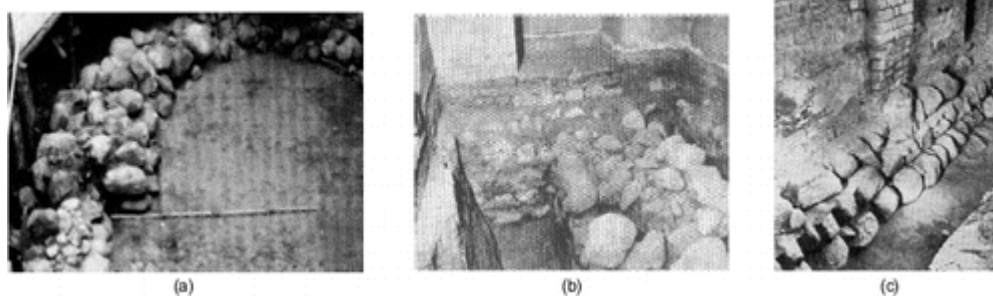
2.6. Stavební technologie

Sakrální stavby jsou jedním z nejlépe dochovaných architektonických dokladů ke studiu klíčových architektonických charakteristik konkrétního stylu nebo období. Tyto budovy byly postaveny pro zcela specifický účel a v mnoha případech šlo o jedny z nejambicióznějších projektů určité doby (*Joshi - Deshmukh 2018*). Středověké budovy se vyznačují odolnými (a z dnešního pohledu ekologickými, proto je jim doposud věnována značná pozornost) konstrukčními technologiemi, které jsou až do dnešních dnů zkoumány a využívány jako součásti moderních staveb. Jsou postaveny tak, aby jejich konstrukce nepodléhala žádným ohybovým a tažným silám. Stěny a přemostění jsou konstruovány tak, aby v materiálu vznikala pouze tlaková síla, kterou stavba dokáže tolerovat (*Nemcsics 2008*).

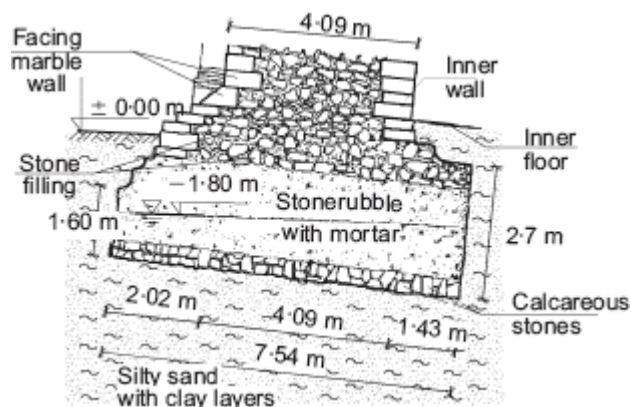
Obrázek 1 - Síly působící na oblouky středověkých staveb (Nemcsics 2008)

Principy pocházejí už ze starověkého Říma, zásady stanovené v pojednání od Vitruvia se v Evropě uplatňovaly až do 18. století. Středověcí stavitelé zakládali konstrukce na základech z cihelného zdiva, kamenného zdiva, nebo na dřevěných roštích. V období od 5. až 10. století bylo běžným způsobem vytváření základů na ložiskových půdách ze sutin nebo úlomků naházených do výkopu, který byl stejný nebo mírně širší než podzemní část budovy, na vrstvu se pak mohla nalít řídká malta. Velikost základu obvykle závisela více na dostupném prostoru než na aktivním zatížení a únosnosti. Typické formy stavby z 11. až 13. století byly zhotoveny tak, že na strany výkopu byly položeny velké balvany a do středu byly nasypány kamenné drtě nebo menší kameny. Poté byla nalita vápenná nebo hlinito-vápenná malta. Vzhledem k nízké kvalitě malty je zřejmé, že takové základy nemohly správně reagovat na konstrukci (Przewłócki - Dardzińska - Świniański 2005).

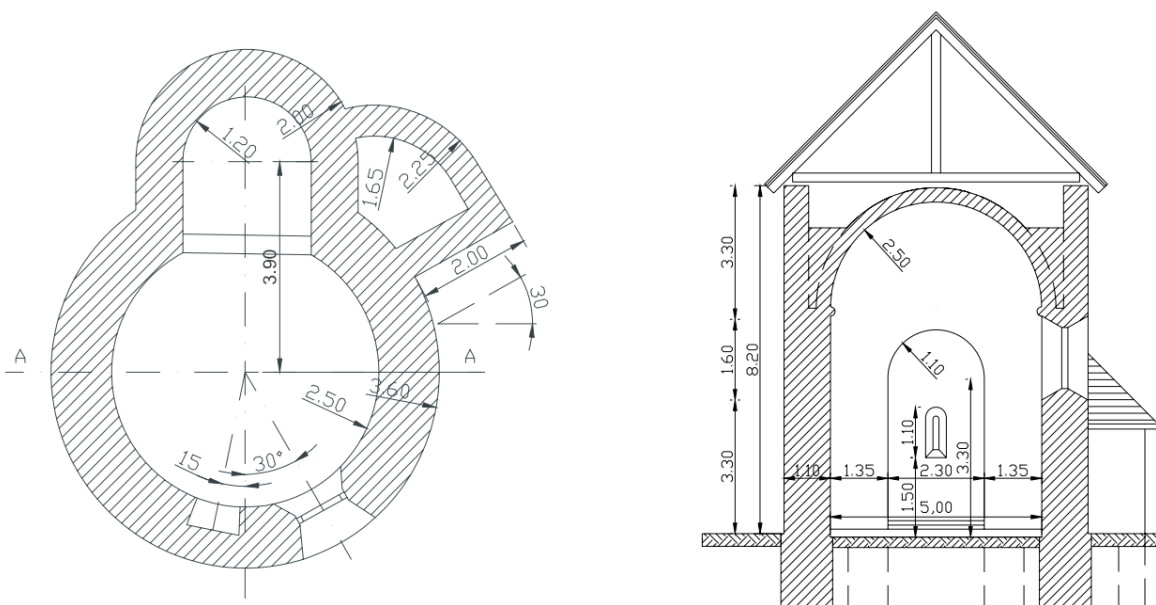
Obrázek 2 - Příklady románských základů křesťanských staveb, (a) Głogow; (b) Mogilno; (c) Trzemeszno (Przewłócki – Dardzińska – Świniański 2005)

Nejznámějším příkladem románské stavby založené na měkké půdě je věž v Pise. Základ byl postaven z vápence obloženého mramorem, spočívajícího na vrstvě cementovaných úlomků, s podkladní kamennou vrstvou (*Jamiolkowski - Lanceelotta - Pepe 1994*).

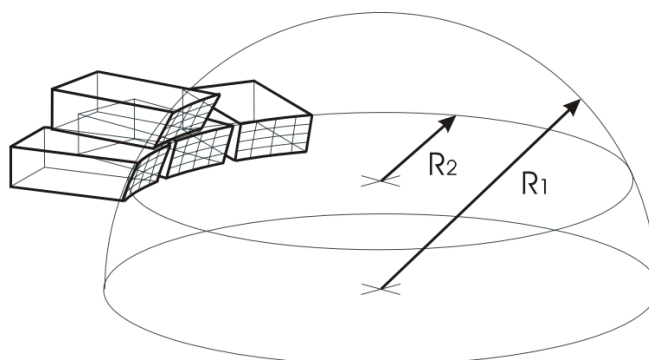
Obrázek 3 - Románský základ věže v Pise (Przewłócki – Dardzińska – Świniński 2005)

Pro pochopení konstrukčních zásad rotund je nutné znát středověké matematické a stavební přístupy (existuje pouze několik písemných dokumentů, které se dotýkají středověké technické kultury). Překrytí místnosti zásadně určuje možný rozměr budovy. Přemostěním, tj. zakrytím středověkých místností, může být plochý strop nebo klenba. Čtvercové lodě a sbory mohou využívat oba druhy zakrytí. Klenba je praktická v případě rotund. Nosné síly klenby (rozpětí) a jejich obvodové stěny (výška a šířka) určují obvodové rozměry budovy. Dvourozměrná klenba je např. oblouk sboru a trojrozměrná je např. kupole hlavní lodi rotundy. Kupole může být skutečná nebo kvazi, obě mají teoreticky odlišné statické funkce. V praxi má skutečná a kvazi kopule nejen formální podobnost, ale kvůli tření mezi velkými kameny jsou jejich funkce do jisté míry také podobné (*Nemcsics 2008*).

Obrázek 5 - Jedna z možných konstrukčních podob rotundy - půdorys a průřez (Nemcsics 2008)

Archeologické výzkumy značnou měrou přispěly k odhalování konstrukčních specifik rotund, neboť doklady stavitelství lze identifikovat i díky zlomkům v okolí staveb a v hrobech (Nemcsics 2008).

Obrázek 4 - Tvar kamenů u kvazi-kopulí (Nemcsics 2008)

Zpočátku se rotundy vyznačovaly hladkými stěnami. Postupem času začaly být stěny staveb členité. Segmentace spočívala v přidání architektonických prvků (římsy, lizény atd.). Různorodost ve znázornění vstupních portálů dává možnost chronologického řazení daných staveb (Radová 1983).

V prostředí Prahy se setkáváme skoro výlučně s opukou. Přestože ve středověku existovalo velké množství dopravních cest, dodávka těžkého stavebního materiálu byla značně náročná. To naznačuje, že zdrojem materiálu byly lomy umístěné poblíž, či alespoň v relativně krátké vzdálenosti (Szczepaniak 2014). Zdrojem stavebního kamene pro stavbu románských sakrálních budov a kamenných domů, tedy opuky, byl například Petřín (Boháčová - Podliska et al. 2018).

3. Nástin vývoje pražské aglomerace

Nejprve je nutné předložit základní přehled o vývoji Prahy, který je postupně doprovázen výstavbou sakrálních staveb. První raně středověké osídlení se nacházelo na Hradčanském ostrohu, kde ve 2. polovině 9. století vzniklo sídlo českých panovníků. Volba místa byla založena na strategické poloze ostrohu a blízkosti jak vodního zdroje, tak i stavebního materiálu (*Boháčová - Podliska et al. 2018*). Na základě archeologických pramenů je možné vyvodit, že hlavní plocha suburbia se původně nacházela na levém břehu v malostranské kotlině. Výzkumy v letech 1943 až 1944 na Malostranském náměstí poskytly první důkazy o stáří osídlení na Malé Straně přímo pod hradem. Existují však i archeologické doklady významnosti tohoto suburbia. Jde o reliktů dřevohlinité hradby a příkopu z 9. století (*Čiháková 2009*). Ke konci 9. století již bylo podhradí plně osídleno a rozprostíralo se na západní straně ostrohu. Levý břeh Vltavy přestával nárokům obyvatel stačit a pravý břeh začal být rovněž využíván, ovšem zprvu zřejmě jen k pohřebním účelům (*Boháčová - Podliska et al. 2018*). V éře boleslavské se osídlení nacházelo na levém břehu. Osídlení pod hradem se začalo rozšiřovat, a to na pravý břeh, kde byl v 90. letech 10. století založen Vyšehrad. Hrad tvořil ohraničení pražské kotliny od jihu. Předznamenal také další urbanistický vývoj města (*Hrdlička 2000*).

Na pravém břehu jsou z 2. poloviny 9. století až 1. poloviny 10. století nalezeny pouze hroby, popřípadě nádoby z hrobové výbavy (*Havrda - Žďárská 2017*). Z období konce 10. století až 1. poloviny 11. století máme doklady o nejstarším raně středověkém osídlení v prostorách dnešního Starého Města. Centrum Prahy v raném středověku bylo značně ovlivněno přesunem centrálního tržiště (*Hrdlička 2000*). V místech, kde se dnes rozprostírá Staroměstské náměstí bylo na začátku 12. století založeno hlavní tržiště, s čímž je spojen nárůst počtu obyvatel staroměstské aglomerace (*Boháčová - Podliska et al. 2018*). Zároveň s tržištěm vznikl také Týn, který sloužil jako instituce pro správu trhu a cla. Tato nová poloha tržiště s Týnem měla zásadní vliv na další rozvoj půdorysu Prahy (*Hrdlička 2000*). Keramické zlomky z plochy a nález byzantské mince z let 970 až 1092 jsou starší než plocha opevněného Týna a v areálu se pravděpodobně objevily až druhotně. Na souvislost s dálkovým obchodem poukazuje poloha místa mimo osídlení a zároveň v blízkosti dopravní cesty. Ta je situována severně od dnešní polohy Ungeltu (*Boháčová - Podliska et al. 2018*). Cesta vedla dnešní Platněřskou ulicí až ke brodu a mostu, který byl situován v blízkosti dnešního Karlova mostu. V místech cest a na veřejných prostranstvích raného středověku se zpravidla vyskytuje pouze málo artefaktů. Je

možné tvrdit, že právě množství nalezených keramických zlomků je jedním z rozlišujících faktorů při vymezení sídlišť a veřejných prostranství (*Boháčová - Podliska et al. 2018*).

Druhá polovina 60. let minulého století přinesla značný pokrok v poznávání středověké Prahy, neboť se staveniště v centru Prahy a na nich získané archeologické prameny začaly systematicky dokumentovat. Díky tomu bylo možné vysvětlit řadu z dříve zažitých omylů. Směr osídlování pravého břehu řeky bylo možné lépe chronologicky sledovat, neboť počáteční hustota osídlení byla nízká (*Hrdlička 2000*).

Poloha Pražského hradu a Vyšehradu vedla ke vzniku sítě hlavních cest a šlo o základní osu podhradního osídlení. Další archeologické výzkumy na území Prahy s největší pravděpodobností rozšiřují také spektrum faktorů, které vedly k přesunu osídlení na pravý břeh. Je možné usuzovat na rozvoj osídlení, které v malém prostoru malostranské kotliny muselo mít značný význam. Tento nedostatek prostoru je předpokládán již od 10. století. Je pozorovatelné velmi souvislé osídlení veškerých míst vhodných k bydlení, ale jsou známy také úpravy terénu. Nemožnost dále rozpínat prostor je patrný i na postupu trvalého osídlení směrem od nivy na vyvýšené polohy. Je nutné poznamenat, že v těchto lokalitách ale pobývaly zejména osoby, jejichž živobytí souviselo s řekou. Rovněž je možné pozorovat, že odchod z levého břehu byl první na západních a severovýchodních svazích, které jsou pro trvalé bydlení nejméně vhodné. Okolo roku 1070, když panovník přesídlil na Vyšehrad, je možné zaznamenat dominantní vliv tohoto místa. Význam pravého břehu na konci 11. století je zmíněn například v Kosmově kronice. K roku 1091 je zde popsáno bohatství pražského suburbia a vyšehradského podhradí. Kronikář tímto zápisem definoval dva sídlištní okrsky, jeden u pražského hradu a druhý pod Vyšehradem. K roku 1105 a 1108 se vztahují mladší zmínky o tržišti v prostoru dnešního Staroměstského náměstí. Tyto zmínky ovšem nevysvětlují, zda bylo tržiště přemístěno najednou nebo postupně. Plocha na pravém břehu nabízela příležitosti pro rozpínání osídlení. Osídlování Starého Města probíhalo ve směru od řeky, de facto od brodu naproti jádru osídlení levého břehu. Nejstarší podhradní osídlení kopírovalo směr dnešní ulice Karolíny Světlé. Hranice nejstaršího sídlištního horizontu jsou vymezeny u řeky hranou terasy v úrovni VIIc a mělkou depresí na druhé straně (*Hrdlička 2000*). S největší pravděpodobností šlo o směr severojižní, kde se dnes nachází ulice Pštrosova a Křemencova (*Cymbalak - Podliska 2008, 312*). V takto vymezené ploše byly rovněž pořízeny nálezy keramiky z 2. poloviny 10. století a z 1. poloviny 11. století. Šlo o keramické zlomky z kalichovitými okraji v primárním nebo sekundárním uložení (*Hrdlička 2000*).

Ekonomické aktivity jsou doloženy výrobou železa. Ta probíhala v jižní části areálu, kde bylo na bázi nadloží nalezeno enormní množství strusky. Plošné osazování pozdějšího

Starého Města bylo odstartováno přesunem tržiště do prostoru Staroměstského náměstí. Jde o lokalitu, která je blízko k řece a v blízkosti komunikace. Podhradní osídlení se tak dále nešířilo k Vyšehradu, ale směrem k tržišti. Šlo o rychlou vlnu rozvoje suburbia. Nárůst hustoty osídlení je doložen také výskytem raně středověké keramiky, a to i ve směrech na sever a severovýchod od tržiště (*Hrdlička 2000*).

Počátkem 12. století přestala být používána řadová pohřebiště na hranách teras a začalo se pohřbívat při kostelech přímo v osídlených lokalitách. Šlo o velmi rychlou změnu. Tento fakt je možné doložit pomocí denárů z řadových pohřebišť, které byly ražené v letech 1085 až 1092 a v letech 1092 až 1100. Další indicií je také zpráva o povodni z roku 1118. Tato povodeň měla ničivý účinek a podílela se i na zničení kostelů. Šlo o událost, při které byly zničeny předchůdci románských kostelů na podhradním osídlení a na pravém břehu pravděpodobně v místě dolní vyšehradské cesty. Okolo nového tržiště bylo osídlení pravděpodobně nejintenzivnější. Tvořilo 200 m široký pás. Ve směru na jihovýchod postupovalo až k dnešní Rytířské ulici, kde bylo ohraničeno cestou, která spojovala Újezd svatého Martina s osídlením poblíž kostela svatého Benedikta. Jde o cestu, která ohraničovala jihovýchodní část románské Prahy a vytrvala v této poloze až do 30. let 13. století, tedy do období vzniku fortifikace tzv. Havelského města. S rozvojem osídlení se tvořila také komunikační síť. S tím pravděpodobně souvisely také úpravy a odklony vodotečí (*Hrdlička 2000*).

Vznik a vývoj raně středověké Prahy je bezpodmínečně spojen s tzv. kamennými románskými domy. Spojitost mezi sakrální stavbou a budovou obytnou spočívá ve stejné stavební technice. Budovy jsou tvořeny z opukových kvádrů, které jsou uspořádány do pravidelných řad, přičemž kvádrů jsou důkladně opracovány (*Dragoun 2002, 80*).

Umístění románských kamenných domů se soustřeďuje výhradně do míst Starého Města, kde byl dostatek prostoru. Území Starého Města bylo před výstavbou kamenných domů využíváno k osídlení, pohřbívání a výrobním účelům. Ve 12. století byly stavěny šlechtické, popřípadě církevní dvorce. Do zmíněných dvorců mohly patřit i románské kostely. Přičemž kostely v této lokalitě bývají označovány za emporové. Příkladem může být dům čp. 122/I, který je spojován s kostelem sv. Linhartu a ve 13. století byl začleněn do takzvaného Jarošova dvorce (*Dragoun - Škabrada - Tryml 2002*).

Románské domy mají své charakteristické rysy, tím nejvýraznějším je způsob, jakým byla parcela zastavěna. Spodní podlaží bylo zčásti zahloubené a ve většině případů chybí interní komunikační spoj mezi podlažími. Dalším specifickým znakem je orientace oken (i jakýchkoli větracích otvorů) směrem do parcely, nikoli do ulice. Obývací prostory jsou předpokládány v druhém, případně i třetím patře. Naprosto standardní byla přítomnost kamenných kleneb.

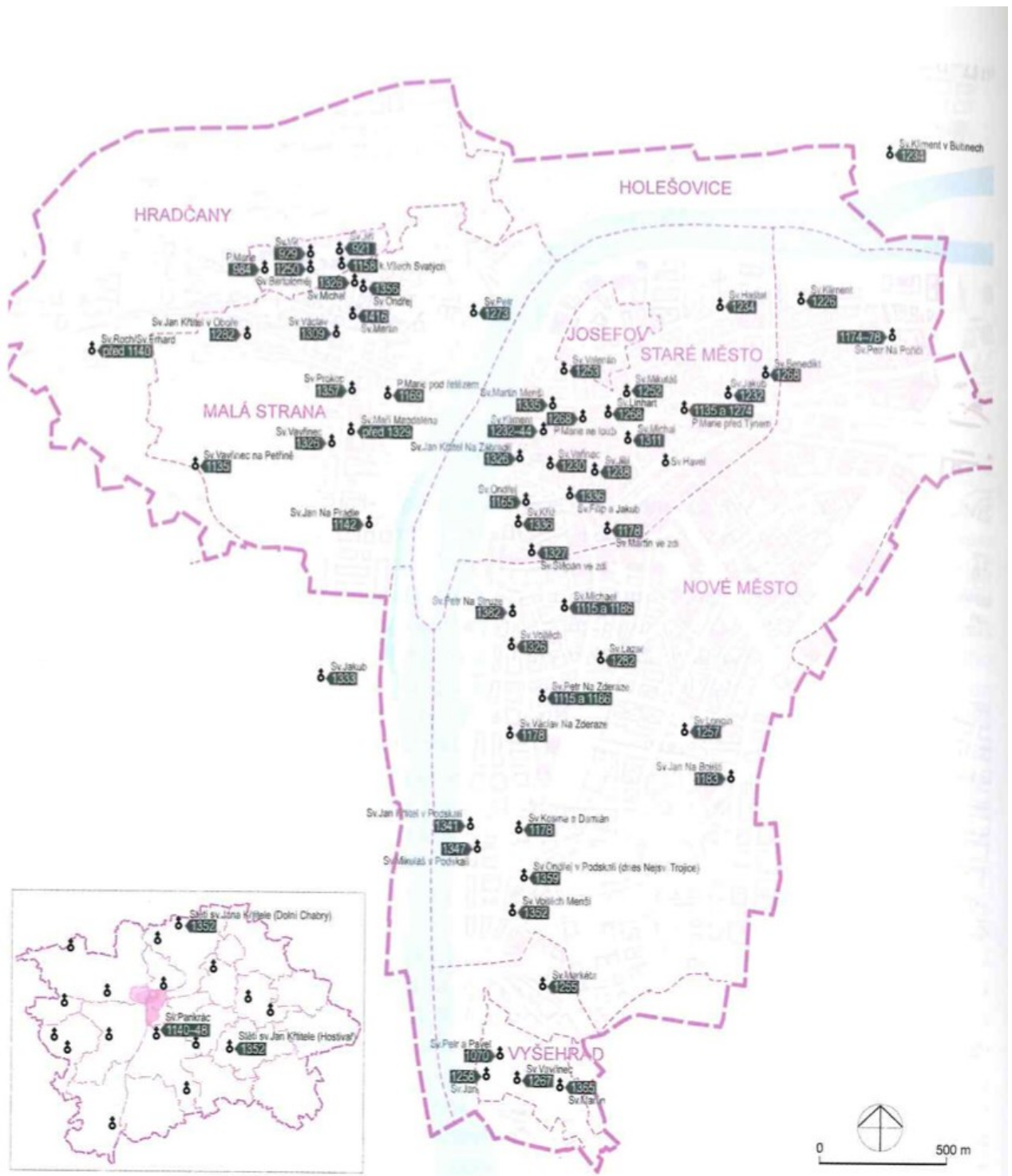
Navzdory tomu, že z domů se v drtivé většině zachovaly pouze torza spodních podlaží, předpokládá se, že pražské románské domy měly podlaží dvě. Ve dvou případech je doložena dokonce i třípodlažní stavba. Předpoklady, které vedly k závěrům ohledně počtu podlaží, se opírají o jednotlivé stavby, které se buď dochovaly v lepším stavu, nebo byly zdokumentovány. Přesto, že nemáme dostatek informací ohledně střech, převládá přesvědčení, že běžně byla využívána sedlová střecha (*Dragoun - Škabrada - Tryml 2002*). Většina románských domů byla zničena v průběhu asanace Prahy. Příkladem je dům v Týnské ulici čp. 628/I (*Dragoun 2002, 109*).

3.1. Raně středověké pohřební areály předcházející vzniku kostelů

Nekostelní raně středověká pohřebiště jsou zdroji řady archeologických dat (*Sayer 2013*). V Praze jsou nejstarší kostrová pohřebiště datována do 2. poloviny 9. a do 10. století. Kromě hrobů na Pražském hradě a Vyšehradě jsou veškerá pohřebiště z tohoto období považována za nekostelní (*Havrda - Tryml 2021; Dragoun - Podliska 2015*). Na pražském levobřeží se ve zmíněném období pohřbívalo podél pomyslné linie malostranské kotliny, na prostranství před hradním ostrohem a na úbočí Petřína. Mohlo jít buď o jednotlivé uskupení několika hrobů, nebo o velká řadová pohřebiště (*Dragoun - Podliska 2015*). Do zmíněného období spadají také nekropole objevená v místech dnešního Starého a Nového Města (*Havrda - Žďárská 2017*). Ve 12. století se pohřebiště přesouvají na okraj pravobřežní sídelní aglomerace (*Boháčová - Podliska et al. 2018*). V místech dřívějších nekropolí se začalo plně rozvíjet osídlení, které bylo doprovázeno výrobními aktivitami, především produkcí a zpracováním železa. V 11. století vznikají nekropole, u nichž se objevuje i etážové pohřbívání. V samotných hrobech se může nacházet mince poukazující na tzv. obulus mrtvých. Některá z takto vyznačujících se nekropolí zanikají až v prvních dekádách 12. století. Tyto nekropole, jejichž vznik je datován do 11. století nemají žádnou spojitost se sakrální architekturou (*Havrda - Žďárská 2017*).

V době od 10. století do 13. století se podoba pohřebišť zásadně transformuje, a to v důsledku nástupu křesťanství, tvorby farní sítě a v neposlední řadě také urbanistickému vývoji středověké Prahy. Ze začátku nepravidelně uspořádaná řadová pohřebiště se díky aspektům zmíněným výše postupně přetváří v městské hřbitovy. Výraznou početní převahu mají pohřebiště, která byla nalezena poblíž kostelů. Rozsáhlá nekostelní pohřebiště čítající více jak 50 hrobů datovaných do raného středověku se nacházela pouze na třech místech. Na Malém náměstí na Starém Městě, v prostorách zahrady patřící k Vratislavskému paláci na Malé Straně a na Loretánském náměstí na Hradčanech (*Havrda - Tryml 2021*).

Důkazy o pohřbívání (ať už kostelním, či tzv. nekostelním) máme doloženy na 6 místech v rámci katastru Hradčan, 10 lokalitách na Malé Straně, 17 na katastru Starého Města, 8 na ploše Nového Města a 3 v prostorách Vyšehradu (*Havrda - Trýml 2021*).

Obrázek 6 - Mapa historického centra Prahy. Vyznačeny raně středověké kostely (předpokládané i doložené) spolu s první zmínkou v písemných pramenech o dané stavbě. Menší mapa vyznačuje tři kostely mimo centrum a románské kostely v prostorách Velké Prahy (Havrdá, J. – Tryml, M. 2021: Pohřbívání na sklonku raného středověku. Pohřební areály v pražské předlokační aglomeraci v 11. až 1. polovině 13. století. Archeologie ve středních Čechách 25, 217-325).

3.2. Raně středověké pohřební areály v souvislosti se sakrální architekturou

Pohřebiště nacházející se na území pražské aglomerace (nikoli však na Pražském hradě a Vyšehradě) vznikaly ve druhé polovině 9. a v 10. století bez návaznosti na sakrální stavby. Zároveň jsou tyto hřbitovy lokalizovány mimo hlavní osídlená území. Na levém břehu Vltavy začínají postupem času, tedy v 11. a 12. století, zmíněná pohřebiště zanikat. Pohřbívání se stává součástí hradních kostelů a následně i podhradních kostelů. Nově jsou zakládána rozsáhlá pohřebiště, která jsou v bezprostřední blízkosti osídlených míst. Na pravém břehu Vltavy je vývoj podobný. I tam se nejstarší zachycená pohřebiště rozkládají na malých plochách, přičemž pohřební ritus je kostrový a v okolí se nenachází žádná sakrální stavba. Výjimkou nejsou ani zcela osamocené hroby. Dataci těchto pohřebišť spadajících do nejstarší fáze, tedy ke konci 9. století a celého 10., umožňují nálezy v hrobech (*Dragoun - Podliska 2015*). Z důvodu nedostatku důkazu o sídelní činnosti na pravém břehu Vltavy (konkrétně na území dnešního Starého Města) se může hypoteticky usuzovat, že tamní pohřební areály náležely k sídlištím na druhé straně řeky. Dosavadní absence sídlišť z daného období na pražském pravobřeží, ale nemusí být nutně definitivní. Stále existuje možnost, že v následujících letech dojde k objevení menších osídlení, které budou mít spojitost s již zdokumentovanými pohřebišti (*Dragoun - Podliska 2015; Havrda - Žďárská 2017*). Situace se mění v období 11. století, kdy se sídelní činnost na Starém Městě začíná rozvíjet. Pohřební areály v prostorách dnešního Malého náměstí a Dlouhé ulice, které v této době byly využívány, ztrácejí se sklonkem 11. století svou funkci. Ani v jednom případě nemáme prokazatelné důkazy o spojitosti daných pohřebišť s určitou sakrální budovou. Stejná situace panuje i na dalších místech raně středověké Prahy v průběhu od 9. do 11. století. Až ve 12. století přichází změna, kterou zapříčinil vývoj pražské aglomerace. Pohřebiště zanikají a jejich místa zaujímá zástavba, nebo pozemní komunikace. S tím je spojena i změna v rámci rychlé výstavby sakrálních staveb. S největší pravděpodobností šlo o vlastnické kostely, které zřejmě vznikaly v prostorách šlechtických dvorců. Samozřejmostí byla i pohřební funkce. Přesná datace staveb je znemožněna nedostatkem písemných pramenů. První písemné doklady ohledně proměny funkce kostelů ze soukromých na takzvané farní, máme až z druhé poloviny 13. století. Nová farní funkce kostelů zřejmě stojí za změnou podoby pohřebišť náležících k daným kostelům. Plochy pohřebišť se začínají zmenšovat a jejich prostor je přesně vymezený (*Dragoun - Podliska 2015*).

Pohřbívání bylo odhaleno v blízkosti takřka tří desítek z celkových 56 zkoumaných kostelů. V některých případech byly hroby starší než sakrální stavba.

Uvnitř chodby spojující kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2) s bazilikou bylo odhaleno pohřebiště, kam byli zřejmě ukládáni kněží. Součástí jednoho hrobu, který byl uvnitř kamenné hrobky byl objeven bronzový kalich s patinou (*Borkovský 1961*, 152). V kostele sv. Jiří (kat. č. 3) z 10. století nalezlo místo posledního odpočinku mnoho přemyslovských knížat, jejich příbuzných a důležitých osob (*Dragoun 2002*, 14-22). V kostele Panny Marie (kat. č. 5) spadajícího do 9. století byly nalezeny ostatky Svytlahy I. a jeho manželky (*Dragoun 2002*, 24-25). V rotundě sv. Víta (kat. č. 6), která také pochází z 10. století, byly nalezeny hroby, včetně hrobu sv. Václava (*Merhautová 1971*, 221). Poblíž rotundy sv. Martina (kat. č. 10) se nalézají hřbitovy z 11. až 13. století (*Nechvátal, B. et al. 2009*). V okolí kostela sv. Petra a Pavla (kat. č. 11) byl hřbitov (*Dragoun 2002*, 46). V rámci výzkumů vedených Karlem Guthem v letech 1924 až 1926 a potažmo také Archeologickým ústavem AV ČR v letech 1968 až 1970 bylo v okolí kostela sv. Vavřince (kat. č. 12) odhaleno pohřebiště obklopující baziliku ze tří světových stran. Pouze na sever od kostela nebyly nalezeny žádné ostatky (*Nechvátal 2007*, 407-408). Ke kostelu sv. Jana Křtitele (kat. č. 14) náležel hřbitov, kde bylo odhaleno několik hrobů starších než zmíněná sakrální budova (*Dragoun 2002*, 53). V blízkosti kostela sv. Martina (kat. č. 16) byly nalezeny hroby. Je otázka, jestli spolu pohřebiště a kostel souvisely. Poblíž kostela sv. Michala (kat. č. 18) bylo nalezeno celkem 11 hrobů (*Dragoun 2002*, 56). V případě kostela sv. Ondřeje (kat. č. 19), jehož dobu vzniku neznáme, bylo odhaleno malé pohřebiště s hroby pocházejícími z konce 12. století. U kostela sv. Petra v Rybářích (kat. č. 20), jehož doba výstavby je neznámá, se také našel hřbitov, o něm ale nebylo publikováno mnoho informací (*Dragoun 2002*, 56-57). V místech, kde stával kostel sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22) je doložen hřbitov, který byl následnou výstavbou zmíněné sakrální stavby narušen (*Dragoun 2002*, 57-58). V prostorách rotundy sv. Václava (kat. č. 24) z 11. století bylo dosud objeveno šest neporušených hrobů, bez výbavy. Těla zřejmě nebyla uložena v rakvích. Mimo rotundu nebyly odhaleny žádné hroby. Tuto skutečnost můžeme připisovat postupnému snížení terénu v období baroka (*Čiháková - Müller 2020*, 88). Výstavba kostela sv. Benedikta (kat. č. 25) narušila hroby hřbitova, který je starší než zmíněný kostel (*Tryml 2018*). U kostela sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26) byl zjištěn hřbitov (*Dragoun 2002*, 67). Kostel sv. Jiljí (kat. č. 31) ze 13. století se nacházel severně od hřbitova, který byl v období renesance zřejmě přesunut na sever od budovy (*Dragoun 1996*). Při výzkumu kostela sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32) byly objeveny hroby náležící právě k této sakrální stavbě. Zmíněné hroby se nalézaly jak uvnitř kostela, tak po jeho obvodu (*Podliska 2018a*). V místě rotundy sv. Kříže (kat. č. 34) se pohřbívalo (*Dragoun 1992*). V okolí kostela sv. Linharta (kat. č. 35) se nacházel menší hřbitov (*Dragoun 2018c*). U kostela Panny Marie Na louži (kat. č. 36) byl zjištěn hřbitov (*Stehlíková -*

Tryml 1986). Doklady o pohřbívání jsou známy i z okolí kostela sv. Michala (kat. č. 39), (Dragoun 2002, 76-78). Předpokládá se, že kaple, která byla ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44) přistavěna, mohla mít pohřební funkci (Merhautová 1971, 242). Ve východní části lodi kostela sv. Klimenta (kat. č. 46) byly objeveny dva hroby (Huml 1978). Blízko kostela sv. Ondřeje v Podskalí (kat. č. 51) byly objeveny hroby z raného středověku (Dragoun 2002, 134). Kostel sv. Petra Na struze (kat. č. 53) měl ve své blízkosti hroby na základě jejichž výbavy byl datován samotný kostel (Wallisová 1998). U kostela sv. Vojtěcha na Novém Městě (kat. č. 56) byly nalezeny hroby (Dragoun 2002, 139).

U zbývajících kostelů z celkem 56 zkoumaných, nebyl proveden výzkum, který by zjistil doklady pohřbívání.

Lokalizace	Sakrální stavba	Doklady pohřbívání	Archeologický výzkum
Pražský hrad	Kaple sv. Mořice (kat. č. 1)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Pražský hrad	Kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2)	Poblíž kostela odhaleno pohřebiště, kde byli ukládáni kněží	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Pražský hrad	Kostel sv. Jiří (kat. č. 3)	Hroby převážně přemyslovských knížat	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Pražský hrad	Kaple sv. Anny (kat. č. 4)	-	Proběhl – zjištěna předrománská a románská fáze výstavby
Pražský hrad	Kostel Panny Marie (kat. č. 5)	Uvnitř kostela nález dvou hrobů - Spytihněv I. s manželkou; v okolí kostela se nacházel hřbitov	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Pražský hrad	Rotunda sv. Víta (kat. č. 6)	Nálezy hrobů, včetně hrobu sv. Václava	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Pražský hrad	Kaple Všech svatých (kat. č. 7)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Vyšehrad	Kostel sv. Jana Evangelisty (kat. č. 8)	-	Neproběhl
Vyšehrad	Kostel sv. Klimenta (kat. č. 9)	-	Neproběhl
Vyšehrad	Kostel sv. Martina (kat. č. 10)	V okolí nalezeno pohřebiště	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby

Vyšehrad	Kostel sv. Petra a Pavla (kat. č. 11)	V okolí kostela se nacházel hřbitov	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Vyšehrad	Kostel sv. Vavřince (kat. č. 12)	V okolí nalezeno pohřebiště	Proběhl – zjištěn kamenný předchůdce výstavby
Malá Strana	Kostel Jana Křtitele Na Prádle (kat. č. 13)	-	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Jana Křtitele v Oboře (kat. č. 14)	U kostela se nacházel hřbitov, několik hrobů je starších než kostel	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel Panny Marie pod řetězem (kat. č. 15)	-	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Martina (kat. č. 16)	V okolí kostela nalezeny hroby	Neproběhl
Malá Strana	Kostel sv. Máří Magdalény (kat. č. 17)	-	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Michala (kat. č. 18)	Blízko kostela objeveno 11 hrobů	Neproběhl
Malá Strana	Kostel sv. Ondřeje (kat. č. 19)	Blízko kostela objeveny 3 hroby	Neproběhl
Malá Strana	Kostel sv. Petra v Rybářích (kat. č. 20)	V okolí kostela nalezen hřbitov	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Prokopa (kat. č. 21)	-	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22)	Nalezen hřbitov, který narušila výstavba kostela	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Kostel sv. Vavřince na Petříně (kat. č. 23)	-	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Malá Strana	Rotunda sv. Václava (kat. č. 24)	Dosud objeveno 6 hrobů	Proběhl – zjištěn předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Benedikta (kat. č. 25)	Výstavba kostela narušila hroby staršího pohřebiště	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26)	V okolí nalezeno pohřebiště	Proběhl – nevyloučil existenci předchůdce stavby

Staré Město	Kostel sv. Františka (kat. č. 27)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Haštala (kat. č. 28)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Havla (kat. č. 29)	-	Neproběhl
Staré Město	Kostel sv. Jakuba (kat. č. 30)	-	Neproběhl
Staré Město	Kostel sv. Jiljí (kat. č. 31)	V okolí nazeleno pohřebiště	Neproběhl
Staré Město	Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32)	U kostela se nacházel hřbitov, hroby byly zjištěny i uvnitř kostela	Proběhl – zjištěn předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Klimenta (kat. č. 33)	-	Neproběhl
Staré Město	Rotunda sv. Kříže (kat. č. 34)	U kostela se pohřbívalo	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Linharta (kat. č. 35)	V okolí kostela se nacházel hřbitov	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel Panny Marie Na louži (kat. č. 36)	U kostela se nacházel hřbitov	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel Panny Marie před Týnem (kat. č. 37)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Martina ve zdi (kat. č. 38)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Michala (kat. č. 39)	V okolí kostela se nacházel hřbitov	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Ondřeje (kat. č. 40)	-	Neproběhl
Staré Město	Kostel sv. Štěpána ve zdi (kat. č. 41)	-	Neproběhl
Staré Město	Kostel sv. Valentina (kat. č. 42)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Staré Město	Kostel sv. Vavřince (kat. č. 43)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby

Hradčany	Kostel Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44)	V prostorách Strahovského kláštera byly pohřbívány významné osoby; odhaleno i starší pohřebiště z 9.-10. století	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Jana Na bojišti (kat. č. 45)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Klimenta (kat. č. 46)	V okolí kostela se nacházel hřbitov, 2 hroby byly objeveny uvnitř kostela	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Kosmy a Damiána (kat. č. 47)	-	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Longina (kat. č. 48)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Markéty (kat. č. 49)	-	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Michala v Opatovicích (kat. č. 50)	-	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Ondřeje v Podskalí (kat. č. 51)	V okolí kostela nalezeny hroby	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Petra na Poříčí (kat. č. 52)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Petra Na struze (kat. č. 53)	Nález několika hrobů	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Petra na Zderaze (kat. č. 54)	-	Neproběhl
Nové Město	Kostel sv. Václava na Zderaze (kat. č. 55)	-	Proběhl – nevyločil existenci předchůdce stavby
Nové Město	Kostel sv. Vojtěcha (kat. č. 56)	V okolí kostela nalezeny hroby	Neproběhl

Tabulka č. 1 Seznam kostelů a doklady pohřbívání v jejich okolí. Sestavila Žofie Chudobová.

3.3. Prostorová distribuce sakrálních staveb v raně středověké Praze

Zásadním problémem výzkumu "předrománských" a románských sakrálních staveb je nedostatek vhodných písemných pramenů pro analýzu jejich chronologie. Kromě zmínek v

kronikách neexistují spolehlivé informace o počátcích románské architektury. Pokud jde o samotné architektonické pozůstatky, většina staveb byla v následujících stoletích transformována, docházelo k přestavbám, poškozování a ničení. Podoba těchto staveb je tedy pro dnešního pozorovatele značně zdeformovaná (*Samol 2018*).

V 9. a 10. století se sakrální stavby vyskytují pouze na ostrožně Pražského hradu. Nejstarší kostel na zkoumaném území, kostel Panny Marie (kat. č. 5) byl lokalizován na východní okraj hradního ostrohu do prostoru mezi 2. a 3. nádvořím. Kostel sv. Jiří (kat. č. 3) a rotunda sv. Víta (kat. č. 6) jsou datovány do 10. století a také se nachází na Hradčanech. Lokalizace je dána potřebou elity. Kromě církevních institucí zde sídlily také politické špičky a jejich obslužný personál. Z tohoto prostoru se v 11. století šíří na Vyšehrad, jakožto protipól Pražského hradu a v plné síle se mezi běžné obyvatelé rozšiřují až ve 12. století. Další stavbou je kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2), který vznikl v 1. polovině 12. století a stával před jižním vstupem chrámu sv. Víta, tedy pod někdejší rampou. Kaple sv. Anny (kat. č. 4) i kaple Všech svatých (kat. č. 7) stávaly v areálu Pražského hradu (*Borkovský 1961; Dragoun 2002*).

Pokud jde o nejstarší sakrální stavby mimo prostor samotného Pražského hradu, nejstarší doloženou položkou je pravděpodobně předchůdce rotundy sv. Václava (kat. č. 24) vystavěn v 10. století na Malé Straně na Malostranském náměstí. Rotunda sv. Václava byla první sakrální stavbou vystavěnou mimo areál Pražského hradu (*Čiháková - Müller 2020*).

V prostorách Vyšehradu se nachází kostel sv. Petra a Pavla (kat. č. 11), kostel sv. Vavřince (kat. č. 12) a kostel sv. Martina (kat. č. 10). Důvodem, proč se tři z pěti pražských románských kostelů spadajících do 11. století nalézají právě na Vyšehradské ostrožně je vznik vyšehradské kapituly v roce 1070 (*Dragoun 2002, 44-50; Hrdlička 2000*). Poloha kostela sv. Vavřince je dána rozhraním dvou akropolí, knížecí a královské a předhradí rozkládajícího se na východní straně. Objekt byl zkoumán od roku 1884. Lokalitu zkoumal B. Matějka (v roce 1903) i Karel Guth (v letech 1924 až 1926), (*Nechvátal 2007*). Kostel sv. Klimenta (kat. č. 9) i kostel sv. Jana Evangelisty (kat. č. 8) stávaly v prostorách Vyšehradu, přesná poloha však není známá (*Dragoun 2002, 44-50*).

Ve 12. století bylo napříč Prahou vybudováno kolem dvou až tří desítek sakrálních staveb. Výstavba kostelů byla přizpůsobena potřebám tehdejší populaci raně středověké Prahy (*Dragoun 2002*).

Do dnešní doby se dochovalo několik raně středověkých sakrálních staveb na území Starého Města. Rotunda sv. Kříže (kat. č. 34) se nachází na Starém Městě v dnešní ulici Karolíny Světlé. Kostel sv. Martina ve zdi (kat. č. 38) se v jisté míře zachoval a nachází se na Starém Městě v ulici Martinská. Kostel sv. Valentina (kat. č. 42) stával na Starém Městě na

rohu Kaprové a Valentinské ulice. Na území Starého Města stávaly také kostely sv. Benedikta (kat. č. 25), sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26), sv. Františka (kat. č. 27), sv. Haštala (kat. č. 28), sv. Havla (kat. č. 29), sv. Jakuba (kat. č. 30), sv. Jiljí (kat. č. 31), sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32), sv. Klimenta (kat. č. 33), sv. Linharta (kat. č. 35), Panny Marie Na louži (kat. č. 36), Panny Marie před Týnem (kat. č. 37), sv. Michala (kat. č. 39), sv. Ondřeje (kat. č. 40), sv. Štěpána ve zdi (kat. č. 41) a sv. Vavřince (kat. č. 43), (*Dragoun 2002*, 65-80).

V ulicích dnešního Nové Města se z velké části zachovaly pouze tři sakrální stavby z raného středověku.

Kostel sv. Longina (kat. č. 48) přestál dlouhá staletí i asanaci Prahy. Rotunda se nachází v prostorách Nového Města v dnešní ulici Na Rybníčku. Specifická situace je v případě kostela sv. Michala v Opatovicích (kat. č. 50), v současnosti kostel sv. Michala v Jirchářích, který se do dnešní doby zachoval ve své nepůvodní podobě. Kostel sv. Petra na Poříčí (kat. č. 52) se nachází na Novém Městě v Biskupské ulici. Kostel sv. Václava na Zderaze (kat. č. 55) stojí na Novém Městě v Resselově ulici (*Dragoun 2002*, 131-139).

Lokalizace je nám známa i u několika dalších kostelů, které v současnosti už neexistují. Kostel sv. Klimenta (kat. č. 46) stával na Novém Městě v dnešní Klimentské ulici. Na katastrálním území Nového Města stával také kostel sv. Petra na Zderaze (kat. č. 54), kostel sv. Kosmy a Damiána (kat. č. 47), kostel sv. Jana Na bojišti (kat. č. 45), kostel sv. Petra Na struze (kat. č. 53) a kostel sv. Markéty (kat. č. 49). Zcela neznámá datace je pouze v případě kostela sv. Vojtěcha (kat. č. 56), který také stával na Novém Městě (*Dragoun 2002*, 129-140).

V místech, kde se rozprostírá Malá Strana, přesněji v Říční ulici, se do dnešní doby dochoval kostel sv. Jana Křtitele Na Prádle (kat. č. 13). Navzdory tomu, že se kostel svojí architekturou řadí do doby raně gotické, je zařazen do seznamu románských sakrálních staveb, byť se u něj románská fáze pouze předpokládá. Stejně je tomu u značného počtu ze zkoumaných staveb. Z kostela Panny Marie pod řetězem (kat. č. 15) na Malé Straně v Lázeňské ulici se dochovaly pouze části. Kostel sv. Vavřince na Petříně (kat. č. 23) stával na Malé Straně v Petřínských sadech. Dále také kostely sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22), sv. Máří Magdalény (kat. č. 17), sv. Prokopa (kat. č. 21), sv. Jana Křtitele v Oboře (kat. č. 14), sv. Martina (kat. č. 16), sv. Michala (kat. č. 18), sv. Ondřeje (kat. č. 19), sv. Petra v Rybářích (kat. č. 20) a sv. Václava (kat. č. 24), stávaly v prostorách Malé Strany (*Dragoun 2002*, 51-61).

Nesmíme zapomínat na sakrální stavby vystavěné v dnešní městské části nesoucí název Hradčany. Právě zde byl roku 1140 založen Strahovský klášter, který je jednou z nejlépe dochovaných památek v Praze. Součástí areálu je i kostel Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44), (*Dragoun 2002*, 116).

Navzdory faktu, že se nacházíme na území centra Prahy, jsou u mnoha staveb naše znalosti ohledně původní podoby, nebo samotné lokalizace, velmi omezené.

3.4. Architektonická specifika sakrálních staveb

Vzhledem k vývoji raně středověké románské architektury budou sakrální stavby, u nichž byla zjištěna architektonická specifika, roztrženy dle místa jejich výstavby.

Pražský hrad - Kaple sv. Mořice (kat. č. 1) byla součástí biskupského paláce. Byla to jednolodní kaple s apsidou orientovanou na východ. Stála v bezprostřední blízkosti katedrály sv. Víta. Kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2) se nacházel na jižním svahu ostrožny v prostorách rokle, v hloubce pěti metrů. V místě apsidy se nalézal příkop, který byl následně zasypán. Zmíněná apside se nacházela v hloubce pěti a půl metru. Na dně bývalého příkopu byla objevena keramika, která pravděpodobně pochází z 10. až 11. století (*Borkovský 1961*). Stavba měla podobu jednolodního kostela o délce 12 metrů a šířce 7, 40 metrů. Apsida v jejíchž prostorách byl objeven pozůstatek oltáře, byla orientována na východní stranu. K propojení apsidy s lodí bylo využito kvádrů z pískovce, tato situace byla zjištěna na jižní straně (*Borkovský 1961*). Kostel sv. Jiří (kat. č. 3) má těžko rozpoznatelná architektonická specifika. V každém případě šlo o první monumentální stavbu na českém území ve formě baziliky, která plnila důležité veřejné funkce v rámci raného státu a následně u ní vzniká nejstarší konvent (*Durdík - Chotěbor 1994; Dragoun 2002, 14-22*). Kaple sv. Anny (kat. č. 4) prošla zásadní změnou v důsledku požáru, který propukl v roce 1142. Kaple byla následně zděná (*Zeman - Frolík - Langrová 2009, 17*). Kostel Panny Marie (kat. č. 5) je klasický jednolodní kostel. Pravděpodobně podoba vyšla ze vzorů na Velké Moravě. Bořivoj jiné předlohy neměl (*Dragoun 2002, 24*). Rotunda sv. Víta (kat. č. 6) měla více vývojových fází. Nejprve jde o jednolodní stavbu s centrálním půdorysem. V dalších dvou fázích se rozšířila o dvě apside. Jedna na jižní, druhá na severní straně. Interiér sloužil jako prostor k pohřbívání. Šlo zřejmě také o důsledek potřeby rozšířit kapacitu kvůli zvětšující se aglomeraci v okolí. Kaple Všech svatých (kat. č. 7) byla jednolodní stavbou s apsidou, zdobena emporou (*Dragoun 2002; Záruba 2010; Hammerschmid*).

Vyšehrad - Kostel sv. Jana Evangelisty (kat. č. 8) měl podobu rotundy (*Merhautová 1971, 236*). Kostel sv. Martina (kat. č. 10) je jednolodní rotundou ke které je připojena apside, jež má podkovitý tvar (*Nechvátal, B. et al. 2009*). V prostorách kněžiště kostela sv. Petra a Pavla (kat. č. 11) nacházejícího se v hlavní lodi byly archeologickým výzkumem zjištěny základy západního úseku hlavní lodi spolu se dvěma ústupky, které se nacházely na každé

straně a dále navazovaly na apsidu orientovanou směrem na západ. Apsida byla objevena roku 1982 v prostorách baziliky v místech, kde se dnes nalézá vítězný oblouk. Výše zmíněný nález může dokládat, že prvotní románská bazilika měla dvě krypty (na východní i západní straně) a byla dvouchórová (*Nechvátal 1988*). Budova kostela sv. Vavřince (kat. č. 12) byla koncipována jako menší bazilika o třech lodích (včetně příčné lodě). Východní část byla zakončena apsidami půlkruhového tvaru. Dále se kostel skládal z hlavní lodi, čtvercového chóru a hlavní apsidy. Základy kostela mají délku 20,60 metrů a šířku 15,80 metrů. Hlavní a příčná loď má zdivo silné 96 centimetrů, zatímco u sousední lodi 92 centimetrů. Síla zdiva, které kopírovalo půdorysy apsid, bylo silné 85 centimetrů. Půdorys hlavní lodi má tvar obdélníku, jehož vnitřní délka byla 9,90 metrů a jeho šířka čítala 5,20 metrů. Arkády měly za úkol oddělit hlavní loď od lodí vedlejších. Jižní loď měla šířku jen 2,40 metrů (*Nechvátal 2007*). Přímo pod kostelem sv. Vavřince (kat. č. 12) se nacházejí základy rozsáhlé centrální stavby s pravoúhlou lodí a třemi apsidami (*Boháčová 2018*).

Malá Strana - Kostel sv. Jana Křtitele v Oboře (kat. č.14) je charakterizován jako rotunda (*Dragoun 2002, 52*). Původní kostel Panny Marie pod řetězem (kat. č. 15) měl podobu trojlodní baziliky, jejíž vnitřek rozdělovaly sloupy, přičemž východní strana byla zakončena třemi apsidami (*Merhautová 1971, 245-247*). Kostel sv. Máří Magdalény (kat. č. 17) měl zřejmě obdélný půdorys, nicméně další informace ohledně stavby neznáme (*Dragoun 2002, 56*). Kostel sv. Prokopa (kat. č. 21) měl obdélnou loď zakončenou podkovitou apsidou. Z kostela se dochovala západní zeď (*Dragoun 2002, 57; Merhautová 1971, 261*). Kostel sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22) měl podobu jednolodního kostela s presbytářem ve tvaru obdélníku, nikoli apsidy (*Dragoun 2002, 57*). Kostel sv. Vavřince na Petříně (kat. č. 23) byl původně románský jednolodní s půlkruhovou apsidou. V 15. století, tedy v době, kdy se obec Nebovidy stala součástí Malé Strany, došlo k přestavbě kostela (*Bedrníček 2002*). Kostel sv. Václava (kat. č. 24) měl podobu jednolodní rotundy s apsidou, která byla orientovaná na severovýchod (*Čiháková - Müller 2020*).

Staré Město - V první fázi tvořila kostel sv. Benedikta (kat. č. 25) obdélná loď a půlkruhová apsida. Na západní straně stávala empora na dvou pilířích, které měly hranolový tvar (*Dragoun 2002, 65-67*). Následně byly ke kostelu přistavěny dvě boční lodě, přičemž zanikla věž, která stávala na západní straně (*Tryml 2018*). Kostel sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26) měl obdélný půdorys zakončený apsidou. Na západní straně kostela stávala tribuna (*Dragoun 2002, 67*). Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32) je podobný kostelu v Řeznovicích a zároveň kostelu v Řezně. Tento typ stavby se do české sakrální architektury přesunul ze severní

Itálie, pravděpodobně prostřednictvím lombardského architekta (*Novotný 1981*). Půdorys kostela tvořil čtverec, přičemž loď měla tvar hranolu, ke kterému byly připojeny tři apsidy. Čtvrtou stranou byla předsíň, která byla postupem času nahrazena navazující gotickou lodí (*Merhautová 1971, 250*). Rotunda sv. Kříže (kat. č. 34) má zcela typický románský vzhled. Stavbu zdobí tři okénka ve tvaru půlkruhu a nad kruhovou lodí je situována lucerna, jejíž součástí jsou čtyři sdužená okna, která dělí jednoduché sloupky (*Dragoun 2002, 69-71*). Kostel sv. Linharta (kat. č. 35) měl podobu obdélné jednolodní stavby, která byla na jedné straně zakončena apsidou (*Merhautová 1971, 253*). Kostel Panny Marie před Týnem (kat. č. 37) měl podobu menšího kostela skládající se ze tří lodí (*Outrata 1986*). Kostel sv. Martina ve zdi (kat. č. 38) je jednolodní (*Dragoun 2002, 73*). Stavba je z pohledu architektury specifická pro své složité uspořádání (*Merhautová 1971, 256-257*). Architektonickým specifikem stavby jsou boční empory (*Mencl 1965, 46*). Kostel sv. Michala (kat. č. 39) měl bezpochyby alespoň dvě stavební fáze. V první fázi šlo o jednolodní kostel ve tvaru obdélníku, k němuž byla na východní straně připojena apside a na západní empora. V rámci druhé stavební fáze došlo k výstavbě dvou bočních lodí (*Dragoun 2002, 76-78*). Kostel sv. Valentina (kat. č. 42) byl zpočátku rotundou, která byla v další fázi přestavěna na jednolodní kostel (*Dragoun 2018d*). Kostel sv. Vavřince (kat. č. 43) byl charakterizován jako rotunda. Stavba měla dvě fáze románského vývoje. V průběhu první etapy byla postavena rotunda spolu s apsidou na východní straně. Apsida byla připojena ústupkem. Po roce 1230 byl kostel přestavěn. V rámci přestavby byla apside srovnána se zemí a místo ní byla k rotundě připojena loď ve tvaru lichoběžníku, zakončená apsidou (*Dragoun 2002, 79-80*).

Hradčany - Kostel Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44) má podobu baziliky, která se skládá ze tří lodí a transeptu. Dalším charakteristickým aspektem této románské stavby jsou tři půlkruhové apsidy, které jsou připojeny na východní straně. V prvotní fázi byla ke kostelu přistavěna také kaple (*Dragoun 2002, 116-117*). Do současnosti se z prvotní podoby kostela zachovala její značná část. Pod chronologicky mladšími nánosy omítky jsou dochovány dvě apsidy, zeď na západní straně příčné lodi, polovina severní zdi a u bočních lodí se z části zachovaly i obvodové zdi (*Merhautová 1971, 242*).

Nové Město - Kostel sv. Jana Na bojišti (kat. č. 45) měl obdélný půdorys (*Merhautová 1971, 249*). Kostel sv. Klimenta (kat. č. 46) byl v první fázi jednolodním kostelem zakončeným apsidou. V průběhu druhé fáze byla apside zbourána. Druhá fáze je spojena s příchodem dominikánů roku 1226 (*Dragoun 2002, 130-131*). Významné specifikum rotundy sv. Longina

(kat. č. 48) spočívá v mohutných pískovcových kvádrech do nichž byly vyryty linie napodobující spáry (*Dragoun 2002*, 131-132). Kostel sv. Markéty (kat. č. 49) měl zřejmě podobu rotundy (*Dragoun 2002*, 132-134). Kostel sv. Petra na Poříčí (kat. č. 52) je trojlodní (*Merhautová 1971*, 259). Z románské doby se zachovalo průčelí západní strany společně s emporou a věžemi. Zmíněné věže mívaly sdružená okna (trojitá), a to na každé straně obou věží. Okna se nacházela ve dvou úrovních (*Dragoun 2002*, 134-137). Podoba kostela sv. Petra Na struze (kat. č. 53) není jistá. Pravděpodobně měl kostel podobu malé stavby, která měla malá okna, jež byla půlkruhovitě zakončená (*Dragoun 2002*, 138). Kostel sv. Václava na Zderaze (kat. č. 55) má navzdory své gotické podobě stále dochované části původní románské stavby, příkladem jsou sdružená okna. Součástí kostela byla i věž. Původně byl kostel jednolodní (*Dragoun 2002*, 138-139).

3.5. Vlastnictví kostelů a majetkoprávní souvislosti

Existenci soukromých neboli vlastnických kostelů nepřímo dokazuje příliš hustá síť sakrálních staveb, která převyšovala realistické požadavky obyvatel a z písemných pramenů víme, že raná nobilita vlastnila soukromý majetek. Vlastnické kostely mohly patřit panovníkovi, rané šlechtě, nebo církvi (*Klápště - Klír - Štefan 2023*). Vlastnictví kostelů však souvisí také s otázkou vlastnictví majetku. Ta je zakládána na částech ne zcela jednoznačného textu například z Kosmovy kroniky o bílinském správci Mstišovi (*Velímský 2009*), které byly celou řadou autorů vykládány různě (např. *Klápště 2012; Wihoda 2007*). Podle V. Birnbauma soukromé kostely s tribunami vznikají ve venkovském prostředí od poslední čtvrtiny 11. století (*Birnbaum 1928*). Soukromoprávní ráz sakrálních staveb má být vyjádřen právě panskou tribunou. Birnbaum považoval za první zmínku rovněž zápis z Kosmovy kroniky o kostele sv. Petra v Bílině (*Mencl 1965*).

Pojem vlastnické kostely slouží pro označení románských tribunových kostelů, i když není zřejmé, zda si nově vznikající nobilita mohla své kostely skutečně budovat podle svého přání. Rozhodování o založení a výstavbě bylo zřejmě ovlivněno celou řadou dalších faktorů. Církvi i vládnoucími Přemyslovci však byla idea zakládání autonomní sítě kostelů podporována. Nobilita usilovala o právo stavět kostely a podporovat tak své ekonomické zájmy. Vznikl zájem obdarovávat kostely, toto kostelní věno totiž mohlo být spojeno se soukromými statky. Toho bylo zneužíváno například darováním knížecího majetku, který tak byl vyvázán z přemyslovské správy (*Sommer 2004*).

Praha ve 12. století zažívá značný urbanistický rozmach s tím souvisí i rozsáhlá výstavba sakrálních staveb. Většina nově vystavěných kostelů byla pravděpodobně součástí šlechtických dvorců, zároveň plnili i svojí hřbitovní funkci (*Dragoun - Podliska 2015*).

4. Archeologické prameny

Archeologické prameny nám poskytují informace, na kterých následně můžeme zakládat analýzy, metody a podrobovat získané údaje detailnějšímu bádání. V souvislosti s tematikou románských sakrálních staveb jsou naprosto klíčové archeologické prameny zprostředkované pomocí archeologických výzkumů. Důvodem je fakt, že velká část staveb je zachována pouze pod zemí. Písemné zprávy neposkytují dostatek potřebných údajů.

4.1. Problematika výzkumu staveb

Po průzkumu nemovitých památek terénu je zřejmé, že všechny dochované stavby až na výjimky, prošly od svého vzniku značnými změnami. Výjimkou je například rotunda svatého Kříže na Starém Městě. Tato stavba se zachovala ve své původní románské podobě a je příkladem tradiční románské architektury. Ze souhrnného počtu 56 zkoumaných staveb se jich do současnosti zachovalo kolem dvaceti. Zbylé stavby známe buď prostřednictvím archeologických výzkumů, nebo písemných záznamů. Pravdou je, že u některých kostelů není jasná ani jejich přesná poloha. Někdy je dokonce problematické ztotožnit určitý kostel s daným písemným pramenem. Řada objektů stále čeká na podrobnější archeologický průzkum.

U staveb, které byly archeologicky prozkoumány bývají rozpoznatelné podobné znaky. Například poloha apsidy je téměř vždy orientovaná směrem na východ. Dalším ukazatelem románských staveb je stavební materiál a technologie, která byla při stavbách pravidelně užívána, příkladem je kvádřikové zdivo. Bližší poznání památek, které jsou zachované pod zemí, nám poskytují artefakty nalézané například v hrobech. Mnohdy nám jediný nález v hrobu přiléhajícího k určitému kostelu, zodpoví otázku ohledně datace konkrétní sakrální budovy. I sebemenší nález v sobě může skrývat zásadní informaci.

4.2. Kritika pramenů

Praha tvoří z pohledu vývoje složitý celek, protože byla a stále je rychle se rozrůstajícím centrem. Necitlivé stavební zásahy nejsou problémem jen dnešní doby. Smrtnou ránu mnoha románským sakrálním stavbám zasadila asanace Prahy, kdy byla zničena velká část do té doby zachovaných kostelů. Jedním z primárních problémů výzkumu románských staveb je určení doby jejich založení. Datování staveb bývá mnohdy založeno na jednotlivých nálezech, u kterých je často pochybnost o tom, zda byly nalezeny v původní poloze. Jasnou odpověď ohledně datace neposkytují ani písemné zprávy, které se ve většině případů zmiňují o konkrétní stavbě ve spojitosti s nějakou důležitou událostí, jakou je například požár v areálu Pražského

hradu. Hledání logiky v rozmístění staveb napříč románskou Prahou komplikuje neznalost stavu tehdejší zástavby a umístění některých kostelů, o nichž víme jen to, že existovaly. Tyto kostely stále čekají na svá odhalení.

5. Analýza pramenů

Možnosti získat poznatky o sakrálních stavbách z období raného středověku jsou přímo úměrné zachování fyzických aspektů daných staveb, neboť písemné prameny jsou v tomto případě pouze doplňujícím zdrojem informací. Písemných zpráv týkajících se kostelů bohužel mnoho není. Při hledání již zaniklé skutečnosti, kromě architektonického rázu staveb, mohou posloužit i nálezy mincí, které danou lokalitu zařadí v rámci časové osy. Stejnou službu mohou prokázat výzdobné prvky, jako například charakteristická dlažba. Důležitým aspektem v rámci poznávání určité stavby je i její lokalizace, tedy zařazení v rámci oikumeny. Výpovědní hodnotu mají také hroby, které se mohou nacházet v bezprostřední blízkosti daného kostela. Nálezy hrobů v blízkosti kostela nejsou pravidlem a nelze se spoléhat na jejich výpovědní hodnotu.

Analýza v této práci je založena zejména na lokalizaci staveb, datech o fyzických aspektech staveb, zejména architektonických specifikách, stavebních materiálech, použitých stavebních technologiích a výzdobných prvcích, datech týkajících se nálezů artefaktů ve stavbách a bezprostředním okolí, datech o pohřbívání spojeném se stavbou. Pozornost je věnována také zasvěcení daných staveb.

9. století

Nejstarším kostelem na zkoumaném území je románský kostel Panny Marie na Hradčanech (kat. č. 5), který vznikl pravděpodobně roku 885. Uvnitř byl zřejmě pohřben Spytihněv s manželkou (*Dragoun 2002*, 24-25). Dataci dokládá také informace v Kristiánově legendě (*Třeštík 1997*).

10. století

Kostel sv. Jiří (kat. č. 3) měl více fází stavby. Nejstarší proběhla před rokem 921. K dataci přispívají také nálezy pohřbených významných osobností (*Dragoun 2002*, 14-15).

Ve 30. letech 10. století vznikla rotunda sv. Víta (kat. č. 6). V rotundě byly uloženy ostatky knížete Václava. Stavba byla zbořena roku 1060 (*Dragoun 2002*, 27-28).

První písemná zmínka o kostele Panny Marie před Týnem (kat. č. 37) pochází ze 12. století. Samotný vznik kostela je předpokládán již v počátcích 10. století (*Outrata 1986*).

11. století

Z písemných pramenů je známo, že stavba kaple sv. Mořice (kat. č. 1) byla realizována za doby biskupa Šebíře. Víme, že vznikla před rokem 1060 a zanikla v roce 1880. Až z roku 1343 pochází zmínka o zasvěcení (*Boháčová et al. 1986; Dragoun 2002; Kubín 2014*).

Vznik kostela sv. Martina (kat. č. 10) je kladen do období 11. století, či počátku 12. století (*Dragoun 2002, 45*). Otázku ohledně přesné datace této typicky románské stavby nepomohl objasnit ani hřbitov objevený v jejím okolí (*Nechvátal et al. 2009*).

V poslední třetině 11. století byl postaven kostel sv. Petra a Pavla (kat. č. 11), (*Dragoun 2002, 46*). V kostele probíhal v letech 1981 a 1985 archeologický výzkumu (*Nechvátal 2000*).

Vznik dnes již neexistujícího kostela sv. Vavřince (kat. č. 12) se datuje do konce 11. století. Kostel byl zbořen roku 1420 (*Dragoun 2002, 49-50*). Datace této románské baziliky byla určena na základě denáru, který byl nalezen v jednom z hrobů. Denár pochází z období vlády krále Vratislava. Kostel měl předchůdce, ale doba vzniku stavby zůstává neznámá (*Boháčová 2018*).

Existenci rotundy sv. Václava (kat. č. 24) potvrzují písemné prameny k roku 1309. Vznik stavby je kladen však již do doby, kdy u nás vládl Vratislav II., tedy do let 1061 až 1092 (*Čiháková - Müller 2020*).

Ukazatelem starší datace kostela sv. Klimenta (kat. č. 46) je právě jeho zasvěcení. Patronicium svatého Klimenta se vyskytuje již v době raného středověku. Spolu se zasvěcením nám o stáří kostela svědčí i listina se zprávou ze dne 7. listopadu roku 1296. V této zprávě se zmiňuje samotná poloha kostela nacházející se uvnitř staroměstských hradeb. Vznik kostela lze zasadit do 11. století (*Huml 1978*).

12. století

Vznik kostela sv. Bartoloměje (kat. č. 2) je kladen do 1. poloviny 12. století (*Dragoun 2002, 13*) a zánik do prvních let 15. století (*Borkovský 1961*).

S výstavbou kaple sv. Anny (kat. č. 4) je spojován rok 1142 (*Dragoun 2002, 24*).

Kaple Všech svatých (kat. č. 7) byla postavena v 2. polovině 12. století (*Záruba 2010*).

Existence kostela sv. Jana Křtitele Na Prádle (kat. č. 13) je doložena k roku 1142 (*Huml 1989, 109*).

Kostel sv. Jana Křtitele v Oboře (kat. č. 14) byl v písemných pramenech poprvé zmíněn v roce 1282, ale jeho vznik je kladen již do druhé poloviny 12. století (*Dragoun 2002, 52-53*).

Kostel Panny Marie pod řetězem (kat. č. 15) byl vystavěn mezi lety 1165 až 1182 (*Merhautová 1971, 247*).

Existence kostela sv. Máří Magdalény (kat. č. 17) je doložena k roku 1130 (*Merhautová 1971, 256*).

Kostel sv. Prokopa (kat. č. 21) pravděpodobně vznikl po přelomu 12. století a jeho zánik je datován k roku 1689 (*Merhautová 1971, 261*).

Kostel sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22) je zmíněn v písemných pramenech ze 14. století, přičemž samotná stavba pochází již z poloviny 12. století. Kostel zanikl v roce 1784 (*Dragoun 2002; Havrda - Tryml et al. 2013*).

Kostel sv. Vavřince na Petříně (kat. č. 23) jednoznačně spadá do období 12. století. Ohledně podrobnější datace se názory rozcházejí (*Vlček 1999*).

Kostel sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26) vznikl ve 12. století (*Dragoun 2002, 67*).

Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32) byl postaven zřejmě kolem roku 1160. Roku 1789 prošel kostel přestavbou v činžovní dům, který byl roku 1896 zbourán (*Merhautová 1971, 250*).

Existenci rotundy sv. Kříže (kat. č. 34) prvotně dokládá písemná zmínka z roku 1352. Navzdory tomu je vznik stavby kladen již do 1. poloviny 12. století, a to na základě datace umělecko-historické (*Dragoun 2002*).

Kostel sv. Linharta (kat. č. 35) byl pravděpodobně vystavěn mezi lety 1150 až 1175 (*Dragoun 2002, 72*). Kostel zanikl po roce 1787 (*Merhautová 1971, 253*).

Existenci kostela Panny Marie Na louži (kat. č. 36) zmiňují písemné prameny z 2. poloviny 13. století. Kostel vznikl pravděpodobně již ve 12. století. Toto tvrzení je podloženo objevem chrámového hřbitova, který je s jistotou datován (*Stehlíková – Tryml 1986*). Kostel byl zničen roku 1791 (*Merhautová 1971, 254*).

Kostel Panny Marie před Týnem (kat. č. 37) je poprvé zmíněn ve spojitosti se špitálem v písemných pramenech ze začátku 12. století (*Outrata 1986*).

Kostel sv. Martina ve zdi (kat. č. 38) vznikl pravděpodobně mezi lety 1178 a 1187 (*Dragoun 2002, 73*).

Kostel sv. Michala (kat. č. 39) pochází z 2. poloviny 12. století (*Dragoun 2002, 77*).

Kostel sv. Ondřeje (kat. č. 40) vznikl před rokem 1165. Zmíněný rok se váže k autentice, která kostel sv. Ondřeje zmiňuje ve spojitosti s biskupem Danielem (*Dragoun 2002, 78*). Budova kostela byla zbořena roku 1874 (*Merhautová 1971, 258*).

Kostel sv. Valentina (kat. č. 42) zřejmě vznikl ke konci 12. století. Za vlády Josefa II., roku 1784 byl kostel zrušen. Následně byl kostel přebudován v obytný dům, který byl roku 1794 zbořen (*Merhautová 1971, 265-266*).

Výstavba kostela sv. Vavřince (kat. č. 43) je kladena do počátku 12. století (*Merhautová 1971, 268*). Sakrální stavba v podobě kaple, která byla přidružena ke kostelu vznikla okolo roku 1200 (*Dragoun 2002, 79*).

Ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44) byla roku 1200 přidružena kaple. K samotnému kostelu máme informaci ohledně jeho druhého svěcení z roku 1182. Ke stejnému roku je zmíněno i rozšíření chóru další stavební přeměny v rámci kostela (*Dragoun 2002*).

Kostel sv. Jana Na bojišti (kat. č. 45) je datován k roku 1183, stejný rok proběhlo i jeho vysvěcení (*Merhautová 1971, 249*).

Vznik kostela sv. Kosmy a Damiána (kat. č. 47) klademe na základě písemných zpráv před rok 1178 (*Dragoun 2002, 131*). Navzdory písemného pramenu z 12. století lze předpokládat, že stavba vznikla mnohem dříve. Kostel zanikl roku 1657 (*Merhautová 1971, 251*).

Stavba kostela sv. Longina (kat. č. 48) probíhala v prvních desetiletích 12. století (*Dragoun 2002, 132*).

Kostel sv. Michala v Opatovicích (kat. č. 50) řadíme do období 12. století, a to na základě listiny z roku 1115, tato listina je falzem z 13. století (*Merhautová 1971, 257*).

Vznik kostela sv. Petra na Poříčí (kat. č. 52) je datován do období po roce 1140 (*Merhautová 1971, 260*).

Kostel sv. Petra Na struze (kat. č. 53) je datován na základě nálezů šperků v hrobech. Zmíněné šperky zřejmě pochází z 12. století. Kostel je zmíněn v písemných pramenech ve 14. století (*Wallisová 1998*).

Kostel sv. Petra na Zderaze (kat. č. 54) se datuje do 12. století (*Merhautová 1971, 261*).

Datum založení kostela sv. Václava na Zderaze (kat. č. 55) neznáme, nicméně máme zprávy o jeho vysvěcení mezi lety 1179 až 1181 (*Dragoun 2002, 138*).

13. století

Kostel sv. Jana Evangelisty (kat. č. 8) vznikl před rokem 1258 (*Dragoun 2002, 44*).

Kostel sv. Klimenta (kat. č. 9) byl vybudován před rokem 1215 (*Dragoun 2002, 44*).

Kostel sv. Františka (kat. č. 27) je součástí areálu kláštera svaté Anežky, přičemž samotný klášter vznikl v roce 1231 (*Dragoun 2002, 67*).

Kostel sv. Jiljí (kat. č. 31) vznikl zřejmě mezi lety 1226 až 1236 (*Dragoun 1996*).

Kostel sv. Štěpána ve zdi (kat. č. 41) je v písemných pramenech poprvé zmíněn až ve 14. století. Nicméně jeho označení "ve zdi" odkazuje na jeho existenci v rámci staroměstské hradby, která vznikla ve 30. letech 13. století (*Dragoun 2002, 78*).

Kostel sv. Markéty (kat. č. 49) je poprvé zmíněn k roku 1255 v kronice Vavřince z Březové (*Merhautová 1971, 256*).

5.1. Neznámá datace

U zbývajících staveb doba vzniku není známá. Stále zde, ale existují ukazatele pro zařazení staveb mezi románské. Jde např. o architekturu specifickou pro raně středověkou Prahu.

5.2. Přestavby kostelů

Přibývá případů, kdy prostřednictvím archeologických výzkumů dochází k objevení starších staveb předcházejících románským kostelům. Zároveň již nelze vždy předpokládat, že kamenné románské kostely zastupují nejstarší stavby na dané lokalitě. Můžeme tedy uvažovat o existenci předchůdců nám již známých románských sakrálních staveb.

I nejstarší kostel na Pražském hradě, kostel Panny Marie, má dvě chronologicky rozdílné fáze. Rotunda sv. Víta prodělala celkem komplikovaný stavební vývoj čítající čtyři fáze. Kostel sv. Jiří, který vznikl v 10. století se krok za krokem rozvíjel a došlo u něj k mnoha románským úpravám. Kaple Panny Marie měla také svou předrománskou a románskou fázi, přičemž kaple měla svého předchůdce vystavěného ze dřeva. V prostorách Vyšehradu byl pod základy baziliky sv. Vavřince objeven kamenný předchůdce stavby. Kostel sv. Petra a Pavla má dvě románské fáze. Svého předchůdce měla i rotunda sv. Václava na Malé Straně, pocházející asi z poloviny 10. století. U kostelů sv. Vavřince a sv. Jana Křtitele v Oboře na Malé Straně byly nalezeny doklady pohřbívání staršího než dané stavby. Tento fakt může vést k domněnkám o existenci předchůdců obou staveb, ale neprokazuje ji (*Dragoun - Tryml 2022*). Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí, který vznikl kolem roku 1160 má také doloženého předchůdce, který měl podobu jednolodního kostela a vznikl zřejmě na přelomu 11. a 12. století (*Merhautová 1971, 250; Podliska 2018a*). U kostela sv. Michala jsou opět doloženy dvě fáze. K původní jednolodní stavbě byly v průběhu druhé fáze přistaveny dvě boční lodě (*Dragoun 2002*). Kostel sv. Benedikta měl v první fázi podobu obdélné lodi k níž náležela apsida, na západní straně byla situována empora spolu s věží. Při přestavbě věž zanikla a ke kostelu byly přistavěny dvě boční lodě (*Dragoun 2002; Tryml 2018*). O existenci starší stavby se dá uvažovat i v případě kostela Panny Marie před Týnem, a to v souvislosti s hrobem objeveným v místě příkopu u Ungeltu, který zmíněný příkop narušil. Otázkou je, zda hrob souvisel s románským chrámem, nebo případně s ještě starší stavbou. Nelze ani vyloučit, že by hrob náležel k nekostelnímu pohřebišti (*Dragoun - Tryml 2022*). Rotunda sv. Vavřince na Starém Městě také

prošla dvěma fázemi románského vývoje. V první etapě měl kostel podobu rotundy s apsidou situovanou na východní straně. Po roce 1230 došlo k přestavbě, přičemž apside byla zbourána a k rotundě byla připojena loď, která měla tvar lichoběžníku následně zakončena apsidou (Dragoun 2002, 79). Terénní situace kostela sv. Klimenta na Novém Městě je složitá. Na lokalitě byly objeveny zbytky románských staveb, samostatné loďe a samostatné apsidy. Zřejmě se však jednalo o jednu stavbu. Následující stavební fáze souvisí s dominikány, kteří přišli roku 1226. Ke kostelu byl přistavěn pravoúhlý presbytář, který byl stejně široký jako loď (Dragoun - Tryml 2022).

5.3. Stavební materiál a technologie

K výstavbě sakrálních staveb v Praze byla využívána především opuka. Oblíbenost tohoto kamene spočívá v jeho dobré opracovatelnosti, vzhledu a také jeho vhodné kombinaci s vápennou maltou. Za nejvýznamnější místo, kde probíhala těžba opuky můžeme pokládat Petřín. Příkladem sakrální stavby vystavěné z opuky je opětovně nalezená rotunda svatého Václava na Malé Straně. Dalšími stavebními materiály, které byly často využívány v rámci sakrální architektury byly křemenné pískovce a železité pískovce (Klápště - Klír - Štefan 2023). V rámci budování kostelů bylo využíváno lomového kamene, kvádřikového zdiva, či řádkového zdiva (Herout - Maderová 1981, 27).

9. století

Kostel Panny Marie na Hradčanech (kat. č. 5) je tvořen opukovými a pískovcovými bloky spojenými maltou. Opukové kameny jsou přiložené zvenjšku a postavené na výšku. Nadzemní zdivo bylo řádkové. V základech je použita vazba *opus spicatum* (tzv. klasové zdivo). Pískovec je stěžejním materiálem pro stavbu románských kostelů v celé střední Evropě, byl obvykle získáván z velkých pískovcových výchozů (Klápště - Klír - Štefan 2023).

10. století

Kostel sv. Jiří (kat. č. 3) má ve zdech *opus spicatum*. Použitým materiálem je lomová opuka. Součástí nadzemního zdiva jsou velké a precizně opracované kvádry (Durdík - Chotěbor 1994, 369).

Rotunda sv. Víta (kat. č. 6) využívá ve vnitřním prstenci lomové zdivo pojené silnou vrstvou malty, ve vnějším prstenci kvádřikové zdivo se slabší vrstvou malty (Dragoun 2002, 26). V rámci stavebních materiálů a technologií nebyl od 9. století významný progres.

11. století

Kaple sv. Mořice (kat. č. 1) byla vystavěna z opukových kamenů, které pojil jíl. Použité kameny pro stavbu byly ploché a hrubě opracované (*Boháčová et al. 1986*).

Stavebním materiálem k výstavbě rotundy sv. Martina (kat. č. 10) byly nízké kvádríky z železitého pískovce a opuky (*Nechvátal, B. et al. 2009*).

V místě stávající sakristie původního kostela sv. Petra a Pavla (kat. č. 11) bylo odhaleno základové zdivo spadající do severní a hlavní lodi baziliky, které stavbu jednoznačně řadí do románského období. Je možné, že základové zdivo, které se táhne od severní lodi, bylo připojeno ke kapitulnímu domu. Materiálem využitým ke stavbě byly kvádríky, které byly odhaleny 10 až 15 centimetrů pod úrovní dlažby dnešního kostela. Dochované zdivo se tyčilo do výšky 160 až 180 centimetrů. Kvádríky, které byly součástí západního úseku hlavní lodi a měly rovnoměrnou výšku okolo 12, 15 a 17 centimetrů, přičemž spáry mezi nimi byly vychýlené ze své původní podoby (*Nechvátal 1988*).

Stěny kostela sv. Vavřince (kat. č. 12) měly hladký povrch a nepokrývala je omítka. K výstavbě byly použity opukové kvádríky, jejichž spáry byly vyhřezlé. Kvádríky byly 10 cm vysoké a nepravidelně tvarované. Materiálem pro stavbu takzvaného předzákladového zdiva byla lomová opuka. Z tohoto kamene bylo vystaveno 5 až 6 řad předzákladového zdiva, přičemž samotná obvodová zeď čítala okolo 8 až 10 řad (*Nechvátal 2007*).

Rotunda sv. Václava (kat. č. 24) byla postavena z opukových kamenů, které pojila značná vrstva tvrdé malty světlé barvy. Dalším materiálem použitým ke stavbě byl červený železitý pískovec (*Čiháková - Müller 2020*).

Kostela sv. Filipa a Jakuba (kat. č. 26) byl vystavěn z opukových kvádríků (*Dragoun 2018b*).

Základy původního kostela sv. Klimenta (kat. č. 46) zřejmě tvořil křemenec (*Huml 1978*).

12. století

Kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2) byl chodbou propojen se Spytihněvovou bazilikou. Vchod do chodby byl rozpoznán na základě kvádrů z pískovce, který byl vezděn v místech severní zdi. Ze samotných zdí kostela se zachovalo zdivo, které převyšuje opukovou dlažbu o 50 cm a je 80 cm silné. Způsob, jakým je kámen opracován jej datuje do období 2. poloviny 11. století. Dále si můžeme všimnout stop po požáru, který se na dochované kvalitě kvádríků podepsal. Zpevnění země uvnitř kostela, kterou tvořila navážka, zajistili její stavitelé tím, že

použili velké opukové desky. Pod vrstvou navážky (50 až 80 cm) se skrývala starší dlažba, tvořena mazanicí (*Borkovský 1961*).

Z kaple sv. Anny (kat. č. 4) se dochovaly stěny, které nám poskytují informace o stavebním materiálu použitého k výstavbě kostela. Tyto stěny zůstaly i v době přeměny budovy z románské podoby na gotickou, neomítnuty. Svědčí o tom objevené rytiny a konsekrační kříž vyobrazený přímo na jednom z kvádrů, který je součástí severní stěny na západním úbočí. Dalším důkazem jsou stopy po požáru, který budovu zastihl až po gotické přestavbě, jež jsou na kvádrích rozpoznatelné. Stěny zůstaly bez omítky až do 17. století, kdy byly pokryty omítkou z vápna. Románská podlaha, k níž byla použita malta byla až na výjimky zachována. Onou výjimkou byly chronologicky mladší hroby, které původní podlahu narušily (*Zeman - Frolík - Langrová 2009*).

Kaple Věšeb (kat. č. 7) byla vystavěna z kvádrového zdiva a vápenné malty (*Záruba 2010*).

O původní románské podobě kostela sv. Jana Křtitele Na Prádle (kat. č. 13) nemáme žádné informace.

Stavební postup při výstavbě kostela sv. Jana Křtitele v Oboře (kat. č. 14) je nám znám prostřednictvím odkrytého zdiva. K výstavbě byly použity důkladně opracované kvádry a lomová opuka (*Dragoun 2002, 53*).

Kvádry z opuky (v tomto případě prokazatelně pojené maltou) byly použity k výstavbě kostela Panny Marie pod řetězem (kat. č. 15), (*Merhautová 1971, 246*).

K výstavbě kostela sv. Máří Magdalény (kat. č. 17) byly použity kvádry, které byly následně v rámci stavby uspořádány do řádků (*Dragoun 2002, 56*).

V rámci stavby kostela sv. Prokopa (kat. č. 21) bylo objeveno kvádrové zdivo (*Dragoun 2002, 57*). Kostel byl zřejmě stavěn kvádrovou technikou (*Merhautová 1971, 261*).

Ve východní části jednolodního kostela sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22) bylo odhaleno zesílené zdivo, což může signalizovat existenci věže. Materiálem pro výstavbu byly opukové kvádry. V průběhu 2. poloviny 14. století byla ke kostelu připojena jižní loď (*Dragoun 2002; Havrda - Tryml et al. 2013*).

Kostel sv. Vavřince na Petříně (kat. č. 23) byl vystaven z kvádrů, jejichž materiál není upřesněn (*Vlček 1999*).

Informace o stavebním materiálu, který byl využit v rámci staveb kostela sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32) nemáme.

K výstavbě rotundy sv. Kříže (kat. č. 34) bylo použito románské kvádříkové zdivo. Dlažba je ze sliveneckého mramoru a malty. Původní podlaha se nachází asi 120 cm pod dnešní dlažbou (*Dragoun 1992*).

Stavebním materiálem pro výstavbu kostela sv. Linharta (kat. č. 35) byly důkladně opracované kvádříky (*Dragoun 2002, 71*).

Kostel Panny Marie Na louži (kat. č. 36) byl vystavěn z opukového lomového kamene (*Stehlíková - Tryml 1986*).

O stavebním materiálu kostela Panny Marie před Týnem (kat. č. 37) nemáme informace.

Stavebním materiálem kostela sv. Martina ve zdi (kat. č. 38) bylo řádkové a kvádříkové zdivo (*Merhautová 1971, 256*).

K výstavbě kostela sv. Michala (kat. č. 39) byly použity opukové kvádry (*Dragoun 2002, 77*).

Informace o stavebním materiálu, který byl využit v rámci staveb kostela sv. Ondřeje (kat. č. 40) nemáme.

O materiálu, ze kterého byl vystaven kostel sv. Valentina (kat. č. 42) nemáme zprávy.

Stavební materiál při výstavbě kostela sv. Vavřince (kat. č. 43) byly plochým dlátem důkladně opracované kvádry (*Dragoun 2002, 79*). Původ kvádrů není zmíněn, ale zřejmě se jednalo o kvádry z opuky.

Stavební materiál ani technologie kostela Nanebevzetí Panny Marie (kat. č. 44) nejsou doloženy.

Z výzkumu torza obvodových zdí kostela sv. Jana Na bojišti (kat. č. 45) vyplývá, že k výstavbě bylo využito kvádříkové techniky (*Merhautová 1971, 249*).

Druh stavebního materiálu využitého ke stavbě kostela sv. Kosmy a Damiána (kat. č. 47) neznáme.

Kostel sv. Longina (kat. č. 48) byl vystavěn z opuky, která byla zpracována v menší kvádříky, které byly následně uspořádány do řádků. Dalším materiálem využitým ke stavbě kostela jsou pískovcové kvádry. V období baroka byly na stavbě prováděny úpravy (*Merhautová 1971, 253-254; Dragoun 2002, 131-132*).

O podobě románského kostela sv. Michala v Opatovicích (kat. č. 50) nemáme žádné informace.

Kostel sv. Petra na Poříčí (kat. č. 52) byl vystaven z kvádříkového zdiva uspořádaného do řádků (*Merhautová 1971, 259*).

Informace o stavebním materiálu, který byl využit v rámci stavby sv. Petra Na struze (kat. č. 53) nemáme.

O stavebních technologiích, ani materiálech nemáme v souvislosti s kostelem sv. Petra na Zderaze (kat. č. 54) žádné poznatky.

Kostel sv. Václava na Zderaze (kat. č. 55) byl postaven z opukových kvádrů (*Merhautová 1971, 265*).

13. století

Podoba kostela sv. Jana Evangelisty (kat. č. 8) není známa.

Podoba kostela sv. Klimenta (kat. č. 9) není známa.

Kostel sv. Františka (kat. č. 27) byl vystaven z důkladně opracovaných kvádrů z opuky (*Dragoun 2002, 67*).

Původní podoba kostela sv. Jiljí (kat. č. 31) není nijak doložena.

Stavební materiál ani technologie využitá ke stavbě kostela sv. Štěpána ve zdi (kat. č. 41) ani kostel sv. Markéty (kat. č. 49) nejsou doloženy.

5.4. Zasněžení, výzdobné prvky

Nejvíce kostelů bylo zasvěceno Panně Marii, dohromady pět staveb. Svatý Petr společně se svatým Vavřincem obsadili pomyslné druhé místo v počtu patronací. Každému z nich byly na dnešním území Prahy zasvěceny čtyři kostely. Tři kostely jsou věnované svatořečenému Janu Křtiteli, dále sv. Klimentu, sv. Ondřeji, sv. Martinovi a sv. Michalovi.

Otázkou zůstává, proč jsou někteří svatí “populárnější” než jiní. Dalo by se předpokládat, že odpověď můžeme hledat v dostupnosti relikvií na našem území v raném středověku.

Výzdobné prvky ať už architektonického, či ikonografického rázu jsou důležitým aspektem pro poznávání života raného středověku. Tyto umělecké prameny jsou pro nás v mnoha směrech cestou k rozklíčování podoby daných staveb, nebo jejich chronologického zařazení.

5.5. Přehled dostupných informací ohledně jednotlivých zasvěcení

10. století

Zasvěcení sv. Jiří (kat. č. 3) je v kontextu románské Prahy ojedinělé, stejně jako zasvěcení sv. Víta (kat. č. 6). Relikvii sv. Víta daroval Jindřich I. knížeti Václavovi (*Třeštík 1997*).

11. století

Z písemných pramenů je známo, že kaple sv. Mořice (kat. č. 1) byla stavba realizována za doby biskupa Šebíře. Postavená byla před rokem 1060, ale zmínka o zasvěcení pochází až z roku 1343. V době výstavby kaple (11. století) se v Čechách velice pravděpodobně nacházelo více relikvií sv. Mořice. Fakt je znám ze zmínky z roku 1095, kdy mu byl zasvěcen kostel v sázavském klášteře (*Kubín 2014*).

Sakrální funkce rotundy sv. Václava (kat. č. 24) byla několikrát přerušena, ale přesto si stavba zachovala svou původní podobu až do roku 1628, kdy započala její přestavba (*Čiháková - Müller 2020, 76*).

12. století

Archeolog Ivan Borkovský, který kostel sv. Bartoloměje (kat. č. 2) zkoumal, došel k názoru, že zmíněný kostel byl zasvěcen právě sv. Bartoloměji. Navzdory tomu nejsou odborníci v otázce zasvěcení kostela dodnes jednotní. Napříč archeologickou obcí se objevují názory, že by kostel mohl být zasvěcen sv. Ondřeji, či Panně Marii (*Dragoun 2002, 14*).

Kaple (kat. č. 4) byla zprvu zasvěcena Panně Marii a teprve poté sv. Anně (*Dragoun 2002, 24*).

Zasvěcení kostela sv. Longina (kat. č. 48) není původní. Prvotní zasvěcení pravděpodobně patřilo sv. Štěpánovi (*Dragoun 2002, 132*).

13. století

Kostel zasvěcený sv. Janu Evangelistovi (kat. č. 8) je dodnes znám pod svým původním zasvěcením, a to přesto, že během 13. století byl zasvěcen sv. Štěpánovi a sv. Gereonovi (*Dragoun 2002, 44*).

5.6. Zjištěné výzdobné prvky u jednotlivých kostelů

Informace o výzdobných prvcích kostela sv. Bartoloměje (kat. č. 2) na Pražském hradě nám poskytla chodba, která spojovala kostel s bazilikou. V návazce, i mimo ni v místě zdi u její východní strany byly objeveny části románských sloupů (dříků a hlavic) zhotovených z červeného pískovce. Na zlomcích hlavic jsou rozpoznatelné pletencové ornamenty (*Borkovský 1961*).

Kaple na Pražském hradě (kat. č. 4) byla zprvu zasvěcena Panně Marii a teprve poté sv. Anně (*Dragoun 2002, 24*). Součástí výzdobných prvků kaple byla patrně mozaika, ze které se nám zachovalo deset skleněných kostek (*Zeman - Frolík - Langrová 2009, 17*).

U rotundy sv. Víta (kat. č. 6) na Pražském hradě byly nalezeny sloupové patky a vnější prstenec opatřen lizénou (*Dragoun 2002, 26-27*).

Rotunda sv. Martina (kat. č. 10), která se také nachází v prostorách Vyšehradu, má charakteristické výzdobné prvky v podobě lizén vybíhajících po vnějších stranách stavby (*Nechvátal, B. et al. 2009; Dragoun 2002*), pseudorománský portál a lucernu se čtyřmi sdruženými dvojitými okny (*Merhautová 1971, 237*).

Stejný typ dlaždic byl nalezen i v kostele sv. Vavřince (kat. č. 12) na Vyšehradě. Dlaždice byly zdobené výjevy znázorňující gryfa, sfingu, lva a římského císaře Nera (*Boháčová 2013*).

Kostel na Malé Straně zasvěcený sv. Vavřinci (kat. č. 23) byl z vnějších stran zdoben třemi štíty. Zesílené zdivo obvodových stěn dalo vzniknout hypotéze o existenci věže (*Vlček 1999*).

V rotundě sv. Václava (kat. č. 24) na Malé Straně byla odkryta podlaha, která se skládala z keramické dlažby vyšehradského typu. Celkem bylo odkryto 237 dlaždic, ty byly kladeny do maltového lože. Dlaždice jsou šestihranné a jsou na nich vyobrazeny motivy ve tvaru lva, gryfa, či pletence (*Čiháková - Müller 2020*). Tento typ dlaždic byl v průběhu let nalezen i vně dalších pražských i mimo pražských staveb (*Boháčová 2013*). Další výzdobný prvek, který se na rotundě nalézal byl obloučkový vlys (*Čiháková - Müller 2020*).

Další kostel na Starém Městě byl zasvěcený sv. Janu Křtiteli (kat. č. 32) a byl pokryt celou řadou výzdobných prvků. Všechny tři apsidy byly z vnějších stran lemovány lizénami. Plášť hlavní apsidy byl zdoben polosloupky s hlavicemi. Součástí kostela byla i osmiboká lucerna s řadou jednoduchých sdružených oken, která se tyčila nad středem lodi (*Merhautová 1971, 250*).

V rotundě zasvěcené sv. Kříži (kat. č. 35) na Starém Městě bylo nalezeno sedm typů uměleckých produktů z pálené hlíny, tedy čtvercová dlaždice s ptákem, obdélná dlaždice s křížem a růžicí v kosočtverečných polích, obdélná dlaždice s rostlinným dekorem, kosodélná dlaždice s dvojitým provazcem, lehce obdélná dlaždice, trojúhelníkovitá dlaždice a velká obdélná dlaždice. Všechny dlaždice byly vyrobeny ze stejného materiálu a jejich zhotovení se nijak nelišilo (př.: shodné žlábký, vybrání). Pravděpodobně se jednalo o dlaždice vyrobené na zakázku přímo pro rotundu sv. Kříže. Těchto sedm typů dlaždic bylo kromě rotundy sv. Kříže nalezeno také v ostrovském klášteře. Dlaždice, na které je vyobrazen pták je datována do období kolem roku 1137. Zbývajících šest typů keramických výrobků spadá do poslední čtvrtiny 12. století (*Dragoun 1992*).

Na Starém Městě v kostele zasvěceném sv. Linhartovi (kat. č. 35) byla nalezena patka sloupu zdobena nárožními drápky. Dále byla stavba zdobena lizénami a pravděpodobně i dvojicí křížových kleneb (*Dragoun 2002, 71-72*).

Navzdory zániku kostela (kat. č. 37) Panny Marie, který se nacházel na Staroměstském náměstí se v chrámů Matky Boží před Týnem dochovaly některé výzdobné prvky původního kostela, například hlavice přípory, na kterých jsou rozeznatelné listové ornamenty (*Outrata 1986*).

Součástí architektonické výzdoby kostela zasvěceného sv. Martinovi ve zdi (kat. č. 38), který byl také situován na Starém Městě, byly empory, lizény, či obloučkové vlysy (*Dragoun 2002, 73-74*).

Kostel na Starém Městě zasvěcen sv. Michalovi (kat. č. 39) byl zdoben lizénami, emporou, či křížovou klenbou (*Dragoun 2002, 76*).

Výzdobné prvky kostela sv. Longina (kat. č. 48) na Novém Městě přečkaly v určité podobě až do současnosti. Horní část kostela zdobí lucerna a loď je spolu s apsidou zdobena římsou. Rozeznatelný je i původní románský portál, který byl zazděn. Portál dnes sloužící ke vstupu do rotundy je barokní (*Merhautová 1971, 253-254*).

Kostel na Novém Městě zasvěcen sv. Václavovi (kat. č. 55) má sice dnes již gotickou podobu, ale dochovaly se i části původní stavby, například sdružená okna (*Merhautová 1971, 265*).

6. Syntéza poznatků a zodpovězení výzkumných otázek

Syntéza má za cíl shrnout získané poznatky, generalizovat je a dojít k typologiím. Tato část práce je členěna dle oblastí řešících jednotlivé výzkumné otázky.

6.1. Kostely a proměna pražské aglomerace

V kontextu 9. století známe jen jednu sakrální stavbu na území Prahy, kostel Panny Marie na Pražském hradě. Jde o počátek křesťanství v Čechách, a tedy o první stavbu. Volba lokality byla logická, panovník jej postavil na svém sídle. Jde o druhý nejstarší církevní objekt na území tehdejších Čech (po kostelu sv. Klimenta na Levém Hradci). Oba se nacházely v rámci klíčových center vlády. Lokalizace stavby na místě pozdějšího Pražského hradu byla ale pravděpodobně vysloveně politická. Bořivoj přesídlil na nové místo a tam potřeboval další kostel. Obě jsou strategická místa na ostrožně. Důvod výběru konkrétního místa pro Pražský hrad ale není úplně jasný, protože ostrožna musela být upravena.

V 10. století jsou sakrální stavby stavěny především v prostorách Pražského hradu.

Z období 11. století známe nejvíce kostelů z lokality Vyšehrad.

Nejvíce sakrálních staveb v raně středověké Praze bylo vybudováno ve 12. století. Topografie města se tak během relativně krátké doby značně změnila. Prostřednictvím nově vystavěných kostelů je křesťanství všudypřítomné a stává se nedílnou součástí života prostých lidí. S tím souvisí i ústup řadových pohřebišť. Od počátku 12. století se tedy pohřbívání při kostelech stává běžnou praxí.

V případě lokalizace kostelů spadajících do 13. století nevidíme žádná vypovídající data. Kostely byly budovány na území Vyšehradu, Nového Města, Starého Města i Malé Strany. Nově budované kostely ve 13. století jsou vesměs podélné nebo rozšiřují starší stavby. Vznikají i klášterní kostely. Zbytek kostelů dosud nedokážeme architektonicky rozlišit.

Z údajů uvedených v tabulce č. 1 lze vyvodit několik skutečností. Téměř u poloviny románských sakrálních staveb v Praze byly odhaleny doklady pohřbívání. Předrománská fáze byla odhalena celkem ve čtyřech případech. U dalších staveb archeologický výzkum nevyloučil existenci předchůdce románských kostelů. A u téměř dvou desítek kostelů nebyl dosud proveden řádný archeologický výzkum. Je tedy velice pravděpodobné, že počet sakrálních staveb, které měly svého předchůdce, převyšuje naše představy.

6.2. Kostely, christianizace a křesťanská praxe obyvatel

Ještě na konci 11. století můžeme sledovat pohanské zvyky v rámci sakrálních staveb. Tento předpoklad ale dokládá jenom jediná stavba. Mezi stavebními kameny rotundy sv. Václava (kat. č. 24), které tvořily základ stavby byly nalezeny zvířecí kosti, jež byly do základů zřejmě záměrně uloženy. Tento zvláštní objev můžeme označit za pohanský zvyk praktikovaný při stavbě sakrální stavby. Navzdory faktu, že se v době, kdy byla rotunda stavěna, hlásily České země ke křesťanství, lze předpokládat, že pohanské zvyky tedy tvořily část každodennosti středověkého člověka. Lze se domnívat, že rituální praktiky měly své místo i v rámci křesťanské praxe. Může jít o ukazatel synkretického myšlení. Existuje snaha vystavět sakrální stavby a dále šířit křesťanství. A do tohoto prostředí proniká přirozenost lidí a jistá potřeba propojit nové trendy s tradicemi a tím, co tu bylo dřív. Stavějí se nové křesťanské stavby, které stavěli obyvatelé aglomerace, stále ale jde o objekty, které asi využívala především elita.

6.3. Stavební kontext románských sakrálních staveb

Pro 9. století známe klasický jednolodní kostel. Nejednotnost stylů a tvarů je patrná v 10. století, kdy známe jednolodní stavbu s centrálním půdorysem (rotunda sv. Víta, kat. č. 6), která se rozšířila o apsidy, ale také menší kostel ze tří lodí (kostel Panny Marie před Týnem (kat. č. 37). Jak upozornili už Čiháková a Müller (2015, 2-25), jednotlivá konstrukční řešení závisela spíše na schopnostech a kreativitě architekta, nežli na zvyklostech a předlohách. Kromě rotundy sv. Václava na Malostranském náměstí, která byla vystavěna v 10. století, jsou veškeré sakrální stavby z 9. a 10. století situovány na Pražském hradě a Vyšehradě. Tento fakt jasně ukazuje, že křesťanství bylo ve zmíněném období dostupné výlučně pro potřebu a reprezentaci elit. V průběhu 11. století se výstavba kostelů částečně přesouvá na pravý břeh, konkrétně na Vyšehrad. Další sakrální stavby z tohoto období nalezneme na Hradčanech a Malé Straně, tedy v podhradí. Lokalizace těchto budov je stále spojena s přítomností elity. V období 11. století známe jednolodní kostely, které jsou ve většině případů zakončeny apsidou. Výjimkou je jednolodní kostel sv. Vavřince v Nebovidech (kat. č. 22), jehož presbytář byl ve tvaru obdélníku, nikoli apsidy. Nedílnou součástí architektury jsou i nadále také rotundy. 11. století je mimo jiné i obdobím románských bazilik, jejichž součástí mohly být i krypty. Příkladem je bazilika sv. Petra a Pavla (kat. č. 11). Dalším druhem stavby 11. století je jednolodní kaple s apsidou.

Zajímavostí je, že při stavbě apsid zřejmě neexistovalo pravidlo, které by striktně určovalo jejich orientaci dle světových stran. Navzdory tomu, že jsou nedílnou součástí

románských staveb, jejichž architektonické ztvárnění se v naprosté většině nemění (ať už jde o rotundy, kostely, či baziliky) jsou apsidy orientované na východ, severo-východ, či západ.

Ve 12. století je situace v architektuře velmi podobná předchozím staletím. Sakrální budovy mají i nadále podobu rotund, bazilik, jednolodních, nebo trojlodních kostelů a kaplí. Zvláštní stavbou je kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí (kat. č. 32) Tento typ stavby se do české sakrální architektury přesunul ze severní Itálie zřejmě prostřednictvím lombardského architekta. Kostel měl podobu čtverce, jeho loď měla tvar hranolu, k němuž náležely tři apsidy. Zbývající čtvrtá strana byla předsň. Tato jednolodní stavba je pro své složité uspořádání z pohledu architektury specifická. Novinkou je vznik Strahovského kláštera roku 1140. Takový koncept je v této době ojedinělý. V období 12. století jsme svědky rapidního nárůstu počtu sakrálních staveb. Kostely jsou budovány napříč Prahou, přičemž se patrně jedná především o soukromé kostely šlechty. Je zde vidět určitý posun, ale stále přetrvává nadřazenost části obyvatel v rámci přístupu do těchto budov.

Ve 13. století známe v rámci zkoumaných staveb podélné kostely, dále také sakrální budovy již existující, ke kterým jsou přistavovány další části a klášterní kostely.

Z analýzy pražských staveb vyplývá, že sice neexistuje vodítko, které by pomohlo při zařazování staveb do jednotlivých století pouze na základě architektonických nebo stavebně-technických charakteristik, ale jednotnost staveb pro raný středověk je umožňuje s určitou dávkou jistoty přiřadit k románskému období jako takovému.

6.4. Vztah kostelů k románským domům

Koexistence kostelů a románských kamenných domů dokládá stejná stavební technika, kterou jsou sakrální stavby a obytné budovy stavěny. Precizně opracované opukové kvádríky, jež jsou pečlivě uspořádány do řádků jsou nedílnou součástí románského slohu. Souvislost můžeme hledat i v časové lince, kdy největší stavební rozmach, co do počtu vystavěných kostelů, nastává právě ve 12. století. Spojitost mezi románskou sakrální architekturou a románskými kamennými domy můžeme vidět i v případě prostorových vztahů v rámci jednotlivých částí Prahy. Románské kamenné domy byly stavěny výhradně v prostorách Starého Města a součástí sakrálních staveb v této lokalitě zpravidla bývá empora. Ve stejné době vznikaly dvorce, ať už církevní nebo šlechtické, a právě jejich součástí zřejmě byly sakrální stavby. Konkrétním příkladem je dům čp. 122/I, který měl pravděpodobně spojitost s kostelem sv. Linharta a ve 13. století patřil do Jarošova dvorce.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo na základě katalogu shrnujícího umělecko-historické, stavebně-technické aspekty a sídelní souvislosti jednotlivých románských sakrálních staveb v Praze, vyhodnotit rituální aspekty života raně středověké společnosti, výpověď sakrální architektury spolu s vývojem pražské aglomerace, stavební kontext a vztah kostelů k románským domům. Data pro sestavení katalogu byla získána z publikovaných zdrojů a terénním průzkumem pozůstatků staveb. Výsledný katalog obsahuje celkem 56 staveb.

Bylo zjištěno, že nejpočetnější nárůst nových sakrálních budov proběhl ve 12. století. Urbanistický vývoj raně středověké Prahy zahrnoval i změnu v charakteru pohřbívání. Zmíněné skutečnosti měly rozsáhlý dopad na topografii města.

Na základě údajů uvedených v tabulce č. 1. můžeme v rámci raně středověké Prahy předpokládat vyšší počet sakrálních staveb, kterým předcházela starší kostel, než jaký je nám znám v současné době.

Schopnost zachytit rituální činnosti tehdejších obyvatel je značně omezená, ale nikoli nemožná. Pokud je pravdivý předpoklad, že kost nalezená mezi stavebními kameny kostela sv. Václava na Malé Straně, byla na své místo uložena záměrně, můžeme usuzovat na existenci pohanských zvyků ještě v 11. století. Neméně zajímavý je fakt, že tento zřejmě pohanský zvyk byl praktikován při stavbě sakrální budovy. Přesto, že jde o ojedinělý případ, není vyloučeno, že se v budoucnu podaří objevit podobný nález i v rámci jiné sakrální stavby.

Ze zjištěných poznatků je možné zjistit spektrum architektonických variant staveb. Stavby nemají jednotnou charakteristiku. Stavební materiál značně závisel na dostupnosti zdrojů. Převažuje použití opuky, ať už lomové či ve formě opracovaných kvádrů. V průběhu 12. století vidíme velký nárůst počtu kostelů, které již využívá větší část obyvatel, stále ale jde o osoby řadící se k vyšší vrstvě, šlechtě. Zásadní zlom přišel ve 2. polovině 13. století, kdy se zvolna začala formovat farní síť.

Bylo zjištěno, že románské kamenné domy a raně středověké sakrální stavby byly stavěny stejnou technikou a ze stejného materiálu. Shoda byla nalezena také v dataci obou typů staveb. Dále bylo zjištěno, že románské kamenné domy se koncentrují výhradně na Starém Městě, kde se vyskytují sakrální stavby jejichž součástí bývá empora. Některé románské kamenné domy měly zřejmě spojitost s konkrétními kostely a pravděpodobně byly součástí dvorců.

Budoucí badatelská činnost bude zaměřena na konkrétní sakrální stavby, o nichž dosud není známo mnoho informací, přičemž je u nich možnost detailnějšího průzkumu.

Seznam použité literatury

Bedrníček, P. 2002: Příběhy pražských svatyní. Praha.

Birnbaum, V. 1928: Románské emporové kostely v Čechách. In: Jan Štenc (red.), Sborník k sedmdesátým narozeninám K. B. Mádl, Praha, 49–60.

Boháčová, I. 2013: Replika dlažby vyšehradského typu v bazilice sv. Vavřince na Vyšehradě. Staletá Praha 29, 1, 114-125.

Boháčová, I. - Frolík, J. - Chotěbor, P. - Žegklitz, J. 1986: Bývalý biskupův dům na Pražském hradě. Archaeologia historica 11, 117-126.

Boháčová, I. - Podliska, J. et al. 2018: Průvodce pražskou archeologií: památky známé, neznámé i skryté. Praha.

Borkovský, I. 1961: Bartolomějský kostelík na Pražském hradě. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 10, 151-155.

Bravermanová, M. - Dobisíková, M. - Frolík, J. - Kaupová, S. - Stránská, P. - Světlík, I. - Vaněk, D. - Velemínský, P. - Votrubová, J. 2018: Nové poznatky o ostatcích z hrobů K1 a K2 z rotundy sv. Víta na Pražském hradě. Archeologické rozhledy 70,2, 260-293.

Cymbalak, T - Podliska, J. 2008: Nové poznatky k raně středověkému osídlení v oblasti tzv. Vyšehradské cesty v Praze. Archaeologica Pragensia 19, 309-332.

Čarek, J. 1947: Románská Praha. Praha.

Čiháková-Draganová, J. 1992: K vývoji osídlení jádra Malé Strany v době Přemyslovců. Staletá Praha 22, 89-108.

Čiháková, J.- Müller, M. 2015: Malostranský kostel sv. Václava v geometrickém světě středoevropských rotund. Staletá Praha 31,1, 2-109.

Čiháková, J. - Müller, M. 2020: Malostranská rotunda svatého Václava v Praze. Praha.

Čiháková, J. 2009: Opevnění Malé Strany od 9. do 13. stol. Staletá Praha 25, 2-30.

Čiháková, J. 2018: Die Rotunde des hl. Wenzels in Prag-Kleinseite - ihre Gestalt, Projekt sowie Vorgänger. In: Tomasz, J. - Dariusz, S. (red.), Architektura w początkach państw Europy Środkowej. Architecture in the Early Period of the States of Central Europe, Gniezno, 151-174.

Dragoun, Z. - Havrda, J. 1997: Zjištěné románské domy v prostoru Mariánského náměstí na Starém Městě pražském. Archaeologica Pragensia 13, 131-144.

Dragoun, Z. - Podliska, J. 2015: Archeologické příspěvky k počátkům farních kostelů v pražském podhradí. Documenta Pragensia Supplementa VI, 53-77.

Dragoun, Z. - Škabrada, J. - Tryml, M. 2002: Románské domy v Praze. Praha - Litomyšl.

Dragoun, Z. - Tryml, M. 2022: Románský kostel v Dolních Chabrech a jeho předchůdci. Nová tiskárna Pelhřimov ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Praze a Občanským sdružením pro ochranu památek v Dolních Chabrech.

Dragoun, Z. 1986: Rotunda sv. Jana v Oboře. Památky a příroda 11, 521-530.

Dragoun, Z. 1988: Archeologický výzkum rotundy sv. Jana Křtitele pod Pražským hradem v roce 1986 a 1987. Archaeologia historica 13, 403-416.

Dragoun, Z. 1992: Výsledky sondáže v rotundě sv. Kříže na Starém Městě pražském. Archaeologia historica 17, 383-393.

Dragoun, Z. 1996: Nález románské stavby v areálu sv. Jiljí na Starém Městě pražském. Archaeologia historica 21/1, 31-41.

Dragoun, Z. 2002: Praha 885 - 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.

Durdík, T. - Chotěbor, P. 1994: Stavební vývoj kláštera sv. Jiří na Pražském hradě ve středověku. Archaeologia historica 19/1, 369-377.

Fogelin, L. 2007: The archaeology of religious ritual. Annu. Rev. Anthropol. 36, 55-71.

Frolík, J. - Maříková-Kubková, J. - Růžičková, E. - Zeman, A. 2000: Nejstarší sakrální architektura Pražského hradu. Castrum Pragense 3, 17-96.

Gája, R. 2017: K možnostem rekonstrukce farních hranic na Starém Městě pražském v době předhusitské. Pražský sborník historický 45, 205-252.

Havrda, J. - Tryml, M. 2021: Pohřbívání na sklonku raného středověku. Pohřební areály v pražské předlokační aglomeraci v 11. až 1. polovině 13. století. Archeologie ve středních Čechách 25, 217-325.

Havrda, J. - Žďárská, A. 2017: K pohřbívání v pravobřežní části pražské předlokační aglomerace v 9. a 10. století: objev pohřebiště v areálu Klementina. Staletá Praha 33/2, 94-134.

Havrda, J. - Tryml, M. - Kočár, P. - Babušková, S. - Hlavatý, J. - Matějková, K. 2013: Nebovidy: středověká osada v pražském podhradí. Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze.

Herout, J. - Maderová, J. 1981: Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů. Praha.

Horníčková, K. 2011: Memory, Politics and Holy Relics: Catholic Tactics amidst the Bohemian Reformation. The Bohemian Reformation and Religious Practice 8, 134-143.

Hammerschmid, F. H. bez data: Historia de Capella Regia Omnium Sanctorum in Castro Pragensi. rkp. Knihovna strahovského kláštera, signatura D. H. II. 25.

Hrdlička, L. 2000: Centrum raně středověké Prahy. In: Piekalski, J.-Wachowski, K. (red): Średniowieczny Śląsk i Czechy. Centrum średniowiecznego miasta. Wrocław a Europa Środkowa. Instytut Archeologii, Uniwersytet Wrocławski. Wrocław.

Huml, V. 1978: K počátkům kostela sv. Klimenta na Novém Městě pražském. Archaeologia historica 3/1, 83-93.

Huml, V. 1989: Archeologický výzkum v areálu bývalé osady Újezd v Praze 1, Malé Straně: (Předběžná zpráva o výzkumu ve dvoře čp. 425-III). Archaeologia historica 14, 109-122.

Illáš, M. 2014: Příspěvek k interpretaci objevu raně středověkého kostela na Vyšehradě. Pražský sborník historický 42, 159-182.

Jamiołkowski M. - Lanceelotta R. - Pepe, C. 1994: The leaning Tower of Pisa. Inżynieria Morska i Geotechnika 1, 17-26.

Joshi, A. M. - Deshmukh, A. M. 2018: Quality of space in Romanesque and Gothic Architecture. International Journal of Engineering Research 7, 160-164.

Klápště, J. 2012: Proměna českých zemí ve středověku. Praha.

Klápště, J. - Klír, T. - Štefan, I. 2023: Krajina středověké Prahy. Praha.

Konečný, L. J. 1981: Některé novější poznatky ke vztahu románských sakrálních a profánních objektů jižní Moravy. Archaeologia historica 6/1, 239-248.

Kouřil, P. - Měřinský, Z. 1996: Sakrální architektura a hmotné památky odrážející projevy duchovní kultury z moravských a slezských archeologických výzkumů. Archeologia historica 21/1, 111-119.

Kubík, V. 2011: Typologie iniciál a základy systému výzdoby středověkých rukopisů I. Pozdně antické, předrománské, byzantské a románské rukopisy. Studie o rukopisech 41, 113-241.

Kubín, P. 2014: Středověký kult sv. Mořice v Čechách a na Moravě. Studia mediaevalia Bohemica 6, 1, 7-16.

Laval, F. 2016: Co je kostel? K počátkům šlechtických sídel českého středověku. Archeologické rozhledy 68, 47-90.

Le Goff, J. - Schmitt, J. C. 2002: Encyklopedie středověku. Vyšehrad.

Maříková-Kubková, J. - Herichová, I. 2009b: Čp. 48-Biskupský dům s kaplí sv. Mořice. Castrum Pragense 10/1, 69-70.

Maříková-Kubková, J. - Herichová, I. 2009: První stavební fáze kostela sv. Víta - rotunda. Castrum Pragense 10/1, 67-68.

Mencl, V. 1946: Kostel sv. Jiří na hradě pražském. Památky archeologické 42, 1-13.

Mencl, V. 1965: Panské tribuny v naší románské architektuře. Umění 13, 29-62.

Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.

Nechvátal, B. 1988: Závěrečná etapa archeologického výzkumu v bazilice sv. Petra a Pavla na Vyšehradě (Předběžná zpráva). Archaeologia historica 13, 417-422.

Nechvátal, B. 1990: K poloze kostela sv. Klimenta na Vyšehradě. Archeologické rozhledy 42, 410-415.

Nechvátal, B. 1992: Pokračování revizního archeologického výzkumu na knížecí a královské akropoli na Vyšehradě (1989-1991). Archaeologia historica 17, 153-161.

Nechvátal, B. 2000: Raně středověké baptisterium na Vyšehradě. Archaeologia historica 25, 323-326.

Nechvátal, B. 2002: Kapitulní kostel sv. Petra a Pavla na Vyšehradě v době předhusitské. Archaeologia historica 27, 381-408.

Nechvátal, B. 2007: K poznání raně středověké baziliky sv. Vavřince na Vyšehradě. Archaeologia historica 32,1, 405-429.

Nechvátal, B. 2015: K interpretaci archeologického výzkumu baziliky sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Archaeologia historica 40,2, 639-659.

Nechvátal, B. et al. 2009: Rotunda sv. Martina a bazilika sv. Vavřince na Vyšehradě. Praha.

Nemcsics, Á. 2008: Ecological Design or Some Aspects to the Reconstruction of a Mediaeval Rotunda. Acta Polytechnica Hungarica 5/3, 93-99.

Novotný, B. 1981: Archeologický výzkum hradu "Rokyten" na Moravě z 11. až první poloviny 12. století, jeho hradební obvod a románský dvorec Řeznovice. Archaeologia historica 6, 221-238.

Outrata, J. J. 1986: Kostel Panny Marie před Týnem v Praze - architektonický vývoj ve středověku a současná oprava. Staletá Praha 16, 147-169.

Omelka, M. - Řebounová, O. - Šlancarová, V. 2009: Soubor křížků ze zaniklého hřbitova při kostelu sv. Jana v Oboře (Praha - Malá Strana). Archeologie ve středních Čechách 13, 1001-1083.

- Poche, E. a kol. 1983: Praha středověká. Praha.*
- Pojsl, M. 2003: K historii sakrální architektury. Studia theologica 2, 75-80.*
- Poulik, J. 1963: Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích. Praha.*
- Prina, F. 2011: The story of Romanesque architecture. Munich.*
- Przewłócki, I. - Dardzińska, I. - Świniański, J. 2005: Review of historical buildings' foundations. Geotechnique 55, 5, 363-372.*
- Radová, M. 1977: Románské stavitelství. Praha.*
- Radová, M. 1983: Předrománská a románská architektura Středočeského kraje. Praha.*
- Remešová, V. 1990: Ikonografie a atributy svatých. Praha.*
- Samól, P. 2018: Borrowing Images of Empire: The contribution of research on the artistic influence of the Holy Roman Empire on Polish Romanesque architecture in the eleventh and twelfth centuries. Studia z dziejów średniowiecza 22, 206-223.*
- Sayer, D. 2013: Investigating the social aspects early medieval mortuary practice. History Compass 11/2, 147-162.*
- Sommer, J. 2004: Vlastnický kostel na návrší? Česká placka 28.*
- Stehlíková, D. - Tryml, M. 1986: Výzkum staroměstské osady Na louži. Staletá Praha 16, 85-98.*
- Swenson, E. 2015: The archaeology of ritual. Annual Review of Anthropology 44, 329-345.*
- Szczepaniak, M. 2014: Sandstone in the sacral buildings of Greater Poland-provenance of the raw material. In: Michalska D. - Szczepaniak M.(red.), Geoscience in Archaeometry. Methods and case study. Poznań, 35-58.*
- Štefan, I. - Wihoda, M. 2018: Kostel Panny Marie na Pražském hradě: dialog nad počátky křesťanství v Čechách. Praha.*
- Třeštík, D. 1997: Počátky Přemyslovců. Praha.*

Uličný, P. 2014: Kristův hrob a jeho pražští ochránci. Z topografie kláštera božehrobců na Zderaze. Staletá Praha 30, 2, 18-46.

Varhaník, J. 2007: K interpretaci výsledků archeologického výzkumu v Týnci nad Sázavou (o. Benešov). Archaeologica Pragensia 18, 227-243.

Velímský, T. 2009: K problematice pozemkové držby českých velmožů a družiníků v období 11.–12. století. Studia Mediaevalia Bohemica, 1(2), 177-186.

Wallisová, M. 1998: Nejstarší dějiny Opatovic v písemných a archeologických pramenech. Documenta Pragensia 17, 37-42.

Wihoda, M. 2007: Kníže a jeho věrní. Kosmas o světě předáků a urozených. Colloquia mediaevalia Pragensia 9, 11-29.

Vlček, P. - Všetečková, Z. a kol. 1999: Umělecké památky Čech, Malá Strana. Praha.

Záruba, F. 2010: Capella regia - kaple Všech svatých na Pražském hradě. Castellologica bohemia 12, 99-135.

Zeman, A. - Frolík, J. - Langrová, A. 2009: Další gotická mozaika na Pražském hradě? Mozaikové skleněné kostičky z kaple sv. Anny/P. Marie v klášteře sv. Jiří. Študijné zvesti 46, 17-21.

Internetové zdroje:

Boháčová, I. 2018: Raně románská bazilika sv. Vavřince a její předchůdce. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/195?tgo=42>. Staženo 3.8. 2023.

Dragoun, Z. 2018a: Bývalý kostel sv. Jana Křtitele v Oboře. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/329?tgo=99>. Staženo 3.8. 2023.

Dragoun, Z. 2018b: Kostel sv. Filipa a Jakuba na Betlémském náměstí. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/292?tgo=46>. Staženo 3.8. 2023.

Dragoun, Z. 2018c: Kostel sv. Linharta. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/332?tgo=46>. Staženo 3.8. 2023.

Dragoun, Z. 2018d: Kostel sv. Valentina. Dostupné z: <https://praha.aiscr.cz/p/333?tgo=99>. Staženo 3.8. 2023.

Podliska, J. 2018a: Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/293>. Staženo 3.8. 2023.

Podliska, J. 2018b: Klášter premonstrátů na Strahově. Dostupné z: <https://praha.aiscr.cz/p/286?tgo=37>. Staženo 3.8. 2023.

Tryml, M. 2018: Kostel sv. Benedikta a komenda Řádu německých rytířů. Dostupné z: <http://www.praha-archeologicka.cz/p/320>. Staženo 3.8. 2023.

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Síly působící na oblouky středověkých staveb (Nemcsics 2008).....	14
Obrázek 2 - Příklady románských základů křesťanských staveb, (a) Głogow; (b) Mogilno; (c) Trzemeszno (Przewłócki – Dardzińska – Świniański 2005)	14
Obrázek 3 - Románský základ věže v Pise (Przewłócki – Dardzińska – Świniański 2005)	15
Obrázek 4 - Jedna z možných konstrukčních podob rotundy - půdorys a průřez (Nemcsics 2008)	16
Obrázek 5 - Tvar kamenů u kvazi-kopulí (Nemcsics 2008)	16
Obrázek 6 - Mapa historického centra Prahy. Vyznačeny raně středověké kostely (předpokládané i doložené) spolu s první zmínkou v písemných pramenech o dané stavbě. Menší mapa vyznačuje tři kostely mimo centrum a románské kostely v prostorách Velké Prahy (Havrda, J. – Tryml, M. 2021: Pohřbívání na sklonku raného středověku. Pohřební areály v pražské předlokační aglomeraci v 11. až 1. polovině 13. století. Archeologie ve středních Čechách 25, 217-325.	22

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Seznam kostelů a doklady pohřbívání v jejich okolí. Sestavila Žofie Chudobová.

Příloha 1: Katalog staveb

Název	Kaple sv. Mořice	Kat. č. 1
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Boháčová, I. - Frolík, J. - Chotěbor, P. - Žegklitz, J. 1986:</i> Bývalý biskupův dům na Pražském hradě. <i>Archaeologia historica</i> 11, 117-126.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Kubín, P. 2014:</i> Středověký kult sv. Mořice v Čechách a na Moravě. <i>Studia mediaevalia Bohemica</i> 6, 1, 7-16.</p> <p><i>Maříková-Kubková, J. - Herichová, I. 2009b:</i> Čp. 48-Biskupský dům s kaplí sv. Mořice. <i>Castrum Pragense</i> 10/1, 69-70.</p>	
Datace	Kaple vznikla před rokem 1060 (<i>Boháčová et al. 1986</i>). Budova zanikla roku 1880 (<i>Dragoun 2002, 10</i>).	
Stavební materiál a technologie	Materiálem pro stavbu byly opukové kameny a jíl, který zdivo pojil. Kameny byly ploché a hrubě opracované (<i>Boháčová et al. 1986</i>).	
Architektonická specifika	Kaple sv. Mořice byla začleněna k biskupskému paláci. Tato jednodlná kaple s apsidou orientovanou na východ stála v bezprostřední blízkosti katedrály sv. Víta (<i>Kubín 2014</i>).	
Zasvěcení	Kaple byla od vzniku zasvěcena sv. Mořici (<i>Dragoun 2002, 10</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Předpokládá se, že v době výstavby kaple (11.století) se v Čechách vyskytovaly relikvie sv. Mořice. Tato domněnka je podložena informací, která se váže k roku 1095. Ve zmíněném roce proběhlo vysvěcení kostela v prostorách Sázavského kláštera (<i>Kubín 2014</i>).	
Pohřbívání	-	
Historie místa	<p>Výstavba kaple byla realizována za biskupa Šebíře (1030 - 1067). První zmínka o zasvěcení kostela pochází až z roku 1343, ale to nutně nemusí znamenat, že patrocinium sv. Mořice zde neexistovalo dávno před tím. Potřebnou relikvii mohl biskup Šebír obdržet od Meginharta, představeného kláštera nacházejícího se nedaleko biskupského paláce (<i>Kubín 2014</i>).</p> <p>Palác sloužil jako rezidence biskupů. Přibližně v polovině 13. století přesídlili na Malou Stranu. Od roku 1486 do roku 1880 sídlo sloužilo proboštu svatovítské kapituly, poté byla</p>	

kaple srovnána se zemí, aby uvolnila místo pro dostavbu katedrály sv. Víta (*Kubín 2014*).

Kat. č. 1: -

Název	Kostel sv. Bartoloměje	Kat. č. 2
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Borkovský, I. 1961</i>: Bartolomějský kostelík na Pražském hradě. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 10, 151-155.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2002</i>: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p>	
Datace	Vznik v 1. polovině 12. století (<i>Dragoun 2002</i> , 13). Zánik na počátku 15. století (<i>Borkovský 1961</i>)	
Stavební materiál a technologie	Stavba byla chodbou propojena se Spytihněvovou bazilikou. Vchod do chodby byl rozpoznán na základě kvádrů z pískovce, který byl vezděn v místech severní zdi. Ze samotných zdí kostela se zachovalo zdivo, které převyšuje opukovou dlažbu o 50 cm a je 80 cm silné. Způsob, jakým je kámen opracován jej datuje do období 2. poloviny 11. století. Dále si můžeme všimnout stop po požáru, který se na dochované kvalitě kvádrů podepsal. Zpevnění země uvnitř kostela, kterou tvořila navážka, zajistili její stavitelé tím, že použili velké opukové desky. Pod vrstvou navážky (50 až 80 cm) se skrývala starší dlažba, tvořena mazanicí (<i>Borkovský 1961</i>).	
Architektonická specifikace	Poloha stavby byla orientovaná na jižní svah ostrožny, na které se rozkládá areál Pražského hradu. Hloubka rokle, kde kostel stával byla asi 5 metrů. V místě založení apsidy se nacházel příkop. Apsida byla založena ve zmíněném příkopu v hloubce pěti a půl metru. Příkop byl následně zasypán. Na dně bývalého příkopu byla objevena keramika, jejichž datace spadá zřejmě do období 10. až 11. století. Kostel sv. Bartoloměje byl jednolodní, jehož délka dosahovala 12 metrů a šířka 7, 40 metrů. Apsida byla orientována na východní stranu. V prostorách apsidy byl objeven pozůstatek oltáře. Na jižní straně byla apsida propojena s lodí za pomoci kvádrů z pískovce (<i>Borkovský 1961</i>).	
Zasvěcení	Přesvědčení, že je kostel zasvěcen sv. Bartoloměji je výsledkem bádání Ivana Borkovského. Navzdory tomu není archeologická společnost v otázce zasvěcení kostela jednotná. Spekuluje se o sv. Ondřeji a Panně Marii (<i>Dragoun 2002</i> , 14).	
Atributy, výzdobné prvky	V útrokách chodby, spojující kostel s bazilikou, byly v navážce, i mimo ni v místě zdi u její východní strany, objeveny části románských sloupů (dřívků, hlavic) zhotovených z červeného pískovce. Na nalezených zlomech hlavic jsou rozpoznatelné pletencové ornamenty (<i>Borkovský 1961</i>).	

Pohřbívání	V chodbě bylo odkryto pohřebiště, kam byli zřejmě ukládáni kněží. Součástí jednoho hrobu uvnitř kamenné hrobky byl kalich bronzového původu s patenou (<i>Borkovský 1961, 152</i>).
Historie místa	Kostel stával před jižním vstupem chrámu sv. Víta, tedy pod někdejší rampou (<i>Borkovský 1961</i>).
Kat. č. 2: -	

Název	Kostel sv. Jiří	Kat. č. 3
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Durdík, T. - Chotěbor. P. 1994: Stavební vývoj kláštera sv. Jiří na Pražském hradě ve středověku. Archaeologia historica 19/1, 369-377.</i></p> <p><i>Mencl, V. 1946: Kostel sv. Jiří na hradě pražském. Pam. arch. skup. historická 42, 1-13.</i></p> <p><i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i></p>	
Datace	Vznik nejstarší fáze stavby před rokem 921 (<i>Dragoun 2002, 14</i>).	
Stavební materiál a technologie	Základy byly vytvořeny nepříliš povedenou vazbou opus spicatum. Kámen spojovaný zmíněnou vazbou byl z lomové opuky. Kvádry, jež jsou součástí nadzemního zdiva jsou větší a precizně opracované (<i>Durdík - Chotěbor 1994, 369</i>).	
Architektonická specifika	Architektonická specifika jsou v případě kostela sv. Jiří těžko rozpoznatelná. U některých nálezů není jasné, zda náleží ke kostelu, či klášteru. Z areálu kláštera se nejlépe zachovalo západní křídlo. Zmíněné křídlo bylo rozsáhlé a jeho součástí bylo nejméně pět místností. Vzhledem k morfologii podlaží bylo nutné místnosti na jižní straně zasekat do skály (<i>Durdík - Chotěbor 1994</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Jiří (<i>Dragoun 2002, 14</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	V tomto kostele nalezlo místo posledního odpočinku mnoho přemyslovských knížat, jejich příbuzných a důležitých osob (<i>Dragoun 2002, 22</i>).	
Historie místa	V průběhu raného středověku prošel klášter třemi přestavbami. První proběhla v letech 974 až 976. Druhá přestavba následovala po požáru v roce 1142. A konečně třetí byla uskutečněna mezi lety 1200 až 1228. V následujících staletích bylo realizováno ještě značné množství uprav, ale všechny tyto zásahy byly odstraněny v rámci restauračních prací probíhajících od roku 1897 do roku 1908 (<i>Merhautová 1971, 206-212</i>).	
Kat. č. 3: -		

Název	Kaple sv. Anny	Kat. č. 4
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Zeman, A. - Frolík, J. - Langrová, A. 2009: Další gotická mozaika na Pražském hradě? Mozaikové skleněné kostičky z kaple sv. Anny/P. Marie v klášteře sv. Jiří. Študijné zvesti 46, 17-21.</i></p>	
Datace	Postavena po roce 1142 (<i>Dragoun 2002, 24</i>).	
Stavební materiál a technologie	<p>Z kaple sv. Anny se dochovaly stěny, které nám poskytují informace o stavebním materiálu použitého k výstavbě kostela. Tyto stěny zůstaly i v době přeměny budovy z románské podoby na gotickou, neomítnuty. Svědčí o tom objevené rytiny a konsekrační kříž vyobrazený přímo na jednom z kvádrů, který je součástí severní stěny na západním úbočí. Dalším důkazem jsou stopy po požáru, který budovu zastihl až po gotické přestavbě, jež jsou na kvádrích rozpoznatelné. Stěny zůstaly bez omítky až do 17. století, kdy byly pokryty omítkou z vápna. Románská podlaha, na kterou byla použita malta byla až na výjimky zachována. Onou výjimkou byly chronologicky mladší hroby, které původní podlahu narušily (<i>Zeman - Frolík - Langrová 2009</i>).</p>	
Architektonická specifika	<p>Kaple sv. Anny byla původně zasvěcena Panně Marii a prošla zásadní proměnou v důsledku požáru, který propukl v roce 1142. Kaple byla následně zděná (<i>Zeman - Frolík - Langrová 2009, 17</i>).</p>	
Zasvěcení	<p>Kaple byla nejdříve zasvěcena Panně Marii a poté teprve sv. Anně (<i>Dragoun 2002, 24</i>).</p>	
Atributy, výzdobné prvky	<p>Pokud jde o výzdobné prvky, můžeme zmínit nález deseti skleněných kostek pocházejících z mozaiky (<i>Zeman - Frolík - Langrová 2009, 17</i>).</p>	
Pohřbívání	-	
Historie místa	<p>Gotická přestavba proběhla asi v polovině 14. století. Součástí nového vzhledu kaple bylo její prodloužení směrem k východu. Požár, který propukl v roce 1541 kapli dosti poškodil. Dokladem je její vyobrazení z roku 1569, kdy ji Bonifác Wohlmut na svém plánu popisuje jako opuštěnou. O 58 let poté, tedy roku 1627, je znázorněna na dalším plánu, a to již po stavebních úpravách. Přestavba tedy zřejmě proběhla někdy mezi lety 1569 až 1588. O několik desítek let později, mezi roky 1657 až 1680, došlo ke stavebním úpravám, které kapli přetvořili do barokní podoby (<i>Zeman - Frolík - Langrová 2009</i>).</p>	

Kat. č. 4: -

Název	Kostel Panny Marie	Kat. č. 5
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Frolík, J. - Maříková-Kubková, J. - Růžičková, E. - Zeman, A. 2000: Nejstarší sakrální architektura Pražského hradu. Castrum Pragense 3, 17-96.</i></p> <p><i>Štefan, I. - Wihoda, M. 2018: Kostel Panny Marie na Pražském hradě: dialog nad počátky křesťanství v Čechách. Praha.</i></p>	
Datace	Vznik zřejmě v roce 885 (<i>Dragoun 2002, 24</i>).	
Stavební materiál a technologie	„Severovýchodní nároží a přilehlý úsek severní zdi jsou zděny tak, že na jádro základové zdi z opukových a pískovcových bloků, spojovaných maltou, jsou z vnějšku přiloženy opukové kameny postavené na výšku. Nadzemní zdivo, pokud se dochovalo, je řádkové. Západní stěna a západní část severní stěny jsou zděny odlišně. V základu je použito opus spicatum, tedy tzv. „klasového zdiva“. Nadzemní zdivo je pravidelné řádkové.“(<i>Štefan, I. - Wihoda, M., 2018, s.70</i>).	
Architektonická specifika	Jednolodní kostel s apsidou ve tvaru půlkruhu (<i>Dragoun 2002, 24</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen Panně Marii (<i>Dragoun 2002, 24</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Uvnitř kostela byl pohřben Sptyihněv I. s manželkou (<i>Dragoun 2002, 25</i>). V okolí kostela bylo nalezeno pohřebiště (<i>Frolík - Maříková-Kubková - Růžičková - Zeman 2000</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 5: -		

Název	Rotunda sv. Víta	Kat. č. 6
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Bravermanová, M. - Dobisíková, M. - Frolík, J. - Kaupová, S. - Stránská, P. - Světlík, I. - Vaněk, D. - Velemínský, P. - Votrubová, J. 2018: Nové poznatky o ostatcích z hrobů K1 a K2 z rotundy sv. Víta na Pražském hradě. Archeologické rozhledy 70,2, 260 - 293.</i></p> <p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Hammerschmid, F. H. bez data: Historia de Capella Regia Omnium Sanctorum in Castro Pragensi. rkp. Knihovna strahovského kláštera, signatura D. H. II. 25.</i></p> <p><i>Maříková-Kubková, J. - Herichová, I. 2009b: Čp. 48-Biskupský dům s kaplí sv. Mořice. Castrum Pragense 10/1, 69 - 70.</i></p> <p><i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i></p> <p><i>Záruba, F. 2010: Capella regia - kaple Všech svatých na Pražském hradě. Castellologica bohémica 12, 99-135.</i></p>	
Datace	Vznik ve 20. letech 10. století. Rotunda byla zbořena v letech 1060 až 1096 (<i>Merhautová 1971, 218-224</i>).	
Stavební materiál a technologie	Pro stavbu vnitřního prstence bylo použito lomové zdivo, které pojila silná vrstva malty. Pro stavbu vnějšího prstence rotundy bylo použito kvádrkové zdivo a vrstva malty, která ho spojovala byla slabší (<i>Dragoun 2002; Bravermanová et al. 2018; Maříková-Kubková - Herichová 2009; Merhautová 1971</i>).	
Architektonická specifika	Rotunda sv. Víta měla více vývojových fází. Zprvu měla podobu jednodlní stavby s centrálním půdorysem, která byla propojena s apsidou na východní straně. V dalších dvou fázích byli postupně přistaveny další dvě apsidy na jižní a severní straně (<i>Dragoun 2002; Hammerschmid; Záruba 2010</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Vítu (<i>Dragoun 2002</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Vnější prstenec byl opatřen lizénou. Dále byl také uskutečněn nalezen sloupových patek (<i>Dragoun 2002; Bravermanová et al. 2018; Maříková-Kubková - Herichová 2009; Merhautová 1971</i>).	

Pohřbívání	V rotundě byly objeveny hroby. Byl zde pohřben i kníže Václav (<i>Merhautová 1971, 218</i>).
Historie místa	-
Kat. č. 6: -	

Název	Kaple Všech svatých	Kat. č. 7
Lokace	Pražský hrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Hammerschmid, F. H. bez data:</i> Historia de Capella Regia Omnium Sanctorum in Castro Pragensi. rkp. Knihovna strahovského kláštera, signatura D. H. II. 25.</p> <p><i>Záruba, F. 2010:</i> Capella regia - kaple Všech svatých na Pražském hradě. Castellologica bohémica 12, 99-135.</p>	
Datace	Vznik v 2.polovině 12.století (<i>Záruba 2010</i>).	
Stavební materiál a technologie	K výstavbě bylo použito ložené zdivo a vápenná malta (<i>Záruba 2010</i>).	
Architektonická specifika	Jednolodní stavba s apsidou a emporou (<i>Dragoun 2002, 35</i>).	
Zasvěcení	Kaple je zasvěcena Všem svatým (<i>Dragoun 2002, 32</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	<p>Pověst vypráví, že kaple Všech svatých byla vystavěna na přání Bořivoje a posvěcena svatým Cyrilem (<i>Hammerschmid</i>).</p> <p>Listina Vyšehradské kapituly je prvním písemným dokladem o existenci kaple, a to v roce 1185. Podle výše uvedené listiny byl kníže Fridrich přítomen dne 2. července roku 1185 při svěcení kaple Všech svatých, která se nacházela uvnitř Pražského areálu (<i>Záruba 2010</i>).</p>	
Kat. č. 7: -		

Název	Kostel sv. Jana Evangelisty	Kat. č. 8
Lokace	Vyšehrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p> <p><i>Nechvátal, B. 2015:</i> K interpretaci archeologického výzkumu baziliky sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. <i>Archaeologia historica</i> 40, 639–659.</p>	
Datace	Vznik kostela před rokem 1258 (<i>Dragoun 2002, 44</i>).	
Stavební materiál a technologie	Kaple měla podobu rotundy (<i>Merhautová 1971, 236</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	V současné době již neexistující kostel si dodnes zachoval své původní zasvěcení, přestože byl během 13.století zasvěcen sv. Štěpánovi a sv. Gereonovi (<i>Dragoun 2002, 44</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	<p>Vzhled kostela sv. Jana Evangelisty je popisován slovy „capella rotunda“. Pražský biskup Jan III. z Dražic nás skrze dochované listiny informuje o stáří této sakrální stavby, která je v textech z let 1258 až 1264 zmíněna. Z listin se dozvídáme, že kostel byl ve velmi špatném stavu a jeho oprava byla svěřena kanovníku Bartoloměji, který byl správcem kostela sv. Štěpána na Zlíchově. Bartoloměj tehdy přenesl patronicum sv. Štěpána, sv. Gereona i jeho společníků spolu s ostatky do kostela sv. Jana Evangelisty. Jan III. posléze zjistil, že kapli sv. Jana Evangelisty dříve vysvětlil sv. Vojtěch. Ovšem autentika je doložena mnohem později, a to v době biskupa Daniela. Existuje zmínka pocházející z poloviny 13. století, kde se píše o kostele bez konkrétního zasvěcení, tzv. „capella nostra specialis“. Toto spojení označovalo Královské kolegiální kapitulou svatého Petra a Pavla, a to v mnoha královských listinách (<i>Nechvátal 2015</i>). Námět užívaný evangelisty byl objeven na korunovačním křížku, který byl nalezen v dnešních prostorách Vyšehradského hřbitova, roku 1884, kdy byl</p>	

uskutečněn výkop hrobu k uložení ostatků Bedřicha Smetany. V místě dnes známém jako hřbitov Slavín se dříve rozkládalo pohřebiště raného středověku (*Nechvátal 2015*).

Kat. č. 8: -

Název	Kostel sv. Klimenta	Kat. č. 9
Lokace	Vyšehrad	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Nechvátal, B. 1990:</i> K poloze kostela sv. Klimenta na Vyšehradě. Archeologické rozhledy 42, 410-415.	
Datace	Kostel vznikl před rokem 1215 (<i>Dragoun 2002, 44</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Klimentovi (<i>Dragoun 2002, 44</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Kostel, jehož patronem je svatý Kliment je spojován s cyrilometodějskou tradicí. Romantické veduty ukazují kostel sv. Klimenta v prostoru před přední stranou (směr západ) baziliky sv. Petra a Pavla. Tuto teorii vyvrátil v roce 1871 architekt a stavitel A. Baum. Na chronologicky starších výjevech je kostel lokalizován před východní stranu baziliky nikoli západní (<i>Nechvátal 1990</i>).	
Kat. č. 9: -		

Název	Kostel sv. Martina	Kat. č. 10
Lokace	Vyšehrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p> <p><i>Nechvátal, B. et al. 2009:</i> Rotunda sv. Martina a bazilika sv. Vavřince na Vyšehradě. Praha.</p>	
Datace	Vznik rotundy je kladen do období 11. století, či počátku 12. století (<i>Dragoun 2002, 45</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly použity nízké kvádríky železitého pískovce a opuky (<i>Nechvátal, B. et al. 2009</i>).	
Architektonická specifika	Kostel sv. Martina má tvar jednolodní rotundy ke které je připojena podkovitá apsida (<i>Nechvátal, B. et al. 2009</i>).	
Zasvěcení	Kostel je dodnes zasvěcen sv. Martinovi (<i>Dragoun 2002, 44</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Lizény po vnějších stranách rotundy (<i>Nechvátal, B. et al. 2009</i>). Součástí rotundy je pseudorománský portál a také lucerna, která má čtyři sdružená dvojitá okna (<i>Merhautová 1971, 237</i>).	
Pohřbívání	V okolí rotundy byl odhalen hřbitov z 11. až 13. století (<i>Nechvátal, B. et al. 2009</i>).	
Historie místa	-	

Kat. č. 10: Foto: vstupní portál, celkový pohled zepředu, zdivo, celkový pohled (*Autor práce 2021*)

Název	Kostel sv. Petra a Pavla	Kat. č. 11
Lokace	Vyšehrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Nechvátal, B. 1988:</i> Závěrečná etapa archeologického výzkumu v bazilice sv. Petra a Pavla na Vyšehradě (Předběžná zpráva). <i>Archaeologia historica</i> 13, 417-422.</p> <p><i>Nechvátal, B. 2000:</i> Raně středověké baptisterium na Vyšehradě. <i>Archaeologia historica</i> 25, 323-326.</p> <p><i>Nechvátal, B. 2002:</i> Kapitulní kostel sv. Petra a Pavla na Vyšehradě v době předhusitské. <i>Archaeologia historica</i> 27, 381-408.</p> <p><i>Nechvátal, B. 2015:</i> K interpretaci archeologického výzkumu baziliky sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. <i>Archaeologia historica</i> 40,2, 639–659.</p>	
Datace	Vznik v poslední třetině 11.století (<i>Dragoun 2002, 46</i>).	
Stavební materiál a technologie	V místě stávající sakristie bylo odhaleno základové zdivo spadající do severní a hlavní lodi baziliky, které se řadí do románského období. Je možné, že základové zdivo, které se táhne od severní lodi, bylo připojeno ke kapitulnímu domu. Stavebním materiálem byly kvádríky, které byly odhaleny 10 až 15 centimetrů pod úroveň dlažby dnešního kostela. Dochované zdivo se tyčilo do výšky 160 až 180 centimetrů. Kvádríky, které byly součástí západního úseku hlavní lodi a měly rovnoměrnou výšku okolo 12, 15 a 17 centimetrů, přičemž spáry mezi nimi byly vychýlené ze své původní podoby (<i>Nechvátal 1988</i>).	
Architektonická specifika	V prostorách kněžiště nacházejícího se v hlavní lodi byly archeologickým výzkumem zjištěny základy západního úseku hlavní lodi spolu se dvěma ústupky, které se nacházely na každé straně a dále navazovaly na apsidu orientovanou směrem na západ. Apsida byla objevena roku 1982 v prostorách baziliky v místech, kde se dnes nalézá vítězný oblouk. Výše zmíněný nález může dokládat, že prvotní románská bazilika měla dvě krypty (na východní i západní straně) a byla dvouchórová (<i>Nechvátal 1988</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen dvojici světců, sv. Petrovi a sv. Pavlovi (<i>Dragoun 2002, 45</i>).	
Atributy, výzdobné	-	

prvky	
Pohřbívání	V okolí se nacházel hřbitov (<i>Dragoun 2002, 46</i>).
Historie místa	Mezi lety 1981 až 1985 probíhal v prostorách baziliky kapitulního kostela svatého Petra a Pavla archeologický výzkum (<i>Nechvátal 2000</i>).
Kat. č. 11: -	

Název	Kostel sv. Vavřince	Kat. č. 12
Lokace	Vyšehrad	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Boháčová, I. 2013:</i> Replika dlažby vyšehradského typu v bazilice sv. Vavřince na Vyšehradě. Staletá Praha 29,1, 114 - 125.</p> <p><i>Boháčová, I. 2018:</i> Raně románská bazilika sv. Vavřince a její předchůdce. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/195?tgo=42</p> <p><i>Illáš, M. 2014:</i> Příspěvek k interpretaci objevu raně středověkého kostela na Vyšehradě. Pražský sborník historický 42, 159-182.</p> <p><i>Nechvátal, B. 2007:</i> K poznání raně středověké baziliky sv. Vavřince na Vyšehradě. Archaeologia historica 32,1, 405-429.</p>	
Datace	Kostel vznikl koncem 11. století a roku 1420 byl kostel zbourán (<i>Dragoun 2002, 47-50</i>). Datace baziliky je určena podle denáru, který byl nalezen v jednom z hrobů. Onen denár pochází z období krále Vratislava (<i>Boháčová 2018</i>).	
Stavební materiál a technologie	Stěny budovy měly hladký povrch a nepokrývala je omítka. Spáry mezi opukovými kvádry byly vyhřezlé. Kvádry byly 10 cm vysoké a nepravidelně tvarované. Materiálem pro stavbu takzvaného předzákladového zdiva byla lomová opuka. Z tohoto kamene bylo vystaveno 5 až 6 řad předzákladového zdiva, přičemž samotná obvodová zeď čítala okolo 8 až 10 řad (<i>Nechvátal 2007</i>). Přimo pod kostelem sv. Vavřince byly odhaleny základy velké centrální stavby s pravoúhlou lodí a třemi apsidami v podobě půlkruhu. Doba vzniku stavby zůstává otázkou (<i>Boháčová 2018</i>).	
Architektonická specifika	Budova byla koncipována jako menší bazilika o třech lodích (včetně příčné lodě). Východní část byla zakončena apsidami půlkruhového tvaru. Dále se kostel skládal z hlavní lodi, čtvercového chóru a hlavní apsidy. Dnes mají základy kostela délku 20,60 metrů a šířku 15,80 metrů. Hlavní a příčná loď má zdivo silné 96 centimetrů, zatímco u sousední lodi 92 centimetrů. Síla zdiva, které kopírovalo půdorysy apsid, bylo silné 85 centimetrů. Půdorys hlavní lodi má tvar obdélníku, jehož vnitřní délka byla 9,90 metrů a jeho šířka čítala 5,20 metrů. Arkády měly za úkol oddělit hlavní loď od lodí vedlejších. Jižní loď měla šířku jen 2,40 metrů (<i>Nechvátal 2007</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Vavřinci (<i>Dragoun 2002, 47</i>).	

Atributy, výzdobné prvky	Typ dlaždic nalezených v bazilice svatého Vavřince byl nazván vyšehradským. Šestihranné dlaždice jsou zdobeny výjevy znázorňující gryfa, sfinga, lva a římského císaře Nera (<i>Boháčová 2013</i>).
Pohřbívání	Výzkumy vedené Karlem Guthem v letech 1924 až 1926 a zároveň výzkum zprostředkovaný Archeologickým ústavem AV ČR v letech 1968 až 1970, odhalili pohřebiště v bezprostřední blízkosti baziliky. Nalezené pohřebiště se nacházelo na východ, jih i západ od baziliky. Severní strana nevydala žádné objevy (<i>Nechvátal 2007</i>).
Historie místa	Poloha kostela sv. Vavřince je dána rozhraním dvou akropolí, knížecí a královské a předhradí rozkládajícího se na východní straně. Objekt byl zkoumán od roku 1884. Lokalitu zkoumal B. Matějka (v roce 1903) i Karel Guth (v letech 1924 až 1926), (<i>Nechvátal 2007</i>).
Kat. č. 12: -	

Název	Kostel Jana Křtitele Na Prádle	Kat. č. 13
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Huml, V. 1989:</i> Archeologický výzkum v areálu bývalé osady Újezd v Praze 1, Malé Straně:(Předběžná zpráva o výzkumu ve dvoře čp. 425-III). <i>Archaeologia historica</i> 14, 109-122.</p>	
Datace	Vznik kostela před rokem 1250 (<i>Huml 1989</i> , 109).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Janu Křtiteli (<i>Dragoun 2002</i> , 52).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Kostel je jednolodní, přičemž loď má tvar obdélníku. Závěr stavby je polygonální. Na místě, kde dnes stojí kostel sv. Jana Křtitele, stával jeho předchůdce. Kostel, který byl následně nahrazen dodnes existující stavbou, je doložen k roku 1142. V roce 1938 byl na Újezdě uskutečněn archeologický výzkum vedený Ivanem Borkovským. V rámci výzkumu byly objeveny kostrové hroby (celkem 85) pocházejících ze 16. až 18. století (<i>Huml 1989</i>).	

Kat. č. 13: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Jana Křtitele v Oboře	Kat. č. 14
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2018a:</i> Bývalý kostel sv. Jana Křtitele v Oboře. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/329?tgo=99. Staženo 3.8. 2023.</p>	
Datace	První písemná zpráva zmiňující kostel sv. Jana Křtitele v Oboře pochází z roku 1282. Vznik kostela je kladen do druhé poloviny 12. století (<i>Dragoun 2002, 52-53</i>).	
Stavební materiál a technologie	K výstavbě kostela byly použity precizně opracované kvádríky a lomová opuka (<i>Dragoun 2002, 52-53</i>).	
Architektonická specifika	Stavba měla tvar rotundy a vstup byl orientován z jižní strany (<i>Dragoun 2002, 53</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen Janu Křtiteli (<i>Dragoun 2002, 52</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Rotunda měla zřejmě nad lodí situovanou lucernu (<i>Dragoun 2002, 53</i>).	
Pohřbívání	Ke kostelu náležel hřbitov, kde bylo odhaleno několik hrobů starších než kostel (<i>Dragoun 2002, 53</i>).	
Historie místa	Kostel byl součástí osady Obora (<i>Dragoun 2018a</i>).	
Kat. č. 14: -		

Název	Kostel Panny Marie pod řetězem	Kat. č. 15
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Kostel byl vystaven v letech 1165 až 1182 (<i>Merhautová 1971, 247</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly použity kvádry z opuky, které pojila malta (<i>Merhautová 1971, 246</i>).	
Architektonická specifika	Původně byla stavba trojlodní bazilikou, jejíž vnitřek rozdělávaly sloupy. Východní strana byla zakončena třemi apsidami (<i>Merhautová 1971, 245-246</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen Panně Marii (<i>Dragoun 2002, 53</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Kostel měl zřejmě tři stavební fáze (<i>Dragoun 2002, 55</i>).	

Kat. č. 15: Foto (*Autor práce 2021*)

Název	Kostel sv. Martina	Kat. č. 16
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	-	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Martinovi (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Poblíž kostela byly nalezeny hroby (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 16: -		

Název	Kostel sv. Máří Magdalény	Kat. č. 17
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Existence stavby je doložena k roku 1130 (<i>Merhautová 1971, 256</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly použity kvádríky uspořádané do řádků (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Máří Magdaleně (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 17: -		

Název	Kostel sv. Michala	Kat. č. 18
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	První písemná zmínka pochází z roku 1354. Kostel zanikl v roce 1700 (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Michalovi (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívaní	V blízkosti kostela bylo objeveno celkem 11 hrobů (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 18: -		

Název	Kostel sv. Ondřeje	Kat. č. 19
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<p>Čiháková-Draganová, J. 1992: K vývoji osídlení jádra Malé Strany v době Přemyslovců. Staletá Praha 22, 89-108.</p> <p>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p>	
Datace	Stavba zanikla na konci 17. století (<i>Dragoun 2002, 56</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	K názoru, že nejdůležitějším místem společenského života v podhradí Pražského hradu byla Sněmovní ulice a její okolí, přivedl historiky fakt, že právě v těchto místech se nacházely veškeré nám známé románské sakrální stavby. Jednalo se celkem o čtyři kostely, sv. Martina, sv. Michala, sv. Ondřeje a sv. Václava (<i>Čiháková-Draganová 1992</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Malé pohřebiště bylo odhaleno v místech vodovodního potrubí v prostorách Pětikostelního náměstí, nedaleko od kostela sv. Ondřeje. Zjištěné hroby byly celkem tři a pocházejí z konce 12. století (<i>Čiháková-Draganová 1992</i>).	
Historie místa	Terénní vrstva na náměstí dnes známém jako Pětikostelní pochází z 2. poloviny 10. století (<i>Čiháková-Draganová 1992</i>).	
Kat. č. 19: -		

Název	Kostel sv. Petra v Rybářích	Kat. č. 20
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	Budova zanikla v roce 1273 (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Petrovi (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Poblíž kostela se nacházel hřbitov (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 20: -		

Název	Kostel sv. Prokopa	Kat. č. 21
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i> <i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i>	
Datace	Kostel vznikl zřejmě po přelomu 12. století a zanikl roku 1689 (<i>Merhautová 1971, 261</i>).	
Stavební materiál a technologie	V místě bylo nalezeno kvádríkové zdivo (<i>Dragoun 2002, 57</i>). Kostel byl zřejmě staven kvádríkovou technikou (<i>Merhautová 1971, 261</i>).	
Architektonická specifika	Loď kostela byla obdélná a byla zakončena presbytářem podkovitého tvaru. Z kostela se dochovala západní zeď (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Prokopovi (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 21: -		

Název	Kostel sv. Vavřince v Nebovidech	Kat. č. 22
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i> <i>Havrda, J. - Tryml, M. - Kočár, P. - Babušková, S. - Hlavatý, J. - Matějková, K. 2013: Nebovidy: středověká osada v pražském podhradí. Národní památkový ústav-územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze.</i>	
Datace	Písemné prameny zmiňují kostel sv. Vavřince až ve 14. století, přičemž samotná stavba pochází z poloviny 12.století. K zániku kostela došlo v roce 1784 (<i>Dragoun 2002; Havrda - Tryml et al. 2013</i>).	
Stavební materiál a technologie	Půdorys budovy se zachoval až do dnešní doby. Kostel se skládal z jedné lodi a presbytáře, který měl spíše tvar obdélníku, nejednalo se o apsidu. Předpokládá se, že v místech, kde je zdívo zesílené stávala věž (ve východní části lodi). K výstavbě kostela byly použity opukové kvádříky. V průběhu 2. poloviny 14. století byla ke kostelu přistavěna jižní loď (<i>Dragoun 2002; Havrda - Tryml et al. 2013</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Vavřinci (<i>Dragoun 2002, 57</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Hřbitov, který byl na místě nalezen je starší než kostel sv. Vavřince, protože právě zmíněný kostel hřbitov narušil (<i>Dragoun 2002; Havrda - Tryml et al. 2013</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 22: -		

Název	Kostel sv. Vavřince na Petříně	Kat. č. 23
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	<p><i>Bedrníček, P. 2002: Příběhy pražských svatyní. Praha.</i></p> <p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Vlček, P. - Všetečková, Z. a kol. 1999: Umělecké památky Čech, Malá Strana. Praha.</i></p>	
Datace	Názory ohledně datace kostela sv. Vavřince na Petříně nejsou jednotné. Většinou se vznik kostela datuje do 12. století, ale existují také názory, že by tato stavba mohla vzniknout již v polovině 12. století, nebo až na konci 12. století (<i>Vlček 1999</i>). Kostel zanikl v roce 1784, kdy byl přetvořen v obytný dům (<i>Bedrníček 2002</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	V době, kdy se obec Nebovice přidružila k Malé Straně, byl původní románský jednolodní kostel (jehož presbytář byl kruhově zakončený) přestavěn. K přestavbě došlo v patnáctém století (<i>Bedrníček 2002</i>). Kostel byl vystavěn z kvádrů a jeho vnější strany zdobily tři štíty. Existují domněnky, že součástí kostela byla věž, což by vysvětlovalo zesílené zdivo obvodových stěn. Tuto hypotézu, ale není možné s jistotou prokázat (<i>Vlček 1999</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Vavřinci (<i>Dragoun 2002, 59</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 23: -		

Název	Rotunda sv. Václava	Kat. č. 24
Lokace	Malá Strana	
Zdroj	Čiháková, J. - Müller, M. 2020: Malostranská rotunda svatého Václava v Praze. Praha.	
Datace	Písemné prameny potvrzují existenci kostela k roku 1309. Její vznik je však kladen již do doby, kdy u nás vládl Vratislav II., tedy do let 1061 - 1092 (Čiháková - Müller 2020).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly využity opukové kameny, které byly spojeny značnou vrstvou tvrdé malty světlé barvy. Dalším stavebním materiálem použitým ke stavbě byl červený železitý pískovec (Čiháková - Müller 2020).	
Architektonická specifika	Kostel měl tvar jednolodní rotundy s apsidou orientovanou na severovýchod (Čiháková - Müller 2020).	
Zasvěcení	Zaniklá rotunda byla zasvěcena svatému Václavu. Přesto, že sakrální funkce stavby byla několikrát přerušena, zachovala si svou původní podobu až do roku 1628, kdy započala její přestavba (Čiháková - Müller 2020, 76).	
Atributy, výzdobné prvky	Podlaha kostela se skládala z keramické dlažby vyšehradského typu. Celkem bylo odkryto 237 dlaždic, ty byly kladeny do maltového lože. Dlaždice jsou šestihránné a jsou na nich vyobrazeny motivy ve tvaru lva, gryfa, či pletence. Další výzdobný prvek, který se na rotundě nalézal byl obloučkový vlys (Čiháková - Müller 2020).	
Pohřbívání	V prostorách kostela bylo dosud objeveno šest neporušených hrobů, bez výbavy. Těla zřejmě nebyla uložena v rakvích. Mimo rotundu nebyly odhaleny žádné hroby. Tuto skutečnost můžeme připisovat postupnému snížení terénu v období baroka (Čiháková - Müller 2020, 88).	
Historie místa	Výzkum rotundy svatého Václava nasvědčuje existenci dvou předchozích sakrálních staveb. Předchůdcem rotundy byl předrománský kostel, který byl také kamenný a část stavebních kamenů využitých k jeho výstavbě byla následně opětovně použita právě v základech rotundy svatého Václava z 11. století. O charakteru kostela, který zde stál jako první a byl tedy předchůdcem obou zmíněných staveb, panují jisté nejasnosti. Zůstává otázkou, zda tato stavba byla zhotovena z kamene, tak jako její nástupci, nebo ze dřeva. Zmínku o kostelu svatého Václava nalezneme v Kristiánově legendě (Čiháková - Müller 2020).	
Kat. č. 24: -		

Název	Kostel sv. Benedikta	Kat. č. 25
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Tryml, M. 2018:</i> Kostel sv. Benedikta a komenda Řádu německých rytířů. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/320. Staženo 3.8. 2023.</p>	
Datace	Vznik kostela je kladen do poslední třetiny 12. století. Stavba zanikla na konci 18. století (<i>Dragoun 2002; Tryml 2018</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	První fáze kostela měla podobu obdélné lodi propojené s apsidou půlkruhového tvaru. Na západní straně se nacházela empora, jež stála na dvojici pilířů hranolového tvaru (<i>Dragoun 2002, 65-66</i>). Ke kostelu byly následně přistavěny dvě boční lodě. Věž, která stávala na západní straně zanikla v průběhu přestavby (<i>Tryml 2018</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Benediktovi (<i>Dragoun 2002, 65</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Bylo objeveno pohřebiště, jehož hroby narušila výstavba kostela sv. Benedikta (<i>Tryml 2018</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 25: -		

Název	Kostel sv. Filipa a Jakuba	Kat. č. 26
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2018b:</i> Kostel sv. Filipa a Jakuba na Betlémském náměstí. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/292?tgo=46. Staženo 3.8. 2023.</p>	
Datace	Budova byla postavena ve 12. století (<i>Dragoun 2002, 67</i>). První zmínka v písemných pramenech pochází z roku 1357, kdy je kostel označován za farní (<i>Dragoun 2018b</i>).	
Stavební materiál a technologie	K výstavbě kostela bylo využito opukových kvádrů (<i>Dragoun 2018b</i>).	
Architektonická specifika	Stavba měla obdélný půdorys zakončený apsidou (<i>Dragoun 2002, 67</i>). Na západní straně se nacházela tribuna, kterou podíraly dva sloupy, zároveň byla podklenutá křížovou klenbou dělicího se do třech polí (<i>Dragoun 2018b</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen dvojici svatých, tedy kostel sv. Filipa a Jakuba (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	U kostela se nalézal hřbitov (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Historie místa	Ivan Borkovský objevil základy kostela mezi lety 1948 a 1949 (<i>Dragoun 2018b</i>).	
Kat. č. 26: -		

Název	Kostel sv. Františka	Kat. č. 27
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	Kostel je součástí areálu kláštera svaté Anežky, přičemž samotný klášter vznikl v roce 1231 (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly použity důkladně opracované kvádríky z opuky (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel zůstal do dnešních dnů zasvěcen sv. Františkovi (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	

Kat. č. 27: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Haštala	Kat. č. 28
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	První písemná zmínka pochází z roku 1234. Předpokládá se, že stavba vznikla asi v polovině 12. století (<i>Dragoun 2002, 67-68</i>).	
Stavební materiál a technologie	Odhalena část obvodové stěny, základové zdivo patřící k mezilodním arkádám a dva nadzemní pilíře (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Architektonická specifika	Kostel měl zřejmě tři lodě (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Haštalovi (<i>Dragoun 2002, 67</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 28: -		

Název	Kostel sv. Havla	Kat. č. 29
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	Datace vzniku původního kostela je nejasná (<i>Dragoun 2002, 68</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel je i v současnosti zasvěcen sv. Havlovi (<i>Dragoun 2002, 68</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 29: -		

Název	Kostel sv. Jakuba	Kat. č. 30
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	-	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Jakubovi (<i>Dragoun 2002, 68</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 30: -		

Název	Kostel sv. Jiljí	Kat. č. 31
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 1996:</i> Nález románské stavby v areálu sv. Jiljí na Starém Městě pražském. <i>Archaeologia historica</i> 21/1, 31-41. <i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.	
Datace	Vznik zřejmě mezi lety 1226 až 1236 (<i>Dragoun 1996</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel je dodnes zasvěcen sv. Jiljí (<i>Dragoun 2002, 68</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Jižně od kostela sv. Jiljí se rozkládal hřbitov, ten byl v období renesance pravděpodobně přesunut na sever od budovy (<i>Dragoun 1996</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 31: -		

Název	Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí	Kat. č. 32
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p> <p><i>Novotný, B. 1981:</i> Archeologický výzkum hradu “Rokyten” na Moravě z 11. až první poloviny 12. století, jeho hradební obvod a románský dvorec Řeznovice. <i>Archaeologia historica</i> 6, 221-238.</p> <p><i>Podliska, J. 2018a:</i> Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/293. Staženo 3.8. 2023.</p>	
Datace	Kostel byl postaven asi kolem roku 1160, nebo po roce 1160. V roce 1789 prošel kostel přestavbou a coby činžovní dům existoval do roku 1896, kdy byl zbourán (<i>Merhautová 1971, 250</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	Kostel sv. Jana Křtitele Na Zábradlí je podobný kostelu v Řeznovicích a zároveň kostelu v Řezně. Tento typ stavby se do české sakrální architektury přesunul ze severní Itálie pravděpodobně prostřednictvím lombardského architekta (<i>Novotný 1981</i>). Půdorys kostela tvořil čtverec, přičemž loď měla tvar hranolu, ke kterému byly připojeny tři apsidy. Čtvrtou stranou byla předsíň, která byla postupem času nahrazena navazující gotickou lodí (<i>Merhautová 1971, 250</i>). Moderní archeologický výzkum odhalil existenci staršího kostela, který byl předchůdcem románské sakrální stavby. Kostel byl jednoduší a byl vystavěn zřejmě na přelomu 11. a 12. století (<i>Podliska 2018a</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen Janu Křtiteli (<i>Dragoun 2002, 68</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Apsidy byly z vnějších stran lemovány lizénami. Plášť hlavní apsidy byl zdoben polosloupky s hlavicemi. Lucerna tyčící se nad středem lodi, byla osmiboká. Lucerna měla řadu prostých a sdružených oken (<i>Merhautová 1971, 250</i>).	
Pohřbívání	Hroby se nalézaly uvnitř i vně kostela (<i>Podliska 2018a</i>).	
Historie		

místa	-
Kat. č. 32: -	

Název	Kostel sv. Klimenta	Kat. č. 33
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	-	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Klimentovi (<i>Dragoun 2002, 69</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 33: -		

Název	Rotunda sv. Kříže	Kat. č. 34
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 1992: Výsledky sondáže v rotundě sv. Kříže na Starém Městě pražském. Archaeologia historica 17, 383-393.</i></p> <p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p>	
Datace	První písemný doklad o existenci rotundy sv. Kříže pochází z roku 1352. Vzhledem k podobě kostela je jeho vznik na základě umělecko-historické datace kladen do 1. poloviny 12. století (<i>Dragoun 1992</i>).	
Stavební materiál a technologie	Dlažba rotundy je ze sliveneckého mramoru a malty, ovšem její původní podlahu nalezneme asi 120 cm pod dnešní dlažbou. Stavba je tvořena románským kvádríkovým zdívem (<i>Dragoun 1992</i>).	
Architektonická specifika	Stavbu zdobí tři okénka ve tvaru půlkruhu. Rotunda má nad kruhovou lodí situovanou lucernu, jejíž součástí jsou čtyři sdužená okna, která dělí jednoduché sloupky (<i>Dragoun 2002, 70</i>).	
Zasvěcení	Kostel je dodnes zasvěcen sv. Kříži (<i>Dragoun 2002, 69</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	V rotundě sv. Kříže bylo nalezeno celkem 7 typů uměleckých produktů z pálené hlíny, tedy čtvercová dlaždice s ptákem, obdélná dlaždice s křížem a růžicí v kosočtverečných polích, obdélná dlaždice s rostlinným dekorem, kosodélná dlaždice s dvojítm provazcem, lehce obdélná dlaždice, trojúhelníkovitá dlaždice a velká obdélná dlaždice. Všechny dlaždice byly vyrobeny ze stejného materiálu a jejich zhotovení se nijak nelišilo (př.: shodné žlábky, vybrání). Pravděpodobně se jednalo o dlaždice vyrobené na zakázku přímo pro rotundu sv. Kříže. Těchto sedm typů dlaždič bylo kromě rotundy sv. Kříže nalezeno také v ostrovském klášteře. Dlaždice, na které je vyobrazen pták je datována do období kolem roku 1137. Zbývajících šest typů keramických výrobků spadá do poslední čtvrtiny 12. století (<i>Dragoun 1992</i>).	
Pohřbívání	U kostela se pohřbívalo (<i>Dragoun 1992</i>).	
Historie místa	-	

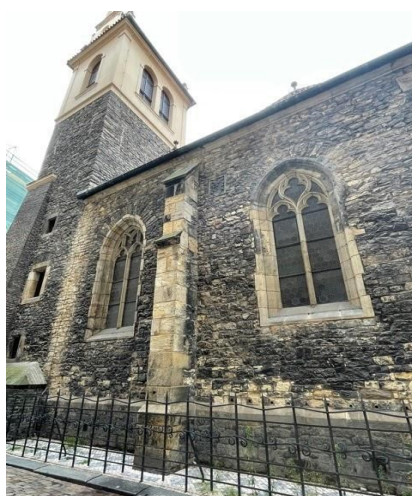
Kat. č. 34: Foto (*Autor práce 2021*)

Název	Kostel sv. Linharta	Kat. č. 35
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2018c:</i> Kostel sv. Linharta. Dostupné z: http://www.praha-archeologicka.cz/p/332?tgo=46. Staženo 3.8. 2023.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p>	
Datace	Kostel byl vystavěn zřejmě během let 1150 až 1175 (<i>Dragoun 2002, 72</i>). Stavba byla odstraněna po roce 1787 (<i>Merhautová 1971, 253</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byly použity důkladně opracované kvádříky (<i>Dragoun 2002, 71</i>).	
Architektonická specifika	Kostel byl obdélnou, jednolodní stavbou, která byla na jedné straně zakončena apsidou (<i>Merhautová 1971, 253</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Linhartovi (<i>Dragoun 2002, 71</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	V útrokách kostela byla nalezena patka sloupu zdobena nárožními drápky. Součástí výzdoby kostela byly lizény a zřejmě také dvojice křížových kleneb. Dále byl na místě objeven díl olovené plakety, na které je vyobrazen býk. Býk je symbolem svatého Lukáše (<i>Dragoun 2002, 71</i>).	
Pohřbívání	V okolí kostela se nacházel hřbitov (<i>Dragoun 2018c</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 35: -		

Název	Kostel Panny Marie Na louži	Kat. č. 36
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. - Havrda, J. 1997: Zjištěné románské domy v prostoru Mariánského náměstí na Starém Městě pražském. Archaeologica Pragensia 13, 131-144.</i></p> <p><i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i></p> <p><i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i></p> <p><i>Stehlíková, D. - Tryml, M. 1986: Výzkum staroměstské osady Na louži. Staletá Praha 16, 85-98.</i></p>	
Datace	Existenci kostela zmiňují písemné prameny z 2. poloviny 13. století. Kostel vznikl pravděpodobně již ve 12. století. Toto tvrzení je podloženo objevem chrámového hřbitova, který je s jistotou datován (<i>Stehlíková - Tryml 1986</i>). Kostel byl zničen roku 1791 (<i>Merhautová 1971, 254</i>).	
Stavební materiál a technologie	Materiálem pro stavbu kostela byla opuka z lomového kamene (<i>Stehlíková - Tryml 1986</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen Panně Marii (<i>Dragoun 2002, 72</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	U kostela Panny Marie na louži byl zjištěn hřbitov (<i>Stehlíková - Tryml 1986</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 36: -		

Název	Kostel Panny Marie před Týnem	Kat. č. 37
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Outrata, J. J. 1986:</i> Kostel Panny Marie před Týnem v Praze-architektonický vývoj ve středověku a současná oprava. Staletá Praha 16, 147-169.</p>	
Datace	První písemná zmínka ze začátku 12. století pojí kostel Panny Marii před Týnem a špitál (<i>Outrata 1986</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	Menší kostelík stojící při zmiňovaném špitálu měl podobu trojlodní budovy (<i>Outrata 1986</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen Panně Marii (<i>Dragoun 2002, 73</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Přesto, že kostel zanikl v důsledku stavby dodnes stojícího chrámu Matky Boží před Týnem, byly zachovány některé architektonické výzdobné prvky, například hlavice přípory, na kterých jsou viditelné listové ornamenty (<i>Outrata 1986</i>).	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 37: -		

Název	Kostel sv. Martina ve zdi	Kat. č. 38
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Mencl, V. 1965:</i> Panské tribuny v naší románské architektuře. Umění 13, 29–62.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p>	
Datace	Kostel pravděpodobně vznikl mezi lety 1178 a 1187 (<i>Dragoun 2002, 73</i>).	
Stavební materiál a technologie	K výstavbě bylo užito řádkového a kvádríkového zdiva (<i>Merhautová 1971, 256</i>).	
Architektonická specifika	Kostel je jednodlní (<i>Dragoun 2002, 73</i>). Z pohledu architektury je kostel specifický pro své složité uspořádání (<i>Merhautová 1971, 256</i>). Architektonickým specifíkem je existence bočních empor (<i>Mencl 1965, 46</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Martinovi (<i>Dragoun 2002, 73</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Součástí kostela jsou empory, lizény, či obloučkové vlysy (<i>Dragoun 2002, 73-74</i>).	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	

Kat. č. 38: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Michala	Kat. č. 39
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	Stavba pochází z druhé poloviny 12. století (<i>Dragoun 2002, 77</i>).	
Stavební materiál a technologie	Materiálem pro stavbu kostela byly opukové kvádry (<i>Dragoun 2002, 77</i>).	
Architektonická specifika	Výstavba románského kostela měla dozajista alespoň dvě fáze. V první fázi šlo o jednolodní kostel ve tvaru obdélníku, k němuž byla na východní straně připojena apsida a na západní empora. V druhé fázi byly ke kostelu přistaveny dvě boční lodě (<i>Dragoun 2002, 76-78</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Michalovi (<i>Dragoun 2002, 76</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	Součástí stavby jsou lizény, empora, či křížové klenby (<i>Dragoun 2002, 76</i>).	
Pohřbívání	V blízkosti budovy se pohřbívalo (<i>Dragoun 2002, 77</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 39: -		

Název	Kostel sv. Ondřeje	Kat. č. 40
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Kostel byl vystaven před rokem 1165. Zmíněný rok se váže k autentice, která se o kostele zmiňuje v souvislosti s biskupem Danielem (<i>Dragoun 2002, 78</i>). Budova byla zbořena v roce 1874 (<i>Merhautová 1971, 258</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Ondřeji (<i>Dragoun 2002, 78</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Sakrální stavba náležela k dvorci ostrovského kláštera (<i>Dragoun 2002, 78</i>).	
Kat. č. 40:	-	

Název	Kostel sv. Štěpána ve zdi	Kat. č. 41
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	Písemné zprávy hovořící o kostele sv. Štěpána ve zdi pochází až ze 14. století. Nicméně jeho označení “ve zdi” odkazuje na jeho existenci v rámci staroměstské hradby, která vznikla ve třicátých letech 13. století (<i>Dragoun 2002, 78</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Štěpánovi (<i>Dragoun 2002, 78</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 41: -		

Název	Kostel sv. Valentina	Kat. č. 42
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Dragoun, Z. 2018d:</i> Kostel sv. Valentina. Dostupné z: https://praha.aiscr.cz/p/333?tgo=99. Staženo 3.8. 2023.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p>	
Datace	Stavba pravděpodobně vznikla ke konci 12. století. K formálnímu zrušení kostela došlo v roce 1784, tedy za vlády Josefa II. Kostel přebudovaný v obytný dům existoval ještě do roku 1794, kdy byl definitivně zbořen (<i>Merhautová 1971, 265-266</i>).	
Stavební materiál a technologie	Románský kostel měl dvě stavební fáze. Stavba měla původně podobu rotundy, která byla následně přestavěna na podélný kostel (<i>Dragoun 2018d</i>).	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Valentinovi (<i>Dragoun 2002, 78</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 42: -		

Název	Kostel sv. Vavřince	Kat. č. 43
Lokace	Staré Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i> <i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i>	
Datace	Kostel byl vystaven na počátku 12. století (<i>Merhautová 1971, 268</i>).	
Stavební materiál a technologie	Kvádry použité na stavbu kostela nesou stopy důkladného opracování za užití plochého dláta (<i>Dragoun 2002, 79</i>).	
Architektonická specifika	Kostel měl podobu rotundy (<i>Merhautová 1971, 268</i>). Výstavba kostela měla dvě fáze románského vývoje. V průběhu první etapy byla postavena rotunda spolu s apsidou na východní straně. Apsida byla připojena ústupkem. Po roce 1230 byl kostel přestavěn. V rámci přestavby byla apsida srovnána se zemí a místo ní byla k rotundě připojena loď ve tvaru lichoběžníku, zakončená apsidou (<i>Dragoun 2002, 79-80</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Vavřinci (<i>Dragoun 2002, 79</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 43: -		

Název	Kostel Nanebevzetí Panny Marie	Kat. č. 44
Lokace	Hradčany	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p> <p><i>Podliska, J. 2018b:</i> Klášter premonstrátů na Strahově. Dostupné z: https://praha.aiscr.cz/p/286?tgo=37. Staženo 3.8. 2023.</p>	
Datace	Kaple přidružená ke kostelu vznikla někdy okolo roku 1200 (<i>Dragoun 2002</i> , 118).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	Kostel je bazilikou, která se skládá ze třech lodí a transeptu. Součástí stavby jsou tři apsidy ve tvaru půlkruhu, které jsou k bazilice připojeny na východní straně. Ke kostelu byla ještě v románské fázi přistavěna kaple (<i>Dragoun 2002</i> , 116-118). Do současnosti se z prvotní podoby kostela zachovala její značná část. Pod chronologicky mladšími nánosy omítky jsou dochovány dvě apsidy, zeď na západní straně příčné lodí, polovina severní zdi a u bočních lodí se z části zachovaly i obvodové zdi (<i>Merhautová 1971</i>).	
Zasvěcení	Stavba je dodnes zasvěcena Panně Marii (<i>Dragoun 2002</i> , 116).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Kaple, jež byla k bazilice přistavěna mohla mít pohřební funkci (<i>Merhautová 1971</i>). V areálu Strahovského kláštera byly pohřbívány významné osoby. Byly odhaleny i starší pohřebiště z 9.-10. století (<i>Podliska 2018b</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 44: -		

Název	Kostel sv. Jana Na bojišti	Kat. č. 45
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Kostel byl vystavěn před rokem 1183. Ve zmíněném roce byl vysvěcen (<i>Merhautová 1971, 249</i>).	
Stavební materiál a technologie	Z torza obvodových zdí vyplývá, že k jejich výstavbě bylo užito kvádřikové techniky (<i>Merhautová 1971, 249</i>).	
Architektonická specifika	Kostel měl obdélný půdorys (<i>Merhautová 1971, 249</i>). Východní strana byla zakončena apsidou ve tvaru půlkruhu a na západní straně se nalézala věž (<i>Dragoun 2002, 129-130</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Janovi (<i>Dragoun 2002, 129</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	V prostoru, kde byl kostel postaven, se 27. ledna roku 1179 odehrála bitva mezi vojsky královského potomka Bedřicha a Soběslava II. Na počest této události byl v místech boje vystavěn kostel (<i>Dragoun 2002, 129</i>).	
Kat. č. 45: -		

Název	Kostel sv. Klimenta	Kat. č. 46
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Huml, V. 1978:</i> K počátkům kostela sv. Klimenta na Novém Městě pražském. <i>Archaeologia historica</i> 3/1, 83-93.	
Datace	Ukazatelem pro starší dataci kostela je právě jeho zasvěcení. Patronicum svatého Klimenta se vyskytuje již v době raného středověku. Spolu se zasvěcením nám o stáří kostela svědčí i listina se zprávou z dne 7. listopadu roku 1296. V této zprávě se zmiňuje samotná poloha kostela nacházející se uvnitř staroměstských hradeb. Vznik kostela lze zasadit do 11. století (<i>Huml 1978</i>).	
Stavební materiál a technologie	Základy původního kostela byly zřejmě tvořeny z křemence. Části odhaleného zdiva jsou široké jeden metr. Materiál byl kladen do míst základové rýhy (<i>Huml 1978</i>).	
Architektonická specifika	Románský kostel měl zřejmě dvě stavební fáze. Původní kostel byl jednoduše zakončený půlkruhovou apsidou na východní straně. Ve druhé fázi byla apside zbourána a půdorys kostela měl tvar obdélníku. Zmíněná druhá stavební fáze je spojena s rokem 1226 a s příchodem dominikánů (<i>Huml 1978; Dragoun 2002</i>).	
Zasvěcení	Kostel je do dnešních dnů zasvěcen sv. Klimentovi (<i>Dragoun 2002, 130</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	K pohřbívání při románském kostelu sv. Kliment skutečně docházelo. Dva hroby byly objeveny přímo uvnitř stavby ve východní části lodi (<i>Huml 1978</i>).	
Historie místa	Dalimilova kronika se zmiňuje o kostelu sv. Klimenta k roku 1227 (<i>Huml 1978</i>).	
Kat. č. 46: -		

Název	Kostel sv. Kosmy a Damiána	Kat. č. 47
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i> <i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i>	
Datace	Písemné zprávy kladou vznik kostela před rok 1178 (<i>Dragoun 2002, 131</i>). Patrocinium kostela poukazuje na to, že by stavba mohla být staršího data. Zánik kostela se datuje k roku 1657 (<i>Merhautová 1971, 251</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen dvojici světců zvaných Kosmy a Damian (<i>Dragoun 2002, 131</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 47: -		

Název	Kostel sv. Longina	Kat. č. 48
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Vznik kostela je kladen do prvních desetiletí 12. století (<i>Dragoun 2002</i> , 132).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě byla využita opuka ve formě menších řádkovaných kvádrů. Stavba prošla barokními úpravami (<i>Merhautová 1971</i> , 253-254).	
Architektonická specifika	Stavba je rotundou, jejíž loď má válcový tvar (<i>Merhautová 1971</i> , 253). Apsida a spodní část lodi jsou vystavěny z mohutných pískovcových kvádrů do nichž byly vyryty linie napodobující spáry (<i>Dragoun 2002</i> , 132).	
Zasvěcení	Kostel je dnes zasvěcen sv. Longinovi. Původně nesl zřejmě jméno sv. Štěpána (<i>Dragoun 2002</i> , 132).	
Atributy, výzdobné prvky	Horní část kostela zdobí lucerna. Loď je spolu s apsidou zdobena římsou. Portál je barokní, ale na stavbě je stále patrný prvotní románský portál, který byl zazděn (<i>Merhautová 1971</i> , 253-254).	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	

Kat. č. 48: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Markéty	Kat. č. 49
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Kostel je zmíněn k roku 1255 v Kronice Vavřince z Březové (<i>Merhautová 1971, 256</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	Stavba byla pravděpodobně rotundou (<i>Dragoun 2002, 134</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Markétě (<i>Dragoun 2002, 132</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
Kat. č. 49: -		

Název	Kostel sv. Michala v Opatovicích	Kat. č. 50
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p> <p><i>Wallisová, M. 1998:</i> Nejstarší dějiny Opatovic v písemných a archeologických pramenech. Documenta Pragensia 17, 37-42.</p>	
Datace	O existenci kostela informuje listina z roku 1115, která je falzem z období 13. století (<i>Merhautová 1971, 257</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Michalovi (<i>Dragoun 2002, 134</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Opatovická ulice nás svým názvem odkazuje na středověkou ves Opatovice. Existenci této vsi máme písemnými prameny doloženou již ve 12. století (<i>Wallisová 1998</i>).	

Kat. č. 50: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Ondřeje v Podskalí	Kat. č. 51
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	-	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Původně byl kostel zasvěcen sv. Ondřeji. V současnosti je věnován Nejsvětější Trojici (<i>Dragoun 2002, 134</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	V blízkosti kostela byly objeveny hroby z období raného středověku (<i>Dragoun 2002, 134</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 51: -		

Název	Kostel sv. Petra na Poříčí	Kat. č. 52
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<p><i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</p> <p><i>Mencl, V. 1965:</i> Panské tribuny v naší románské architektuře. Umění 13, 29–62.</p> <p><i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</p>	
Datace	Kostel je datován do období po roce 1140 (<i>Merhautová 1971, 260</i>).	
Stavební materiál a technologie	Ke stavbě románského kostela bylo užito řádkovaného kvádríkového zdiva (<i>Merhautová 1971, 259</i>).	
Architektonická specifika	Kostel je trojlodní (<i>Merhautová 1971, 259</i>). Z románské doby se zachovalo průčelí západní strany společně s emporou a věžemi. Zmíněné věže mívaly sdružená okna (trojitá), a to na každé straně obou věží. Okna se nacházela ve dvou úrovních (<i>Dragoun 2002, 134-137</i>).	
Zasvěcení	Kostel je dodnes zasvěcen sv. Petrovi (<i>Dragoun 2002, 134</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	

Kat. č. 52: Foto (Autor práce 2021)

Název	Kostel sv. Petra Na struze	Kat. č. 53
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Wallisová, M. 1998:</i> Nejstarší dějiny Opatovic v písemných a archeologických pramenech. Documenta Pragensia 17, 37-42.	
Datace	Datace kostela sv. Petra Na struze je vyvozena výhradně z nálezů šperků v hrobech, které pochází pravděpodobně z 12. století. Stejným způsobem je datován kostel sv. Vojtěcha (<i>Wallisová 1998</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	Podle polohy stavby je možné, že šlo o kostel soukromý, náležící zřejmě členům panovnické družiny. Kostel byl umístěn nad údolní nivu (<i>Wallisová 1998</i>).	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Petrovi (<i>Dragoun 2002</i> , 138).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	Byly odhaleny hroby, ve kterých se nacházely šperky (<i>Wallisová 1998</i>).	
Historie místa	Existence kostela sv. Petra Na struze je v písemných zprávách doložena ve 14. století. Stejně je tomu i v případě kostela sv. Vojtěcha (<i>Wallisová 1998</i>).	
Kat. č. 53: -		

Název	Kostel sv. Petra na Zderaze	Kat. č. 54
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002:</i> Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha. <i>Merhautová, A. 1971:</i> Raně středověká architektura v Čechách. Praha.	
Datace	Kostel byl poprvé zmíněn v listině z roku 1115 (falzum) (<i>Merhautová 1971, 261</i>).	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel byl zasvěcen sv. Petrovi (<i>Dragoun 2002, 138</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	Kostel byl řádovým domem Strážců Božího hrobu (<i>Dragoun 2002, 138</i>).	
Kat. č. 54:	-	

Název	Kostel sv. Václava na Zderaze	Kat. č. 55
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i> <i>Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.</i>	
Datace	Kostel byl vysvěcen v letech 1179 až 1181 (<i>Dragoun 2002, 138</i>).	
Stavební materiál a technologie	Stavebním materiálem byly opukové kvádry (<i>Merhautová 1971, 265</i>).	
Architektonická specifika	Navzdory dnešní gotické podobě kostela jsou v rámci stavby stále dochovány i části původní románské budovy, příkladem jsou sdružená okna. Součástí kostela byla i věž, která stávala v západní části. Prvotní podoba kostela byla jednolodní (<i>Merhautová 1971, 265; Dragoun 2002, 138</i>).	
Zasvěcení	Kostel je zasvěcen sv. Václavovi (<i>Dragoun 2002, 138</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	-	
Historie místa	-	
		
Kat. č. 55: Foto (Autor práce 2021)		

Název	Kostel sv. Vojtěcha	Kat. č. 56
Lokace	Nové Město	
Zdroj	<i>Dragoun, Z. 2002: Praha 885 – 1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha.</i>	
Datace	-	
Stavební materiál a technologie	-	
Architektonická specifika	-	
Zasvěcení	Kostel je dodnes zasvěcen sv. Vojtěchovi (<i>Dragoun 2002, 139</i>).	
Atributy, výzdobné prvky	-	
Pohřbívání	V okolí kostela byly odhaleny hroby (<i>Dragoun 2002, 140</i>).	
Historie místa	-	
Kat. č. 56: -		